

รายงานผลการดำเนินงานโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

โครงการสำรวจผ้าขึ้นหมีหัวจกดาว เอกลักษณ์เมืองอุบล
เพื่อสืบสานและเป็นฐานข้อมูลในการจัดการเรียนการสอน
สาขาสิ่งทอและแฟชั่น

ได้รับจัดสรรงบประมาณดำเนินโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ประจำปีงบประมาณ 2553

รายงานผลการดำเนินงานโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

โครงการสำรวจผ้าขึ้นหมีหัวจกดาว เอกลักษณ์เมืองอุบล
เพื่อสืบสานและเป็นฐานข้อมูลในการจัดการเรียนการสอน
สาขาสิ่งทอและแฟชั่น

หัวหน้าโครงการ

ดร. สิทธิชัย สมานชาติ

ผู้ร่วมโครงการ

นายธาดรี เมืองแก้ว, นายประกาศิต แก้วรากมุกข์, นายปราโมทย์ จรุงทวีเวทย์
นางสาวสุวิษา ผิวทอง, นายสมโชค หอมจันทร์, นางอัญชิสสา ทะนอก,
นายคุณ จันทวงษ์, นายพลศักดิ์ พงวรรณ,
นายประทีน กุลทะโสสม และนายนายกฤษดา นุสันรัมย์

ได้รับจัดสรรงบประมาณดำเนินโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ประจำปีงบประมาณ 2553

บทคัดย่อ

ผู้ดำเนินการ: ดร.สิทธิชัย สมานชาติ

สถาบัน: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

คำสำคัญ: ผ้าขึ้นหมี่หัวจกดาว เมืองอุบล สืบสาน ฐานข้อมูล

โครงการสำรวจผ้าขึ้นหมี่หัวจกดาว เอกลักษณะเมืองอุบลเพื่อสืบสานและเป็นฐานข้อมูลในการจัดการเรียนการสอนสาขาสิ่งทอและแฟชั่น มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมองค์ความรู้เรื่องผ้าทอของเมืองอุบล เพื่อการสืบสานภูมิปัญญาด้านการทอผ้า ทั้งด้านเทคนิค ลวดลายและสีสันทัน อันเป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิม โดยมีกระบวนการที่รวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านสิ่งทอและมีการเผยแพร่เป็นนิทรรศการให้กับเยาวชน ทำให้เกิดการเรียนรู้และรักษาไว้ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน

ในการดำเนินการได้ใช้หลักการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ การศึกษาวิจัยทางศิลปะสิ่งทอและหลักการเก็บข้อมูลเชิงมานุษยวิทยา โดยสามารถสำรวจรวบรวมข้อมูลสิ่งทอในจังหวัดอุบลราชธานีได้ 2 หมู่บ้านคือ หมู่บ้านหนองบ่อ ตำบลหนองบ่อ อำเภอเมือง และหมู่บ้านลาดสมดี ตำบลกุศกร อำเภอตระการพืชผล ได้พบว่าผ้าขึ้นหมี่หัวจกดาวนั้นมีการใช้ผ้ามัดหมี่ 2 ประเภทคือ ผ้ามัดหมี่คั่น และผ้ามัดหมี่รวด/ลวด โดยส่วนใหญ่จะนิยมทอผ้ามัดหมี่คั่นมากกว่า ลวดลายผ้าเอกลักษณ์ของเมืองอุบลคือ มัดหมี่คั่นลายปราสาทผึ้ง นอกจากนี้ยังได้พบผ้าขึ้นที่ต่อหัวจกดาวอีก 6 ชนิดคือ ผ้าขึ้นทิว ผ้าขึ้นแล้ ผ้าขึ้นทิวมุกจกดาว ผ้าขึ้นมับไม ผ้าขึ้นคั่น

โครงการนี้นอกจากจะเป็นการศึกษาวิจัย ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมแล้ว ยังเป็นการบูรณาการกับการสร้างฐานข้อมูลในการเรียนการสอนของแขนงวิชาออกแบบสิ่งทอและแฟชั่นเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอของท้องถิ่นต่อไปในอนาคตอีกด้วย ซึ่งมีผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติการลงพื้นที่ที่รวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาด้านสิ่งทอของเมืองอุบล นอกจากนี้ยังมีการบูรณาการการจัดนิทรรศการเข้ากับโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ณ โรงเรียนบ้านสำโรง และมีผู้เข้าชมนิทรรศการตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
สารบัญ	ข
สารบัญตาราง	ง
สารบัญภาพ	จ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม	1
1.3 หน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการ	2
1.4 ผู้ดำเนินโครงการ	2
1.5 วิธีการดำเนินโครงการและสถานที่ทำการเก็บข้อมูล	2
1.6 แผนการดำเนินงานโครงการ	4
1.7 ขอบเขตของการศึกษา	5
1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 ประวัติความเป็นมาของเมืองอุบลและชุมชนที่สืบสานการทอผ้าขึ้นห้วงดาว	
2.1 ประวัติเมืองอุบลราชธานี	6
2.2 ประวัติหมู่บ้านหนองบัว ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี	13
2.3 ประวัติหมู่บ้านลาดสมมติ ตำบลกุศกร อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี	16
บทที่ 3 กระบวนการผลิตและอุปกรณ์การทอผ้าขึ้นห้วงดาว	
3.1 เส้นใยและสีย้อม	19
3.2 เทคนิคการทอ	25
3.3 เครื่องทอผ้าและอุปกรณ์	33
บทที่ 4 ผ้าขึ้นจกห้วงดาวประเภทต่าง ๆ	
4.1 ขึ้นหมี่ห้วงดาว	36
4.2 ขึ้นคั่นต่อห้วงดาว	39
4.3 ผ้าขึ้นทิวต่อห้วงดาว	40

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.4 ชินทิวมุกจกดาว	42
4.5 ผ้าชินมับไม ต่อหัวจกดาว	43
4.6 ผ้าชินตาแล้ต่อหัวจกดาว	43
บทที่ 5 สรุปและอภิปรายผล	
5.1 ความสอดคล้องกับมาตรการ	45
5.2 ความสอดคล้องกับนโยบาย	45
5.3 ตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการ	45
5.4 ตัวบ่งชี้ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม	46
บรรณานุกรม	47
ภาคผนวก	
เอกสารที่เกี่ยวข้องในโครงการ	52
ภาพกิจกรรมลงพื้นที่เก็บข้อมูล	66

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1-1 แผนการดำเนินงานโครงการ	4
ตารางที่ 2-1 แสดงเขตการปกครองและพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี	11

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 2-1 การแต่งกายของสตรีเชื้อสายเจ้านาย มณฑลอีสาน นุ่งผ้าชิ้นลายขนาน ลำตัวต่อตีนขึ้น	6
ภาพที่ 2-2 รูปปั้นจำลองท้าวคำผง ผู้ก่อตั้งเมืองอุบล	7
ภาพที่ 2-3 ในปีพุทธศักราช 2468 เมืองอุบลมีพื้นที่ครอบคลุมจังหวัดอุบลราชธานี ในอดีตเดิมเป็นจังหวัดที่ใหญ่ที่สุดของประเทศไทย ซึ่งปัจจุบันได้แบ่งพื้นที่ เป็นจังหวัดยโสธรและจังหวัดอำนาจเจริญ	9
ภาพที่ 2-4 แผนที่จังหวัดอุบลราชธานี	9
ภาพที่ 2-5 สภาพทั่วไปภายในหมู่บ้านหนองบ่อ ส่วนมากจะทำนา ทำไร่	13
ภาพที่ 2-6 บ้านหนองบ่อหมู่ที่ 1-4 ตำบลหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี	14
ภาพที่ 2-7 สถานที่ กลุ่มแม่บ้านทอผ้า บ้านหนองบ่อ ตำบลหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี	15
ภาพที่ 2-8 การเก็บข้อมูลผ้าชิ้นหัวจกดาว ณ กลุ่มแม่บ้านทอผ้า บ้านหนองบ่อ ตำบลหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี	15
ภาพที่ 2-9 สถานที่ตั้ง ศูนย์สตรีผ้าไหม หมู่บ้านลาดสมดี (ซ้าย) และการศึกษาเก็บข้อมูล ผ้าชิ้นหัวจกดาว ณ ศูนย์สตรีผ้าไหม หมู่บ้านลาดสมดี ตำบลกุศกร อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี (ขวา)	17
ภาพที่ 3-1 เส้นใยไหม บ้านหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี	18
ภาพที่ 3-2 จ้อยเลี้ยงไหม	19
ภาพที่ 3-3 การคัดเลือกรังไหม	20
ภาพที่ 3-4 ด้นคราม	21
ภาพที่ 3-5 เส้นไหมย้อมคราม	21
ภาพที่ 3-6 เส้นไหมย้อมสีจากครั่ง	22
ภาพที่ 3-7 ไม้เขหรือแกแล และไหมย้อมจากไม้เขหรือแกแล	23
ภาพที่ 3-8 มะเกลือใช้ย้อม จะให้สีดำ	24
ภาพที่ 3-9 การย้อมสีไหมจากมะเกลือ	24
ภาพที่ 3-10 การทอหัวจกดาว	25
ภาพที่ 3-11 เราสามารถสังเกตเทคนิคการจกของ "หัวจกดาว" โดยดูเส้นพุ่งพิเศษ ที่ไม่ต่อเนื่องด้านใน	26

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 3-12 ลวดลายและสีเส้น “หัวจกดาว” เมื่อมองจากด้านนอก	26
ภาพที่ 3-13 ผ้าทอเทคนิคขีด	27
ภาพที่ 3-14 ผ้าขิดตีนชิ้น ตัวอย่างผ้าจากคลังสะสมของ ดร.บำเพ็ญ ณ อุบล	28
ภาพที่ 3-15 ตีนชิ้นลายปราสาทผึ้ง ผีมือแม่สมหมาย ช่างทอบ้านหนองบ่อ	28
ภาพที่ 3-16 ตีนชิ้น ผีมือแม่สมหมาย ช่างทอบ้านหนองบ่อ	28
ภาพที่ 3-17 การมัดลวดลายไหมมัดหมี่ เพื่อเตรียมทอเป็นผืนผ้า บ้านคำปูน จังหวัดอุบลราชธานี	29
ภาพที่ 3-18 แม่อุษา ศิลาโชติ ช่างผีมือบ้านหนองบ่อทอผ้ามัดหมี่ (ขวา) และผ้ามัดหมี่คั่น ลายปราสาทผึ้ง (ซ้าย)	29
ภาพที่ 3-19 ผ้ามัดหมี่คั่นลายโคมห้า จังหวัดอุบลราชธานี	30
ภาพที่ 3-20 ผ้าชิ้นทิว และผ้าชิ้นทิวหัวจกดาว	31
ภาพที่ 3-21 ผ้าชิ้นแล้ และผ้าชิ้นแล้หัวจกดาว	31
ภาพที่ 3-22 ผ้ายกเมืองอุบล (ศึกษาจากผ้า ดร.บำเพ็ญ ณ อุบล)(ซ้าย) และผ้าชิ้นยกดินเงิน ต่อหัวจกดาว	32
ภาพที่ 3-23 เครื่องทอผ้าแบบชาตัง	33
ภาพที่ 3-24 อักไหม หัวพญานาค	35
ภาพที่ 3-25 หลักคั่นเส้นยืน35	
ภาพที่ 3-26 กระสวยแบบเรือ 1 หลอดและกระสวยแบบเรือ 2 หลอดหรือแกนคู่	35
ภาพที่ 4-1 สูบแต้มวัดทุ่งศรีเมือง จังหวัดอุบลราชธานี แสดงหลักฐานการนุ่งผ้าชิ้น ของผู้หญิงในท้องถิ่นเมืองอุบลฯ ที่นุ่งผ้าชิ้นคล้ายหมี่คั่น	36
ภาพที่ 4-2 ชิ้นหมี่คั่นลายปราสาทผึ้ง	37
ภาพที่ 4-3 ชิ้นหมี่คั่นลายปราสาทผึ้ง ซึ่งได้รับแรงบันดาลใจ มาจากปราสาทผึ้งแบบโบราณ ของเมืองอุบลฯ	38
ภาพที่ 4-4 ผ้าชิ้นหมี่รวด (ซ้าย) และผ้าชิ้นหมี่รวด ต่อหัวจกดาว (ขวา) บ้านลาดสมดี อ.ตระการพิชัย จ.อุบลราชธานี	38
ภาพที่ 4-5 ตัวอย่างผ้าชิ้นคั่นต่อหัวจกดาว	39
ภาพที่ 4-6 สูบแต้มวัดทุ่งศรีเมือง จังหวัดอุบลราชธานี แสดงหลักฐานผ้าชิ้นทิวที่สตรี ชาวอีสานสวมใส่ บันทึกไว้ในสูบแต้ม	40

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 4-7 ตัวอย่างผ้าโบราณ “ชิ้นทิวหัวจกดาว”	40
ภาพที่ 4-8 นางคำปุ่น สีใส ผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรมด้านศิลปปะผ้าทอ นุ่งชิ้นทิวมุก จกดาวที่บ้านคำปุ่น ได้ฟื้นฟูมรดกสิ่งทอเมืองอุบลฯ และ ดร.สิทธิชัย สมนานชาติ หัวหน้าโครงการ ร่วมถ่ายภาพ (ซ้าย)และตัวอย่างผ้าชิ้นทิวมุก บ้านลาดสมดี อ.ตระการพิชัยผล จ.อุบลราชธานี (ขวา)	42
ภาพที่ 4-9 ผ้าชิ้นแล้หัวจกดาว	44

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ดั้งเดิมที่บรรพบุรุษสั่งสมไว้ถือได้ว่าเป็นรากฐานสำคัญของสรรพความรู้ต่างๆ ดังที่ปรากฏอยู่ในงานศิลปหัตถกรรม

ชาวเมืองอุบล ส่วนใหญ่สืบเชื้อสายมาจากกลุ่มไท-ลาว ช้ามฝั่งแม่น้ำโขง ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ทางภาคอีสานของไทย เริ่มแรกตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา โดยกระจายอยู่ตามริมฝั่งโขง

ในอดีตการแต่งกายของชาว เก้าฝมเป็นมวย หญิงมณฑลอีสานไม่ว่าสาวหรือแก่ ไว้ผมยาวเกล้ามวยสูงเอียงซ้ายเล็กน้อย มีปิ่นหรือลูกประคำประดับที่มวยผม ในสมัยโบราณใช้ผ้าผืน หรือแพรผืน ทำเป็นผ้าสี่เหลี่ยมเล็กๆ ม้วนผูกมวยผม อวดลวดลายผ้าด้านหลัง ในปัจจุบันใช้ผ้าแถบขนาดเล็กๆ สีแดงผูกแทนแพรผืน

ปัจจุบันวิถีสังคมเปลี่ยนแปลงไป การแต่งกายของชาวเมืองอุบลมีการเปลี่ยนแปลงไปมาก จนไม่มีใครแต่งกายแบบดั้งเดิมตามบ้านให้เห็นแล้ว ยกเว้นจะมีพิธีกรรมบางอย่าง เช่น เมื่อหนุ่มมาสู่ขอ แล้วฝ่ายสาวต้องเร่ง ล้างเค็ง คือ สร้างเครื่องนุ่งห่ม นั่นเอง ในปัจจุบันนี้ก็ยังมีพิธีนี้อยู่ เพียงแต่ว่าหญิงสาวทุกวันนี้ต้องเรียนหนังสือ หรือไปทำงานต่างถิ่นไม่มีเวลาทำ เมื่อใกล้จะแต่งงาน อาจจะให้ญาติๆ ช่วยทำ หรือซื้อสำเร็จรูป นั่นหมายถึง อนาคตข้างหน้าภูมิปัญญาผ้าทอเมืองอุบลอาจเลือนหายไปจากวิถีชีวิตของคนในยุคปัจจุบัน

ดังนั้น ภูมิปัญญาผ้าทอ ถือได้ว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของชาวเมืองอุบล ความประณีต วิจิตรบรรจง ที่ปรากฏบนผืนผ้า ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเพียร ความตั้งใจ ความพิถีพิถัน ความมีศิลปะของผู้ทอผ้าที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ถักทอลงไปจากเส้นใยที่ละเส้นเป็นผืนผ้าอันงดงาม จนเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่า ที่ควรแก่การสืบสานภูมิปัญญาให้คงอยู่ตลอดไป

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

สำหรับการรวบรวมข้อมูลศิลปวัฒนธรรมในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการไว้ 2 ประการ ดังนี้

1.2.1 ศึกษาภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับผ้าชิ้นหมี่หัวจกดาว ในด้านกระบวนการผลิต เทคนิค/วิธีการ ทอ การย้อมสี และลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของเมืองอุบล

1.2.2 เผยแพร่ภูมิปัญญาผ้าชิ้นเมืองอุบล ในรูปแบบของเอกสารสิ่งพิมพ์ ให้ผู้สนใจสามารถนำข้อมูลไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

1.3 หน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการ

คณะศิลปประยุกต์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

1.4 ผู้ดำเนินการโครงการ

1. หัวหน้าโครงการ ดร.สิทธิชัย สมานชาติ คณะศิลปประยุกต์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เลขที่ 85 ถนนสถลมารค เทศบาลตำบลเมืองศรีโค อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี 34190 โทรศัพท์ (045) 353743 โทรสาร (045) 353740

2. ผู้ร่วมโครงการ นายชาติร์ เมืองแก้ว, นายประกาศิต แก้วรากมุก, นายปราโมทย์ จรุงทวีเวทย์, นางสาวสุวิษา ผิวทอง, นายสมโชค หอมจันทร์, นางอโนชา สุวรรณสาร, นางอัญชิสา ทะนอก, นายคุณ จันทะวงษ์, นายพลศักดิ์ พงวรรณ, นายประทีน กุลทะโสเม และนายนายกฤษดา นุสันรัมย์

1.5 วิธีการดำเนินโครงการและสถานที่ทำการเก็บข้อมูล

โครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมเรื่อง "การสำรวจผ้าขึ้นหมีหัวจกดาว เอกลักษณ์เมืองอุบลเพื่อสืบสานและเป็นฐานข้อมูลในการจัดการเรียนการสอนสาขาลีnguaและแฟชั่น" มีวิธีการดำเนินงานดังนี้

1. ขอบเขตการดำเนินโครงการ

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

- 1.1.1 ประวัติความเป็นมาของเมืองอุบลและชุมชนที่สืบสานการทอผ้าขึ้นหมีหัวจกดาว
- 1.1.2 กระบวนการผลิตและอุปกรณ์การทอผ้าขึ้นหมีหัวจกดาว
- 1.1.3 ผ้าขึ้นหมีหัวจกดาว ประเภทต่างๆ

1.2 ระยะเวลาการดำเนินงานโครงการ

โครงการนี้ใช้ระยะเวลาทำการวิจัย 12 เดือน เริ่มดำเนินโครงการเมื่อ ตุลาคม 2552 ถึง กันยายน 2553

1.3 วิธีการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ

1.4 พื้นที่ทำการศึกษา

ทำการศึกษาผ้าขึ้นหมีหัวจกดาว ในพื้นที่ จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีชุมชนที่ทำการศึกษาคือ

- บ้านหนองบ่อ ตำบลหนองบ่อ อำเภอมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี
- บ้านลาดสมดี ตำบลกุศกร อำเภอดงเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี

1.5 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

- ช่างทออาวุโสและช่างซ่อม ในพื้นที่เมืองอุบลราชธานี

2. วิธีดำเนินการศึกษา

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

2.1.1 แบบสัมภาษณ์ ข้อมูลประวัติท้องถิ่น การตั้งถิ่นฐาน ประชากร ของชุมชน ในพื้นที่ศึกษา

2.1.2 แบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้างและศึกษาสังเกตแบบมีส่วนร่วม ใช้สังเกตองค์ความรู้ เรื่อง กระบวนการผลิต เทคนิค/วิธีการทอ การย้อมสี

2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบบันทึกแบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต รวมทั้งรวบรวมข้อมูล ด้านเอกสารชั้นต้น/ปฐมภูมิ และข้อมูลเอกสารทุติยภูมิ/ผลงานวิจัยที่มีผู้ศึกษาไว้ก่อนแล้ว

2.3 การจัดทำข้อมูล

ผู้ศึกษาได้นำเอกสารงานวิจัยรวมทั้งข้อมูลจากแบบบันทึก แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต มาทำการสังเคราะห์ วิเคราะห์และเขียนอภิปรายสรุปเรียบเรียง ผลการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับผ้าขึ้นหมีหัวจกดาวในด้านกระบวนการผลิต เทคนิค/วิธีการทอ การย้อมสี และลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของเมืองอุบล

สถานที่ทำการเก็บข้อมูล

คัดเลือกชุมชนที่มีการสืบสานการทอผ้าขึ้นหมีหัวจกดาว ในจังหวัดอุบลราชธานี โดยมีพื้นที่ทำการศึกษา ดังนี้

- บ้านหนองบ่อ ตำบลหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
- บ้านลาดสมดี ตำบลกุศกร อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี

1.6 แผนการดำเนินงานโครงการ

ระยะเวลา 12 เดือน เริ่มดำเนินโครงการเมื่อ ตุลาคม 2552 ถึงกันยายน 2553 โดยมีแผนการดำเนินงานดังนี้

ตารางที่ 1-1 แผนการดำเนินโครงการ

กิจกรรม	2552				2553								
	ไตรมาสที่ 1		ไตรมาสที่ 2		ไตรมาสที่ 3			ไตรมาสที่ 4					
	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	
<u>กิจกรรม/วิธีการ</u>													
1. รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาของชาติพันธุ์ วิถีชีวิต และภูมิปัญญาการทอผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ ของชาวเมืองอุบล จากเอกสาร งานวิจัย ผู้รู้ อินเทอร์เน็ต และอื่นๆ													
2. ลงพื้นที่ศึกษา และรวบรวมข้อมูลในพื้นที่จริง ที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ในจังหวัดอุบลราชธานี และจังหวัดยโสธร													
3. ประมวลข้อมูลที่ศึกษาทั้งหมด เพื่อจัดทำเอกสารสิ่งพิมพ์เผยแพร่													
4. สรุปและรายงานผลการดำเนินงาน													

ปัจจัยที่เอื้อต่อการศึกษามีอยู่

- องค์กรความรู้ผ้าขึ้นหมีห้วยจกดาวในด้านกระบวนการผลิต เทคนิค/วิธีการทอ การย้อมสีของผู้วิจัยที่มีอยู่เดิมและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องของการย้อมสีธรรมชาติ
- อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ช่วยการวิจัยในด้านต่างๆ
- พาหนะในการใช้สำรวจภาคสนาม

1.7 ขอบเขตของการศึกษา

- ขอบเขตด้านเนื้อหา จะครอบคลุมเรื่องประวัติชุมชนที่มีการสืบสานการทอผ้าขึ้นหมีหัวจกดาว ในเมืองอุบลราชธานี ภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับผ้าขึ้นหมีหัวจกดาวในด้านกระบวนการผลิต เทคนิค/วิธีการทอ การย้อมสี และลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของเมืองอุบล

- ขอบเขตด้านพื้นที่ชุมชน จะคัดเลือกชุมชนที่มีการสืบสานการทอผ้าขึ้นหมีหัวจกดาว ในจังหวัดอุบลราชธานี โดยมีพื้นที่ที่ทำการศึกษาที่ทำการศึกษาวิจัยใน 2 หมู่บ้านที่ระบุไว้ในหัวข้อสถานที่การเก็บข้อมูล

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.8.1 ภูมิปัญญาผ้าขึ้นเมืองอุบล ได้รับการศึกษาวิจัยเพื่อประโยชน์แก่การอนุรักษ์ ฟื้นฟู บรณการเข้ากับการเรียนการสอนวิชามรดกสิ่งทออีสาน

1.8.2 ได้เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมอีสาน ด้านสิ่งทอให้ผู้สนใจสามารถนำข้อมูลไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

บทที่ 2

ประวัติความเป็นมาของเมืองอุบลและชุมชนที่สืบสานการทอผ้าขึ้นหัวจกดาว

2.1 ประวัติเมืองอุบลราชธานี

ในปี พุทธศักราช 2228 ได้เกิดวิกฤติทางการเมืองในนครเชียงใหม่ เนื่องจากจีนฮ่อตรงขวดยกกำลังปล้นเมือง เจ้านครเชียงใหม่ ได้แก่ เจ้าอินทกุมาร เจ้านางจันทกุมารี และเจ้าปางคำ อพยพไพร่พลมาขอพึ่งพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช แห่งเวียงจันทน์ ซึ่งเป็นพระประยูรญาติฝ่ายมารดาได้ให้การต้อนรับเป็นอย่างดี โปรดให้นำไพร่พลไปตั้งที่เมืองหนองบัวลุ่มภู ตั้งชื่อว่า "นครเขื่อนขันธ์ กาบแก้วบัวบาน" ต่อมาพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช ให้เจ้าปางคำเสกสมรสกับพระราชชนัดดา ได้โอรส คือ เจ้าพระตา เจ้าพระวอ สองท่านนี้จะมีความสำคัญต่อเมืองอุบล

ปีพุทธศักราช 2314 เกิดสงครามแย่งอำนาจระหว่างเวียงจันทน์ กับเมืองหนองบัวลุ่มภู โดยที่เจ้าสิริบุญสาร เจ้าแผ่นดินเวียงจันทน์ขอ เอาบุตร ธิดา เจ้าพระตา เจ้าพระวอ ไปเป็นนางห้ามและนางสนม แต่เจ้าพระตา เจ้าพระวอไม่ให้ เมื่อไม่ได้ดังพระทัย เจ้าสิริบุญสารจึงให้กองทัพมาตีเมืองหนองบัวลุ่มภู เจ้าพระตา เจ้าพระวอ ยกกองทัพออกต่อสู้เป็นสามารรถ กองทัพเวียงจันทน์ต้องพ่ายกลับไปเสมอ การรบครั้งนี้กินเวลาถึง 3 ปี ไม่แพ้ไม่ชนะกัน เจ้าสิริบุญสารเจ็บใจ จึงส่งทูตไปขอเอากองทัพพม่าที่เมืองเชียงใหม่ ให้มาช่วยตีเมืองหนองบัวลุ่มภู แล้วจะยอมเป็นเมืองขึ้นของพม่า

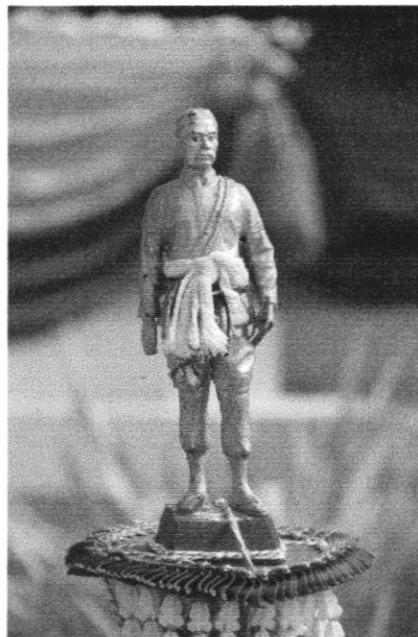
ฝ่ายเจ้าพม่าที่เมืองเชียงใหม่ ถ้าทางจะสนใจข้อเสนอ จึงให้ ม่องระแงง คุมกองทัพมาช่วยเจ้าสิริบุญสาร ฝ่ายเจ้าพระตาทราบข่าวศึก เห็นเหลือกำลังที่จะสู้กับข้าศึก คือคิดว่าอาจจะแพ้ได้ จึงให้เจ้าคำใส เจ้าคำขุย เจ้ากำ เจ้าคำสิงห์ พาไพร่พล คนชรา เด็กและผู้หญิง พร้อมพระสงฆ์ อพยพไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้หาที่สร้างบ้านสร้างเมือง ทำไร่ทำนาหาอาหารไว้คอย หากแพ้สงครามก็จะได้ตามไปอยู่ด้วย เจ้าบุตรทั้งหลายจึงพาไพร่พลอพยพไปตามที่เจ้าพระตาสั่ง ได้มาตั้งบ้านสิงห์โคก บ้านสิงห์ท่าไว้คอย (ปัจจุบันคือจังหวัดยโสธร)

ภาพที่ 2-1 การแต่งกายของสตรีเชื้อสายเจ้านาย มณฑลอีสาน นุ่งผ้าขึ้นลายขนานลำตัวต่อตีนขึ้น
ที่มา: สิทธิชัย สมานชาติ, 2553

เจ้าพระตามีบุตร ชายหญิงรวม 8 คน คือ นางอุสา นางสีดา เจ้าพระวอ นางแสนสีชาติ นางแพงแสน เจ้าคำผาง เจ้าทิตพรหม และนางเหมือนตา เมื่อเจ้าพระตาดอกสู้รบและถึงแก่ความตาย เจ้าพระวอ ผู้เป็นบุตรชายคนโตได้ เป็นหัวหน้ากลุ่มแทน เห็นว่าจะต่อสู้ต่อไปไม่ได้ จึงหลบหนีออกจากเมือง ผ่านรับเสบียงอาหารจากบ้านสิงห์โคก สิงห์ท่า แล้วผ่านลงไปอยู่ "ดอนมดแดง" โดยขอพึ่งพระเจ้าไชยภูมิรณรงค์หลวง แห่งนครจำปาศักดิ์ ต่อมาเจ้าไชยภูมิรณรงค์หลวง ขอให้เจ้าพระวอไปอยู่ที่ค่ายบ้านดู่ บ้านแก เพื่อจะได้พึ่งพากันยามคับขัน เจ้าพระวอยินยอมไปอยู่ โดยที่ดอนมดแดงให้แสนเทพ และแสนนาม คุมไพร่พลอยู่รักษาแทน เจ้าสิริบุญสารทราบข่าว ความแค้นยังไม่หาย ได้ให้อัศฮาด หำทอง และพญาสุโผ ยกกองทัพมาตีค่ายบ้านดู่ บ้านแก เจ้าพระวอสู้ไม่ได้ เสียชีวิตในสนามรบ เจ้าคำผางผู้น้องได้ ขึ้นเป็นหัวหน้ากลุ่มแทน เจ้าคำผางก็คิดว่าสู้ไม่ได้แน่ จึงส่งทหารนำใบบอกลงไปเมืองนครราชสีมาและกรุงธนบุรี เพื่อขอพึ่งพระเจ้ากรุงธนบุรี

พระเจ้ากรุงธนบุรีทราบเรื่อง ได้มอบหมายให้เจ้าพระยาจักรี (ทองด้วง) และเจ้าพระยาสุรสีห์ (บุญมา) ยกกองทัพไปช่วย กองทัพพญาสุโผเห็นว่าจะสู้ไม่ได้ จึงถอยทัพกลับเวียงจันทน์ เจ้าพระยาทั้งสองยกทัพติดตามไปตามลำน้ำโขง รบกับเวียงจันทน์อยู่ถึงสี่เดือน ในที่สุดเวียงจันทน์ก็แตก เจ้าพระยาจักรี เจ้าพระยาสุรสีห์ ได้คุมตัวเจ้าเมืองเวียงจันทน์ลงไปกรุงธนบุรี พร้อมได้อัญเชิญพระแก้วมรกต และพระบางเจ้าไปด้วย ส่วนเจ้าคำผางย้ายกลับไปอยู่ดอนมดแดงที่เดิม

ภาพที่ 2-2 รูปปั้นจำลองท้าวคำผาง ผู้ก่อตั้งเมืองอุบล
ที่มา: สิทธิชัย สมานชาติ, 2553

ปีพุทธศักราช 2319 เกิดน้ำท่วมใหญ่ที่ดอนมดแดง เจ้าคำผางจึงได้อพยพไพร่พลไปอยู่ที่ดอนไถ่ห้วยแจละแม (บริเวณฯ บ้านท่าบ่อในปัจจุบัน) รอน้ำลดแล้วจึงค่อยหาที่ตั้งเมือง

ปีพุทธศักราช 2320 เจ้าคำผางอพยพไพร่พล มาสร้างบ้านเมืองที่ ดงคูฝ้าง ริมฝั่งแม่น้ำมูล (ตัวจังหวัดอุบลราชธานีในปัจจุบัน)

ปีพุทธศักราช 2322 พระเจ้ากรุงธนบุรี โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาราชสุภาวดี เชิญท้องตรา ขึ้นมาตั้งให้เป็นเมืองอุบลราชธานี ให้ เจ้าคำผางเป็นเจ้าเมืองที่พระประทุมราชวงศา ให้เจ้าทิตพรหมเป็นพระอุปฮาด ให้เจ้ากำเป็นราชวงศ์ ให้เจ้าสุดตาเป็นราชบุตร เป็นคณะอาชญาสิทธิ์ชุดแรกของเมืองอุบล

ปีพุทธศักราช 2324 เมืองเขมรเกิดความไม่สงบ พระเจ้ากรุงธนบุรี ขอกำลังจากเมืองอุบลไปสมทบกองทัพหลวง พระประทุมราชวงศา และราชวงศ์เป็นผู้คุมกำลังไปช่วย จนถึงปีพุทธศักราช 2325 เกิดจลาจลที่กรุงธนบุรี กองทัพหลวงและกองทัพจากเมืองอุบลจึงได้แยกกันยกทัพกลับ

ปีพุทธศักราช 2334 รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เกิดกบฏอ้ายเชียงแก้ว เขาเอง ได้ยกกำลังมาตีเมืองนครจำปาศักดิ์ เจ้าฝ่ายหน้าผู้น้องพระประทุมราชวงศาได้ยกกำลังไปรบจับอ้ายเชียงแก้วได้ และประหารชีวิตที่บริเวณแก่งตะนะ

ปีพุทธศักราช 2335 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาเมืองอุบลขึ้นเป็นเมืองประเทศราช และได้เปลี่ยนชื่อเมืองเป็น "มณฑลอุบลราชธานี" เป็นศูนย์กลางการบริหารของมณฑลอีสาน

ปีพุทธศักราช 2468 มณฑลอุบลราชธานีก็ได้ถูกยุบโอนมาขึ้นกับมณฑลนครราชสีมา จนถึงปี พ.ศ. 2476 ได้มีการยกเลิกระบบมณฑล เมืองอุบลราชธานีแยกตัวออกมาตั้งเป็น "จังหวัดอุบลราชธานี" เป็นจังหวัดที่ใหญ่ที่สุดของประเทศไทย

ปีพุทธศักราช 2515 อำเภอโยธินและอำเภอใกล้เคียงที่อยู่ในเขตปกครองของจังหวัดอุบลราชธานี ได้ถูกแบ่งออกไปตั้งเป็นจังหวัดยโสธร

ปีพุทธศักราช 2536 อุบลราชธานีได้ถูกแบ่งพื้นที่ อีกครั้ง โดยแยกอำเภออำนาจเจริญและอำเภอใกล้เคียงออกไปตั้งเป็นจังหวัดอำนาจเจริญ

ภาพที่ 2-3 ในปีพุทธศักราช 2468 เมืองอุบลมีพื้นที่ครอบคลุมจังหวัดอุบลราชธานี ในอดีตเดิมเป็นจังหวัดที่ใหญ่ที่สุดของประเทศไทย ซึ่งปัจจุบันได้แบ่งพื้นที่เป็นจังหวัดยโสธรและจังหวัดอำนาจเจริญ
ที่มา: สิทธีชัย สมานชาติ, 2553

ที่ตั้งและอาณาเขต

ภาพที่ 2-4 แผนที่จังหวัดอุบลราชธานี

(ที่มา: http://www.ubonratchathani.go.th/beta4/map/map_city_main.php, 2553)

ที่มา: สิทธีชัย สมานชาติ, 2553

จังหวัด อุบลราชธานี เป็นจังหวัดทางตะวันออกเฉียงเหนือและของประเทศไทย ทั้งยังเป็นตำบลที่ตั้งของเส้นเวลาหลักของประเทศ ที่เส้นแวง 105 องศาตะวันออก โดยเป็นจังหวัดแรกที่ได้เห็นดวงอาทิตย์ก่อนพื้นที่อื่น ๆ ทั่วประเทศ จังหวัดอุบลราชธานีมีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน มีพื้นที่กว้างใหญ่ ภายหลังถูกแบ่งออกเป็นจังหวัดใหม่คือจังหวัดยโสธรในปี พ.ศ. 2515 และจังหวัดอำนาจเจริญในปี พ.ศ. 2536 ซึ่งถ้ารวมพื้นที่อีกสองจังหวัดที่แยกออกไป จังหวัดอุบลราชธานีจะมีพื้นที่เป็นอันดับ 1 ของประเทศไทย และมีอาณาเขตติดกับจังหวัดต่อไปนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดอำนาจเจริญ

ทิศใต้ ติดต่อกับประเทศกัมพูชา ตามแนวเทือกเขาบรรทัด

ทิศตะวันออก ติดต่อกับประเทศลาว

ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดยโสธรและศรีสะเกษ

ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดอุบลราชธานีมีเนื้อที่ประมาณ 16,113 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 10 ล้านไร่ เป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับที่ 5 ของประเทศ ตั้งอยู่ในบริเวณแอ่งโคราช ลักษณะพื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบสูงลาดเอียงไปทางตะวันออก มีแม่น้ำมูลไหลผ่านกลางจังหวัดจากทิศตะวันตกมายังทิศตะวันออก มาบรรจบกับแม่น้ำชีแล้วไหลลงสู่แม่น้ำโขงที่อำเภอโขงเจียม มีภูเขาสลับซับซ้อนทางตอนใต้เทือกเขาสำคัญ คือ เทือกเขาบรรทัดและเทือกเขาพนมดงรัก

ฤดูกาล

จังหวัดอุบลราชธานี อยู่ในเขตที่มีปริมาณน้ำฝนค่อนข้างสูง เมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย ของจังหวัดอื่น ๆ

ฤดูฝน จะ เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมเรื่อยไป จนถึงปลายเดือนตุลาคม และมักปรากฏเสมอว่าฝนทิ้งช่วง ในเดือน มิถุนายน ถึงเดือน กรกฎาคม แต่ระยะเวลาการทิ้งช่วงมักจะไม่เหมือนกันในแต่ละปี และในช่วงปลายฤดูฝน มักจะมีพายุดีเปรสชันฝนตกชุกบางปีอาจมีภาวะ น้ำท่วมแต่ภาวะการณ์ไม่รุนแรงนัก

ฤดูหนาว เนื่องจากเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงสุดของประเทศ ทำให้ได้รับอิทธิพลลมมรสุม ตะวันออกเฉียงเหนือ ก่อน ภูมิภาคอื่น อุณหภูมิจะเริ่มลดต่ำลงตั้งแต่เดือนตุลาคมและจะสิ้นสุดปลายเดือนมกราคม

ฤดูร้อน ถึงแม้ว่าเคยปรากฏบ่อยครั้งว่าอากาศยังคงหนาวเย็นยึดเยื้อมาจนถึงปลายเดือนกุมภาพันธ์ โดยส่วนใหญ่แล้วอากาศจะ เริ่มอบอ้าว ในเดือนกุมภาพันธ์ไปจนถึงประมาณต้นเดือนพฤษภาคมซึ่งอาจจะมีฝน เริ่มตกอยู่บ้างในปลายเดือนเมษายน แต่ปริมาณน้ำฝนมักจะ ไม่เพียงพอเพาะปลูก นอกจากนั้นลักษณะภูมิอากาศทั่วไป คล้ายคลึงกับจังหวัดอื่น ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

คือ จะมีอากาศร้อนและค่อนข้าง หนาวใน ฤดูหนาว ส่วนในฤดูฝนจะมีฝนตกชุก ในช่วงเดือน มกราคม ถึงเดือน พฤศจิกายน 2541 มีฝนตก ประมาณ 106 วัน ปริมาณน้ำฝนวัดได้ 1,297.3 มิลลิเมตร

การเดินทาง

รถยนต์

จากกรุงเทพฯ สามารถไปได้ 2 เส้นทาง คือ

- ใช้ทางหลวงหมายเลข 1 (พหลโยธิน) จนถึงจังหวัดสระบุรี แยกขวาเข้าสู่ทางหลวงหมายเลข 2 (มิตรภาพ) ไปจนถึงจังหวัดนครราชสีมา จากนั้นแยกใช้ทางหลวงหมายเลข 226 ผ่านจังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดศรีสะเกษ ไปจนถึงจังหวัดอุบลราชธานี

- ใช้ทางหลวงหมายเลข 1 (พหลโยธิน) จนถึงจังหวัดสระบุรี แยกขวาเข้าสู่ทางหลวงหมายเลข 2 (มิตรภาพ) ไปจนถึงอำเภอสีคิ้ว แยกเข้าทางหลวงหมายเลข 24 (โชคชัย-เดชอุดม) ผ่านอำเภอโชคชัย อำเภอนางรอง อำเภอสังขะ อำเภอเดชอุดม ไปจนถึงจังหวัดอุบลราชธานี

รถประจำทาง

มีรถโดยสารปรับอากาศของบริษัท ขนส่ง จำกัด และของเอกชน สายกรุงเทพฯ-อุบลราชธานี และกรุงเทพฯ-โขงเจียม ออกจากสถานีขนส่งสายเหนือ (หมอชิต 2) ถนนกำแพงเพชร 2 ทุกวัน วันละหลายเที่ยว ใช้เวลาเดินทางประมาณ 10 ชั่วโมง

รถไฟ

การรถไฟแห่งประเทศไทยมีบริการรถไฟออกจากสถานีรถไฟกรุงเทพ (หัวลำโพง) ไปยังจังหวัดอุบลราชธานี ทุกวัน ทั้งรถเร็ว รถด่วน และรถด่วนพิเศษ ใช้เวลาเดินทางประมาณ 8 ชั่วโมงครึ่ง-12 ชั่วโมง

เครื่องบิน

การบินไทยและสายการบินไทยแอร์เอเชียมีเที่ยวบินไป-กลับ กรุงเทพฯ-อุบลราชธานี ทุกวัน

การเมืองการปกครอง

จังหวัดอุบลราชธานี มีพื้นที่ ทั้งหมด 16,121.61 ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น 25 อำเภอ 216 ตำบลและ 2,698 หมู่บ้าน

ตารางที่ 2-1 แสดงเขตการปกครองและพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี

อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	พื้นที่ (ตร.กม.)
เมืองอุบลราชธานี	11	155	406.385
ดอนมดแดง	4	47	235
เหล่าเสือโก้ก	4	55	284

ที่มา: กรมการปกครอง, 2551

ตารางที่ 2-1 แสดงเขตการปกครองและพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี (ต่อ)

อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	พื้นที่ (ตร.กม.)
ศรีเมืองใหม่	11	121	1,310.00
โขงเจียม	5	51	901.8
เขื่องใน	18	182	772.819
เขมราฐ	9	123	522.16
นาตาล	4	64	194.84
โพธิ์ไทร	6	71	301
เดชอุดม	16	243	1,416.00
นาเยีย	3	35	229
ทุ่งศรีอุดม	5	52	307
นาจะหลวย	6	78	632
น้ำยืน	7	101	854.5
น้ำขุ่น	4	55	386.5
บุญศรี	8	126	1,402.00
ตระการพืชผล	23	234	1,306.00
กุดข้าวปุ้น	5	75	320
ม่วงสามสิบ	14	158	917.537
วารินชำราบ	15	192	584
สว่างวีระวงศ์	4	57	270
ลำโรง	9	108	416
พิบูลมังสาหาร	13	180	1,277.95
ตาลชุม	6	59	505.11
สิรินธร	6	76	370.012
รวม	216	2698	16,121.61

ที่มา: กรมการปกครอง, 2551

2.2 ประวัติหมู่บ้านหนองบ่อ ตำบลหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

บ้านหนองบ่อ หมายถึง หมู่บ้านที่ตั้งอยู่ใกล้บริเวณที่มีน้ำออกบ่อ (น้ำซับ) เป็นหนองน้ำออกบ่อขนาดใหญ่ และภายในหมู่บ้านมีหนองน้ำอยู่หลายแห่ง อาทิ เช่น หนองแล้ง, หนองตาเอียด และหนองหลวง บรรพบุรุษจึงตั้งชื่อหมู่บ้านนี้ว่า "บ้านหนองบ่อ" บ้านหนองบ่อไม่มีใครทราบว่าใครเป็นผู้นำกลุ่มชนมาตั้งหมู่บ้านแห่งนี้ เพราะไม่มีหลักฐานปรากฏชัดเจน ทราบแต่ว่าแต่เดิมนั้นเป็นชาวบ้านตากแดด (ดงบังบ้านเก่า) ซึ่งย้ายมาจากบ้านแค (บ้านดงบังในปัจจุบัน) ครั้นเมื่อประมาณ พ.ศ.2311 บ้านตากแดดเกิดโรคห่า (โรคอหิวาตกโรค) ระบาดผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านจึงพากันอพยพหนี โดยแยกย้ายกันเป็นสองกลุ่ม กลุ่มหนึ่งอพยพไปทางทิศเหนือ และไปตั้งชื่อบ้านใหม่ว่า "บ้านโพนงาม" และอีกกลุ่มหนึ่งอพยพไปทางทิศตะวันตก ไปตั้งหมู่บ้านใหม่ว่า "บ้านหนองบ่อ" และเรียกว่าบ้านหนองบ่อ มาจนถึงปัจจุบัน

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม เหมาะสำหรับการทำนา ทำไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ติดลำน้ำเซ จะมีน้ำท่วมพื้นที่ไร่นาทุกปี มีการถือครองพื้นที่เอกสารสิทธิ์เป็นโฉนด

ภาพที่ 2-5 สภาพทั่วไปภายในหมู่บ้านหนองบ่อ ส่วนมากจะทำนา ทำไร่
ที่มา: สิทธิชัย สมานชาติ, 2553

ลักษณะภูมิอากาศ

มีลักษณะภูมิอากาศร้อนเริ่มตั้งแต่เดือน มีนาคม ถึง เดือน พฤษภาคม จะร้อนมากที่สุดในช่วงเดือน เมษายน ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือน มิถุนายน ถึงเดือน ตุลาคม ในช่วงฤดูฝนจะตกหนักในช่วงเดือน สิงหาคม – กันยายน ส่วนฤดูหนาวเริ่มเดือนพฤศจิกายน ถึงเดือน กุมภาพันธ์ของทุกปี

สภาพปัจจุบัน

มีจำนวน 159 ครัวเรือน จำนวนประชากร 593 คน ชาย 283 คน หญิง 310 คน

อาชีพของราษฎรส่วนใหญ่

1. ทำนา 120 ครัวเรือน
2. ทำสวน 10 ครัวเรือน
3. ทำไร่ 15 ครัวเรือน
4. ค้าขาย 5 ครัวเรือน

สภาพเศรษฐกิจ

รายได้ของราษฎรในหมู่บ้านส่วนใหญ่ได้จากการทำนา รายได้เฉลี่ยต่อปี 51,279.89 บาท

ที่ตั้งหมู่บ้าน

ที่ตั้งและอาณาเขตบ้านหนองบ่อ ตำบลหนองบ่อ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอเมืองอุบลราชธานี ห่างจากอำเภอเมืองอุบลราชธานี เป็นระยะทาง 25 กิโลเมตร

ภาพที่ 2-6 บ้านหนองบ่อหมู่ที่ 1-4 ตำบลหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
ที่มา: สิทธีชัย สมานชาติ, 2553

ซึ่งมีอาณาเขตติดกับหมู่บ้านและสถานที่ดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ จรดบ้านจวนตะโนนหมู่ที่ 11 ต.หนองบ่อ

ทิศใต้ จรดบ้านหนองบ่อ หมู่ที่ 2,3 ต.หนองบ่อ

ทิศตะวันออก จรดป่าชุมชน

ทิศตะวันตก จรดบ้านท่าสนามชัย หมู่ที่ 13 ต.หนองบ่อ

การคมนาคม

มีเส้นทางการเดินทาง 1 เส้นทาง เดินทางโดยรถยนต์ รถประจำทาง การเดินทางสะดวก ถนนคอนกรีต

กลุ่มอาชีพทอผ้าบ้านหนองบ่อ

กลุ่มอาชีพทอผ้า บ้านหนองบ่อ หมู่ที่ 1 ตำบลหนองบ่อ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี เป็นกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นเมื่อปี 2544 โดยมีสมาชิกแรกเริ่ม 20 คน กลุ่มมีผลิตภัณฑ์เด่น คือ ผ้าไหม และผลิตภัณฑ์รอง คือ ผ้าด้าย โดยกลุ่มทอผ้าได้มีการสืบทอดภูมิปัญญาสู่เยาวชนและสตรีในชุมชน เพื่อให้มีรายได้เสริมนอกจากฤดูทำนา ซึ่งกลุ่มได้มีการพัฒนาฝีมือในการผลิตผลิตภัณฑ์ขึ้นเรื่อย ๆ จนปัจจุบันเป็นที่รู้จักของลูกค้าโดยทั่วไป

ผ้าไหมมัดหมี่ปราสาทผึ้ง เป็นผ้าลายเอกลักษณ์ของชาวบ้านหนองบ่อ เดิมเชื่อกันว่าเมื่อมีผู้ตายในหมู่บ้าน ผู้ชายในหมู่บ้านจะช่วยกันทำปราสาทผึ้ง ซึ่งทำด้วยกาบกล้วย ประดับประดับด้วยขี้ผึ้งให้สวยงามเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้ตาย เชื่อว่าผู้ตายจะได้อยู่ปราสาทเหมือนปราสาทผึ้ง และได้เอาลวดลายปราสาทผึ้งมาทอบนผืนผ้าจนเป็นผ้าลายปราสาทผึ้ง เป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้านสืบต่อมา

ภาพที่ 2-7 สถานที่ กลุ่มแม่บ้านทอผ้า บ้านหนองบ่อ ตำบลหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
ที่มา: สิทธิชัย สมานชาติ, 2553

ภาพที่ 2-8 การเก็บข้อมูลผ้าขึ้นหัวจกดาว ณ กลุ่มแม่บ้านทอผ้า
บ้านหนองบ่อ ตำบลหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
ที่มา: สิทธิชัย สมานชาติ, 2553

2.3 ประวัติหมู่บ้านลาดสมมติ ตำบลกุศกร อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี

บ้านลาดสมมติเดิมชื่อ บ้านตองหมอง เหตุที่เรียกเนื่องจากในหมู่บ้านมีต้นตองหมองขึ้นในพื้นที่ตั้งหมู่บ้านเป็นจำนวนมาก ต้นตองหมองเป็นไม้ทรงพุ่มยืนต้นขนาดความสูงเต็มที่ไม่เกิน 2 เมตร เป็นพืชตามท้องถิ่น

ต่อมาชาวบ้านเรียกเพี้ยนเป็น บ้านตองบอง เมื่อประมาณพุทธศักราช 2493 ผู้นำในสมัยนั้นได้ขอเปลี่ยนชื่อหมู่บ้านใหม่ต่อทางราชการเป็น บ้านลาดสมมติ โดยมีผู้ใหญ่บ้านคนแรกชื่อ นายองสมบุตร ด้านประเพณีวัฒนธรรมสังคัมปะลัทธิชีวิต ประชากรบ้านลาดสมมติมีความเป็นอยู่แบบเรียบง่าย สังคัมแบบเครือญาติ ตั้งบ้านเรือนชิดติดกันตามลักษณะของชนบทชาวอีสาน มีประเพณีเป็นเครื่องมือของความรักความสามัคคี เช่น งานบุญทางพระพุทธศาสนา บุญเข้าพรรษา ออกพรรษา บุญกฐิน เป็นต้น มีประเพณีตามความเชื่อร่วมกัน เช่น การแห่บั้งไฟพญานาคขอฝน การทำบุญนาก่อลงมือทำนา

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม เหมาะสำหรับการทำนา ทำไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่สำหรับทำนาปลูกข้าว

ลักษณะภูมิอากาศ

มีลักษณะภูมิอากาศร้อนเริ่มตั้งแต่เดือน มีนาคม ถึง เดือน พฤษภาคม จะร้อนมากที่สุดในช่วงเดือน เมษายน ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือน มิถุนายน ถึงเดือน ตุลาคม ส่วนฤดูหนาวเริ่มเดือนพฤศจิกายน ถึงเดือน กุมภาพันธ์ของทุกปี

สภาพปัจจุบัน

จากข้อมูล จปฐ. ปี 2551/กชช.2 ค. ปี 2550 จำนวนครัวเรือนทั้งหมดของหมู่บ้านมี 125 ครัวเรือน จำนวนประชากรทั้งสิ้น 604 คน ชาย 292 หญิง 312 คน มีวัด 1 แห่ง ศูนย์เด็กเล็กวัยก่อนเกณฑ์ใช้สถานที่ของวัด 1 ศูนย์ โรงเรียนชั้นประถม 1 แห่ง

สภาพเศรษฐกิจ

รายได้ประชากรและกลุ่มทอผ้าบ้านลาดสมมติเกิดจากการทอผ้าไหม ผ้าฝ้าย ด้ายโทเรเพื่อการขาย เป็นรายได้หลักคิดเป็นร้อยละ 95 ของครัวเรือนทั้งหมด ที่เหลือมีอาชีพรับจ้าง ประกอบธุรกิจส่วนตัวอื่นๆ การทำนาเป็นอาชีพหลัก ที่มีรายได้เป็นรอง และจากข้อมูล จปฐ. ปี 2551 พบว่า รายได้เฉลี่ยของประชากรทั้งหมดคิดเป็นเงิน 44,036 บาทต่อคนต่อปี

ที่ตั้งหมู่บ้าน

หมู่บ้านลาดสมดีตั้งอยู่ริมถนนตระการพืชผล-ศรีเมืองใหม่ กิโลเมตรที่ 9-11 ห่างจากตัวอำเภอตระการพืชผลประมาณ 13 กิโลเมตร ห่างจากตัวจังหวัดอุบลราชธานีประมาณ 59 กิโลเมตร จำนวนพื้นที่ทั้งหมดของหมู่บ้านประมาณ 3,927 ไร่ พื้นที่ปลูกข้าวประมาณ 3,027 ไร่ พื้นที่ปลูกหม่อนประมาณ 39 ไร่ ซึ่งมีอาณาเขตติดกับหมู่บ้านและสถานที่ดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ ติดกับเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลโนนสูง

ทิศใต้ ติดกับเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลโคกจาน

ทิศตะวันออก ติดกับเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลตากแดดและตำบลห้วยฝ้ายพัฒนา

ทิศตะวันตก ติดกับบ้านจิก หมู่ที่ 2 ตำบลกุศกร

กลุ่มสตรีทอผ้า บ้านลาดสมดี

กลุ่มสตรีทอผ้า บ้านลาดสมดี ตำบลกุศกร อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี เป็นกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2537 โดยมีสมาชิกแรกเริ่ม 35 คน กลุ่มสตรีบ้านลาดสมดีเกิดจากการทอผ้าไหม ฝ้าย ด้ายไทเรเป็นรายได้หลัก กลุ่มมีผลิตภัณฑ์เด่น คือ ผ้าไหม ฝ้ายฝ้ายด้าย/ไทเรลายกาบบัว โดยกลุ่มทอผ้าได้มีการสืบทอดภูมิปัญญาสู่เยาวชนและสตรีในชุมชน เพื่อให้มีรายได้เสริมนอกจากฤดูทำนา ซึ่งกลุ่มได้มีการพัฒนาฝีมือในการผลิตผลิตภัณฑ์ขึ้นเรื่อย ๆ และได้รับการสนับสนุนการดำเนินงานจากส่วนราชการหลายฝ่าย จนเป็นที่รู้จักไปทั่วประเทศ

ภาพที่ 2-9 สถานที่ตั้ง ศูนย์สตรีผ้าไหม หมู่บ้านลาดสมดี (ซ้าย) และการศึกษาเก็บข้อมูลผ้าขึ้นห้วจกดาว ณ ศูนย์สตรีผ้าไหม หมู่บ้านลาดสมดี ตำบลกุศกร อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี (ขวา)

ที่มา: สิทธิชัย สมานชาติ, 2553

บทที่ 3

กระบวนการผลิตและอุปกรณ์การทอผ้าขึ้นห้วจกดาว

3.1 เส้นใยและสีย้อม

3.1.1 เส้นใยไหม

ไหม คือเส้นใยจากรังของผีเสื้อชนิด *Bombyx mori* ในวงศ์ Bombycidae ผีเสื้อชนิดนี้ตัวอ่อนป้อม มีขนสีขาวและสีครีมคลุมเต็มตัว ปีกมีลายเส้นสีน้ำตาลอ่อนหลายเส้นพัดตามขวาง เมื่ออยู่ในช่วงวัยอ่อนจะเป็นตัวหนอนสีขาวหรือสีครีม มีรยางค์เล็ก ๆ ล้วน ๆ คล้ายขาที่ปลายหาง หนอนไหมที่เลี้ยงกันในประเทศไทยกินใบหม่อนเป็นอาหาร เมื่อหนอนไหมโตเต็มที่ จะถักใยหุ้มดักแด้เพื่อฟักตัวเป็นผีเสื้อ ในช่วงนี้เองที่เรานำรังไหมมาต้มเพื่อสาวเส้นใยไหมออกมาทอเป็นผืนผ้าได้

ภาพที่ 3-1 เส้นใยไหม บ้านหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

ที่มาภาพ: สิทธิชัย สมานชาติ, 2553

วงจรชีวิตไหม

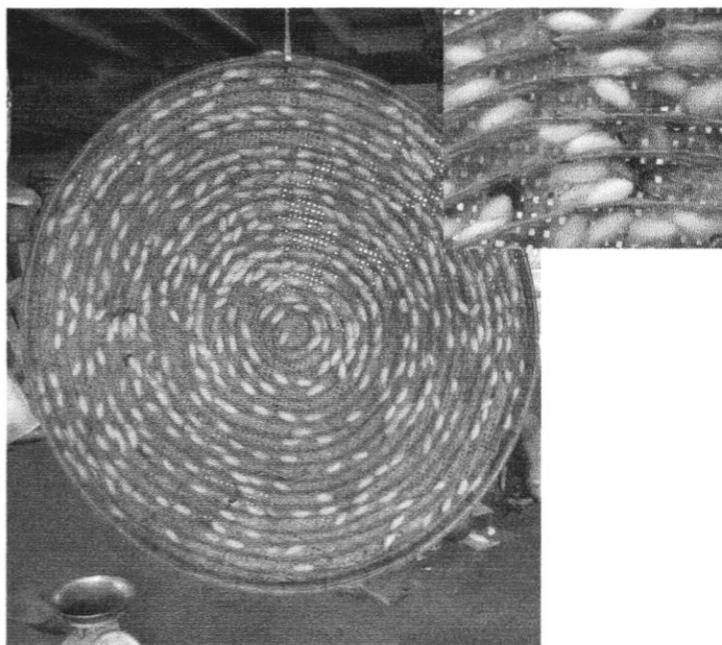
ไหมเป็นแมลงที่มีการเปลี่ยนแปลงรูปร่างแบบสมบูรณ (Completely Metamorphosis Insect) แบ่งออกเป็น 4 ระยะ ได้แก่ ไข่ ตัวหนอน ดักแด้ และผีเสื้อ (วิโรจน์ แก้วเรือง, 2539 : 13) วงจรชีวิตไหมจะเริ่มตันจากไข่ใช้เวลาฟักตัวประมาณ 9-10 วัน กลายเป็นหนอนไหม ในระยะนี้หนอนไหม

กินใบหม่อนเป็นอาหารและนอนประมาณ 4-5 ช่วง ใช้เวลาประมาณ 22-26 วัน พอหนอนไหมแก่หรือ
 สุกจะชักใยทำรังหุ้มตัวเอง ตัวไหมจะลอกคราบเป็นตัวดักแด้อยู่ในรัง ช่วงเป็นรังไหมใช้เวลาประมาณ
 8-10 วัน จากนั้น ดักแด้ก็จะกลายเป็นผีเสื้อผีเสื้อไหมจะใช้น้ำลายซึ่งมีฤทธิ์เป็นด่างละลายใยไหม และ
 เจาะรังไหมออกมาผสมพันธุ์และวางไข่ โดยจะมีชีวิตช่วงนี้อยู่ประมาณ 2-3 วัน ก็จะตาย

การเลี้ยงไหม

ผู้เลี้ยงไหมในประเทศไทย ให้ตัวหนอนกินใบหม่อน โดยปลูกต้นหม่อนไว้ก่อนเริ่มเลี้ยงไหม
 ประมาณ 4-5 เดือนขึ้นไป ในบริเวณสวนครัวท้ายบ้านไม่ไกลจากบริเวณโรงเลี้ยงไหมมากนัก
 อุปกรณ์เลี้ยงไหม ได้แก่

1. กระจัง เป็นไม้ไผ่สานรูปวงกลม ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 80 เซนติเมตร
2. จ่อ เป็นที่สำหรับหนอนไหมชักเส้นใยทำรัง มีทั้งเป็นกิ่งไม้มัดรวมกัน ฟางข้าวมัดรวมกัน
 และเป็นจ่อที่สานด้วยไม้ไผ่เป็นรูปวงกลม มีขนาดไม้ไผ่วนเป็นชั้นซ้อนกัน แบ่งเป็นช่องเล็ก ๆ ไว้ให้หนอน
 ไหมทำรัง
3. ชั้นวางกระจัง ทำเป็นไม้ระแนงเรียงต่อกันคล้ายกับชั้นวางของ เป็นทรงสี่เหลี่ยม แต่ละชั้น
 ห่างกันประมาณ 20 เซนติเมตร โดยหล่อน้ำที่ขาของชั้นเพื่อกันมดขึ้น
4. ผ้าคลุมกระจังและจ่อ เป็นผ้าฝ้ายขาวบางซักสะอาด เพื่อใช้ป้องกันความสกปรก ป้องกัน
 นกและแมลงที่ทำลายหนอนไหม
5. ตะกร้าใส่ใบหม่อน เป็นตะกร้าไม้ไผ่ปากกว้างล้างสะอาดไว้สำหรับใส่ใบหม่อนโดยเฉพาะ
6. มิดและเชียง ไว้สำหรับหั่นใบหม่อนให้หนอนไหมที่เป็นตัวอ่อนกิน

ภาพที่ 3-2 จ่อเลี้ยงไหม

ที่มาภาพ: สิทธิชัย สมานชาติ, 2553

การเลี้ยงไหมเริ่มจากการนำไข่ไหมมาวางในกระดังที่ปูใบตองไว้ เมื่อไข่ไหมอายุได้ 8 วัน ก็จะมีจุดดำ ๆ ที่ริมไข่ทุกใบ เมื่อได้ 9 วัน สีของฟองไข่จะเปลี่ยนเป็นสีเทาแก่แสดงว่าไข่นั้นจะฟักเป็นตัวแล้ว ให้ใช้ใบตองห่อไข่ไว้ ครบ 10 วัน ไข่ไหมจะฟักเป็น ตัวหนอนไหม จึงแกะห่อใบตองออก หันใบหม่อนอ่อน ๆ ให้หนอนไหมกิน โดยในแต่ละวันจะให้อาหารหนอน 4 เวลา คือ ประมาณ 6.00 น. 10.00 น. 14.00 น. และ 21.00 น.

หนอนไหมจะกินใบหม่อนสลับกับนอนทั้งหมด 4 - 5 ครั้ง ครั้งหนึ่งนานประมาณ 1 - 2 วัน ครั้งแรกเมื่ออายุได้ 4 - 5 วัน ก็จะนอน เรียกเป็นภาษาอีสานว่า ม้วนหนึ่ง ควรเปลี่ยนถ่ายขึ้นหนอนไหม และเศษใบหม่อนแห้งทิ้ง ใส่ใบหม่อนใหม่เข้าไปก่อนที่หนอนไหมจะตื่น เมื่อหนอนไหมตื่นจากนอนครั้งที่หนึ่งก็ให้กินใบหม่อนตามช่วงระยะเวลาเหมือนเดิม ระยะนี้หนอนไหมจะโตขึ้นมาก ต้องแบ่งใส่กระดังให้กระดังละประมาณ 200 ตัว หลังจากตื่นได้ประมาณ 7 วัน หนอนไหมก็จะนอนอีกครั้ง **ม้วนสอง**

หลังจากตื่นครั้งที่สอง หนอนไหมจะมีขนาดใหญ่กินใบหม่อนได้โดยไม่ต้องหัน หลังจากตื่นนอนครั้งที่สองอีกประมาณ 7 วัน หนอนไหมก็จะนอนอีกครั้ง (ม้วนสาม) และจะนอนอีกครั้งหลังจากนั้นประมาณ 7 วัน (ม้วนสี่) และต่อไปนอนอีกประมาณ 7 วัน เช่นกัน (ม้วนห้า) หนอนไหมในช่วงนี้จะแก่เต็มที่มีสีเหลืองสุกเรียกกันว่า ไหมสุก

เมื่อหนอนไหมแก่เต็มที จะคัดเอาหนอนไหมไปใส่จ่อ เพื่อให้หนอนไหมชักเส้นใยทำรัง โดยเลือกตัวที่มีสีเหลืองสุกทั้งตัว ช่วงนี้หนอนไหมจะหยุดกินใบหม่อนและชักใยทำรัง เมื่ออยู่ในรังราว 3 วัน หนอนไหมจะยุบตัวเล็กลงเรียกว่าตัวดักแด่ (ปิติ แสนโคตร, 2539) เมื่อเขย่ารังไหมได้ยின்เสียดัง ขลุกลก แสดงว่านำไปต้มเพื่อสาวเส้นใยได้

ภาพที่ 3-3 การคัดเลือกรังไหม

ที่มาภาพ: สิทธิชัย สมานชาติ, 2553

หากต้องการเก็บรังไหมไว้ทำพันธุ์ให้คัดเลือกรังไหมที่โตได้ขนาดเก็บเอาไว้ เมื่อครบ 7 วัน ตัวดักแด้ก็จะกลายเป็นผีเสื้อ ภาษาอีสานว่าและ ตัวบี๊ เจาะรังออกมาผสมพันธุ์และวางไข่ต่อไป

ข้อควรระวังในการเลี้ยงไหม คือ ไม่ควรให้ควนไฟ ควนบุหรือหรือยาสูบ เข้ามารบกวนบริเวณเลี้ยงไหม เพราะหนอนไหมอาจจะตายได้

3.1.2 สีย้อม

การย้อมสีธรรมชาติเป็นภูมิปัญญาไทยที่ได้สืบทอดกันมายาวนาน วิธีการย้อมสีเส้นใยหรือย้อมผ้าผืนเป็นการพัฒนาการที่ได้ผ่านวันเวลาแห่งประสบการณ์ของการเรียนรู้จากธรรมชาติ ช่วยสร้างสีสันอันหลากหลายให้เส้นใยและเพื่อตอบสนองความสมบูรณ์ของจินตนาการเรื่องสีสันของลวดลายบนผืนผ้าไทย ในอดีตไม่มีสีย้อมวิทยาศาสตร์หรือสีสำเร็จรูป สีสันต่างๆ จึงมาจากธรรมชาติรอบตัว เช่น ส่วนต่างๆ ของพืช กล้วย และแร่ธาตุ ช่างทอผ้าค้นคว้าทดลองต่อเนื่องกันมาจนเป็นมาตรฐานความรู้

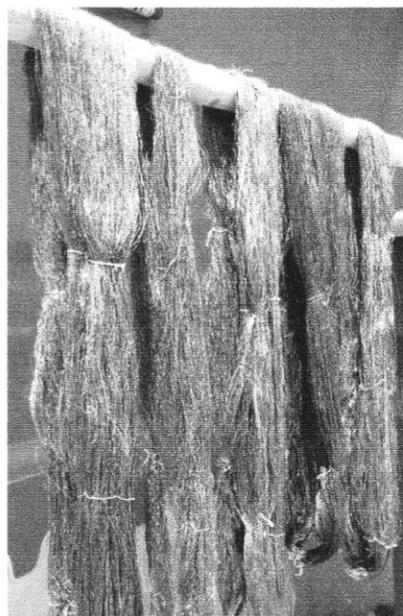
สีน้ำเงิน จากต้นคราม

คราม เป็นไม้พุ่มชนิด *Indigofera tinctoria* Linn. ในวงศ์ Leguminosae มีใบขนาดเล็ก คล้ายใบมะขาม ต้นครามที่ใช้ทำสีย้อมเป็นพันธุ์ครามบ้าน ไม่นิยมใช้พันธุ์ครามป่า

ต้นครามบ้าน มีลำต้นสูงประมาณ 1-1.5 เมตร ใช้ย้อมได้เมื่อต้นมีอายุประมาณ 3 เดือน ต้นครามจะออกดอกแสดงว่าแก่ได้ที่จะทำสีย้อมผ้าได้

ภาพที่ 3-4 ต้นคราม

ภาพที่ 3-5 เส้นไหมย้อมคราม

ที่มาภาพ: สิทธิชัย สมานชาติ, 2553

วิธีย้อม ให้คัดเลือกต้นครามที่มีอายุแก่ได้ที่ นำมาล้างและมัดเป็นพอนๆ แช่น้ำทิ้งไว้ในหม้อหรือภาชนะที่เตรียมไว้ประมาณ 2-3 วัน จนใบครามเปื่อยจึงแก้มัดออก รูดใบครามเก็บไว้แห้งเอาลำต้นทิ้งไป นำปูนขาวใส่ในอัตราส่วนที่พอเหมาะกับน้ำที่แช่รม จะเกิดฟองในน้ำย้อม รอให้เนื้อครามตกตะกอนและฟองดับ จึงกรองเอาตะกอนหยาบทิ้ง เหลือน้ำครามละเอียดหมักไว้เพื่อใช้ย้อมต่อไป

เมื่อจะย้อมก็ต้มน้ำย้อมที่หมักไว้ใส่หม้อดิน แล้วเติมน้ำค้างซึ่งได้มาจากน้ำซึ่เถ่าต้นมะขาม ลูกมะกรูดผ่าซีก มะขามเปียก เหล้าขาวและน้ำตาลอ้อย แล้วนำเส้นใยลงย้อมเย็นในหม้อน้ำย้อม จุ่มและบิดนวดเส้นใยจนเส้นใยดูซีมสีได้ทั่วถึง หมักแช่เอาไว้ประมาณหนึ่งคืน แล้วนำขึ้นล้างน้ำ ผึ่งให้แห้ง ถ้าต้องการสีน้ำเงินเข้มจะต้องย้อมทับเป็นสิบ ๆ ครั้ง ส่วนใหญ่นิยมใช้สีครามย้อมเส้นใยฝ้ายมากกว่าเส้นใยไหม

สีน้ำเงินหรือสีครามธรรมชาติ สวยงามกว่าสีย้อมด้วยสารเคมี ส่วนบางท้องถิ่นจะเรียกว่า สีห้อม หรือ ฮ่อม แต่สีห้อมมาจากต้นห้อมหรือฮ่อม ไม่ใช่ต้นคราม ต้นห้อม หรือ ฮ่อม เป็นไม้ล้มลุกชนิด *Baphicacanthus cusia* Brem. ในวงศ์ *Acanthaceae* ใบกลมรีปลายใบแหลมรอบขอบไม่มีหยักแหลมเล็กๆ สีย้อมจากต้นห้อมหรือฮ่อมจะคล้ายกันกับสีคราม และมีวิธีการย้อมที่ใกล้เคียงกัน

สีแดง จากครั่ง

ครั่ง เป็นเพลี้ยหอยชนิด *Laccifer lacca* ในวงศ์ *Lacciferidae* ตัวเมียไม่มีปีก เมื่อเป็นตัวอ่อนระยะแรกนั้น มีขาและหนวด เคลื่อนไหวได้ เมื่อลอกคราบเวลาต่อมาจะไม่มีขา จึงหยุดอยู่กับที่ ดูดกินน้ำเลี้ยงจากไม้ยืนต้นและผลิตสารที่เรียกว่า ชีครั่ง ซึ่งย้อมผ้าให้เป็นสีแดง

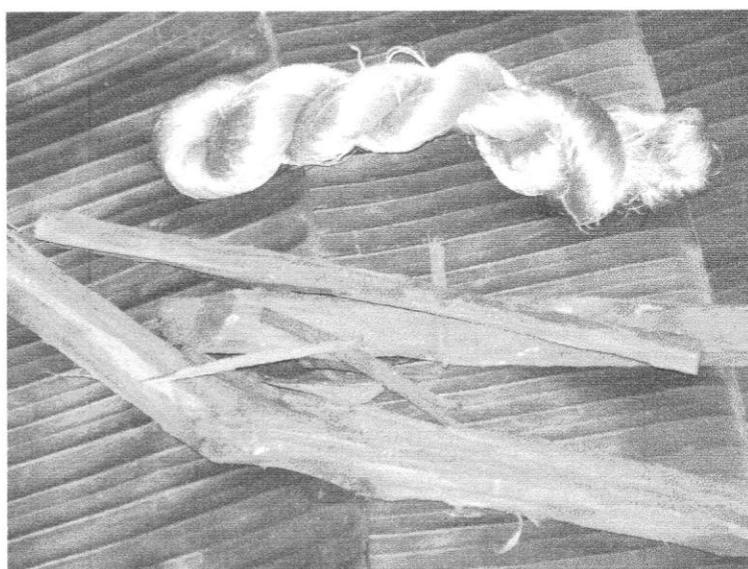
ภาพที่ 3-6 เส้นไหมย้อมสีจากครั่ง

ที่มาภาพ: สติธิชัย สมานชาติ, 2553

วิธีย้อม เก็บซึ่ครั้งที่เกาะอยู่ตามกิ่งต้นจามจุรีหรือต้นพุทรา มาตากแดดให้แห้ง ตำปอนให้ละเอียดแล้วแช่ในน้ำมะขามเปียก นานประมาณ 6 ชั่วโมง จากนั้นตั้งไฟต้มให้เดือด กรองเอากากออก แล้วนำเส้นใยลงย้อม เมื่อสีติดเส้นใยทั่วดีแล้วจึงนำขึ้นล้างน้ำตากให้แห้ง สีครั้งจะติดเส้นใยใหม่ดีกว่าเส้นใยฝ้ายจึงนิยมย้อมเส้นใยใหม่

สีเหลือง จากแก่นเขหรือแกแล

ไม้เขหรือแกแล เป็นไม้เถาเนื้อแข็ง *Maclura cochinchinensis* (Lour.) Corner ในวงศ์ Moraceae ขึ้นในป่าดิบ ลำต้นมีหนาม แก่นสีเหลืองใช้ย้อมผ้าได้

ภาพที่ 3-7 ไม้เขหรือแกแล และไหมย้อมจากไม้เขหรือแกแล

ที่มาภาพ: สิทธิชัย สมานชาติ, 2553

วิธีย้อม นำแก่นไม้เขหรือแกแลมาตากให้แห้ง แล้วสับให้เป็นชิ้นเล็กๆ ใส่ในน้ำสะอาดต้มให้เดือดจนน้ำเป็นสีเหลืองเข้ม กรองกากออกแล้วรินเอาน้ำสีใส่หม้อย้อมไว้เป็นหม้อที่ 1 แล้วเอากากแก่นเขลงต้มในน้ำสะอาดอีกจนได้น้ำสีเหลืองแต่อ่อนกว่าครั้งแรก กรองเอากากออกแล้วรินน้ำสีใส่หม้อย้อมไว้เป็นหม้อที่ 2 แล้วเอากากแก่นเขลงต้มในน้ำสะอาดอีกครั้ง จนได้น้ำสีเหลืองที่อ่อนลงอีก กรองกากออก รินน้ำสีใส่ในหม้อที่ 3 จากนั้นนำเส้นใยลงย้อมในหม้อที่ 3 ก่อน แล้วนำลงย้อมซ้ำในหม้อที่ 2 แล้วย้อมในหม้อที่ 1 จนเส้นใยเป็นสีเหลืองสนิท จึงนำขึ้นล้างแล้วนำผึ่งให้แห้ง การย้อมแต่ละขั้นตอนให้ใช้เวลาครั้งละ 1 ชั่วโมง และควรจะผึ่งให้แห้งทุกขั้นตอน แก่นเขหรือแกแลนี้ นิยมใช้ย้อมทั้งเส้นใยฝ้ายและเส้นใยไหม

สีดำ จากมะเกลือ

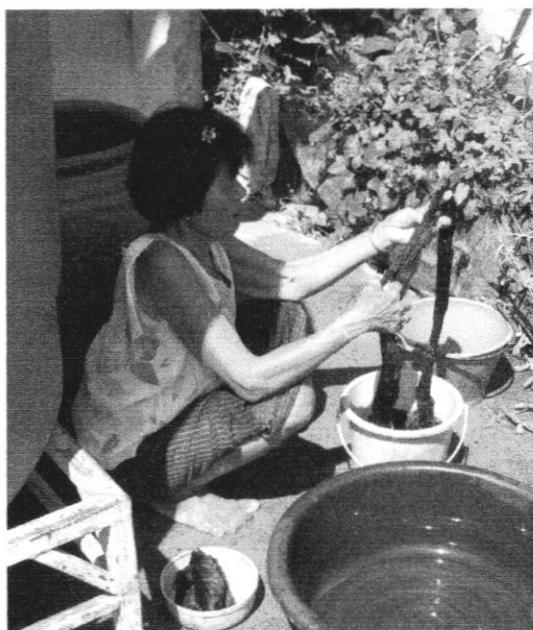
มะเกลือ เป็นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ *Diospyros mollis* Griff. ในวงศ์ Ebenaceae ผลดิบใช้
ย้อมผ้าเป็นสีดำและทำยา

ภาพที่ 3-8 มะเกลือใช้ย้อม จะให้สีดำ
ที่มาภาพ: สิทธิชัย สมานชาติ, 2553

วิธีย้อม นำลูกมะเกลือสดมาทุบให้แตกแช่น้ำไว้ เมื่อจะใช้จึงแบ่งลูกมะเกลือมาตำให้ละเอียด
โดยผสมใบหญ้าฮ่อมเกี่ยว แช่น้ำต่าง (จากขี้เถ้าต้นมะขาม) ให้น้ำสีออกจนเป็นสีดำ แล้วกรองกาก
ออก นำเส้นใยลงย้อม พลิกกลับไปกลับมากจนเป็นสีดำเสมอกัน นำขึ้นล้าง ผึ่งให้แห้ง หากต้องการสีดำ
มากขึ้นต้องย้อมซ้ำหลายๆ ครั้ง

วิธีย้อมอีกวิธีคือ ใช้รากลำเจียกหรือต้นแบง (สะแบง) ตำผสมกับลูกมะเกลือ คั้นกรองกาก
ออก เหลือแต่น้ำสีดำ นำเส้นใยลงย้อมให้สีดำเสมอกัน นำขึ้นล้าง ผึ่งให้แห้ง สีจากมะเกลือนี้ใช้ย้อมได้
ทั้งเส้นใยฝ้ายและเส้นใยไหม

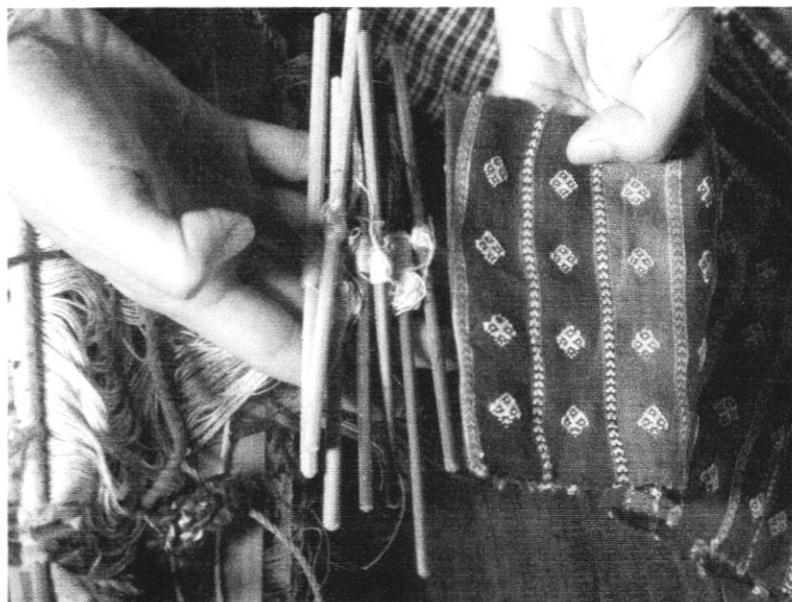
ภาพที่ 3-9 การย้อมสีไหมจากมะเกลือ
ที่มาภาพ: สิทธิชัย สมานชาติ, 2553

3.2 เทคนิคการทอ

3.2.1 เทคนิคการทอ “จก”

คำว่า **จก** นั้นในภาษาไทยท้องถิ่นหมายถึง การควัก ล้วง ขุด คู้ย ลักษณะของกระบวนการทอผ้าจก คือจะต้องใช้การควัก ล้วง ดึง เส้น-ด้าย-พุ่งเศษขึ้นลง-เพื่อสร้างลวดลาย ชื่อของผ้าจึงอาจเรียกกริยาท่าทางของการทอผ้าชนิดนี้ก็ได้

จก เป็นเทคนิคการทำลวดลายบนผืนผ้าด้วยวิธีการเพิ่มด้ายพุ่งพิเศษเข้าไปเป็นช่วง ๆ ไม่ติดต่อกัน ตลอดหน้ากว้างของผ้า โดยใช้ไม้หรือขนเม่นหรือนิ้วมือยกหรือจกด้ายเส้นยืนขึ้น แล้วสอดใส่ด้ายพุ่งพิเศษเข้าไป (ทรงศักดิ์ ปรารงค์วัฒนากุล และ แพทริเซีย ซีสมแมน 2530 : 25) จึงสามารถออกแบบลวดลายและสีลันของผ้าจกได้ซับซ้อน และเพิ่มสีลันในลวดลายได้หลากหลายตลอดหน้ากว้างของผ้า แตกต่างจากผ้าลายขีดที่มีข้อจำกัดในการเพิ่มสีลันของเส้นพุ่งพิเศษตลอดหน้ากว้างของผ้าได้เพียงสีเดียว

ภาพที่ 3-10 การทอหัวจกดาว

ที่มาภาพ: สิทธิชัย สมานชาติ, 2553

วิธีการจกแต่ละแห่งอาจจะไม่เหมือนกัน บางแห่งทอจกลายทางด้านหน้าผ้าโดยใช้ขนเม่นนับเส้นยืน และควักเส้นไหมพุ่งขึ้น เพื่อให้เกิดลวดลายหรือดึงด้ายจากข้างล่างสอดสลับไปตามความต้องการ ซึ่งการควักเส้นไหมนั้น ถ้าเป็นผู้ที่มีความชำนาญจะทำได้รวดเร็ว คล้ายอาการ **จก** ของงู ดังนั้น คำว่า **จก** จึงอาจเพี้ยนมาจากคำว่า **จก** ก็ได้ (เพยาร์ อุนศิริ และคณะ, 2531 : 18) ส่วนการทอจกของชาวภูไทหรือผู้ไทย จะใช้นิ้วก้อยเป็นดั่งอุปกรณ์ ในการควักล้วงเส้นไหม เพื่อเสริมเส้นพุ่งพิเศษในการสร้างลวดลายบนผ้าแพรวา ผ้าแพรมน และผ้าตุ้ม

ภาพที่ 3-11 เราสามารถสังเกตเทคนิคการจกของ “หัวจกดาว” โดยดูเส้นพุ่งพิเศษที่ไม่ต่อเนื่องด้านใน
ที่มาภาพ: สิทธิชัย สมานชาติ, 2553

ภาพที่ 3-12 ลวดลายและสีสันท “หัวจกดาว” เมื่อมองจากด้านนอก
ที่มาภาพ: สิทธิชัย สมานชาติ, 2553

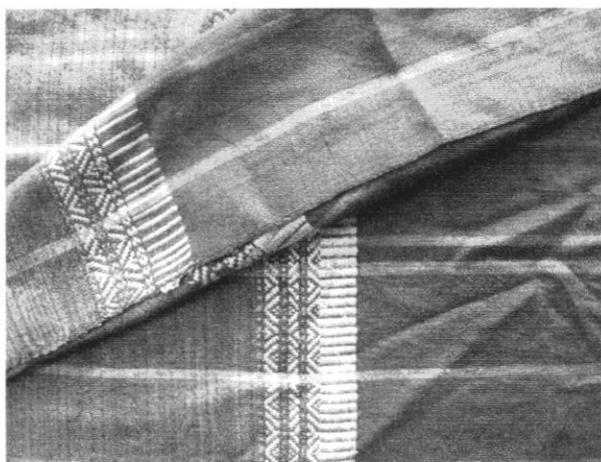
หัวขึ้นจกของเจ้านายชั้นสูงมักจะนิยมทำหัวขึ้น “จกดาว” คือ ทำเป็นลายลักษณะคล้ายลายดอกประจํายาม แต่เรียกกันว่า “จกดาว” หรือ “ลายดาว” ซึ่งเป็นลายหัวขึ้นจกที่ใช้แสดงสถานภาพทางสังคมได้อย่างหนึ่ง เพราะทำได้ยากต้องใช้เวลาและความอดทนมากพอสมควร

ส่วนหัวขึ้นจกของชาวบ้านทั่วไปส่วนใหญ่มักจะทำเป็นสีพื้นธรรมดาหรือไม่ก็เก็บขีดเป็นลวดลายขนาดเล็กๆ สีเดียว แต่ทั้งนี้ก็มีชาวบ้านบางคนทำหัวขึ้นลายจกดาวใช้กันบ้างเหมือนกัน ในวิถีชีวิตดั้งเดิมนั้น นิยมนุ่งผ้าขึ้นตีนจกเฉพาะในโอกาสสำคัญ ๆ อาทิ งานแต่งงาน และงานบุญประเพณี ผู้ทอผ้าจึงนิยมทอลวดลายอย่างสวยงาม ชับซ้อน เพื่ออวดฝีมือให้ผู้อื่นได้ชื่นชม การที่หญิงสาวสามารถทอผ้า จก ซึ่งยุ่งยากซับซ้อนกว่าการทอผ้าเทคนิคพื้นฐานอื่น ๆ ก็ได้รับการยอมรับว่าก้าวผ่านสภาวะของเด็กหญิงเข้าสู่สภาวะของหญิงสาวที่สมบูรณ์ มีคุณสมบัติของกุลสตรีพร้อมที่จะเป็นแม่บ้านแม่เรือนที่ดี

3.2.2 เทคนิคการทอ “ขิด”

การทอผ้าขิด เป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านที่คนไทยได้สืบทอดกันมานาน และแพร่หลายในทุกภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคอีสาน ซึ่งทอ ผ้าขิดมากกว่าท้องถิ่นอื่น ๆ

คำว่า ขิด เป็นภาษาพื้นบ้านของภาคอีสาน มาจากคำว่า สะกิด หมายถึงการรัดข้อขึ้น การสะกิดขึ้น (เพียงจิตต์ มาประจง และ เพยาร์ อุ่นศิริ, 2529 : 1)

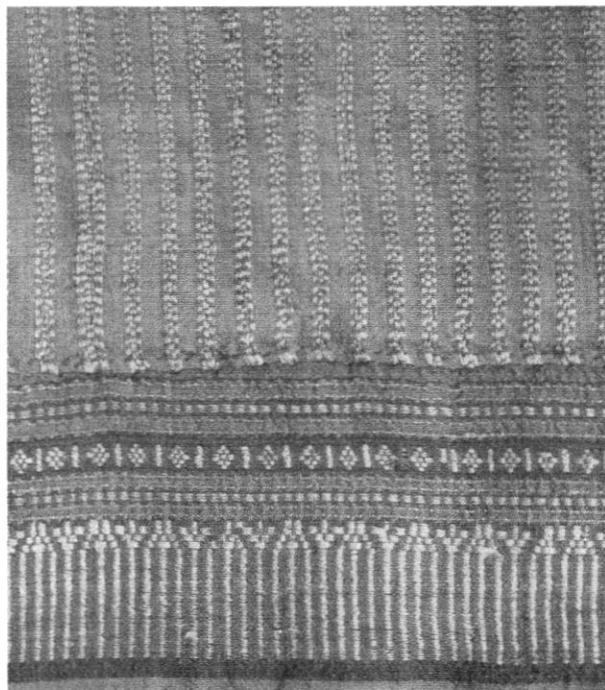
ภาพที่ 3-13 ผ้าทอเทคนิคขิด

ที่มาภาพ: สิทธิชัย สมานชาติ, 2553

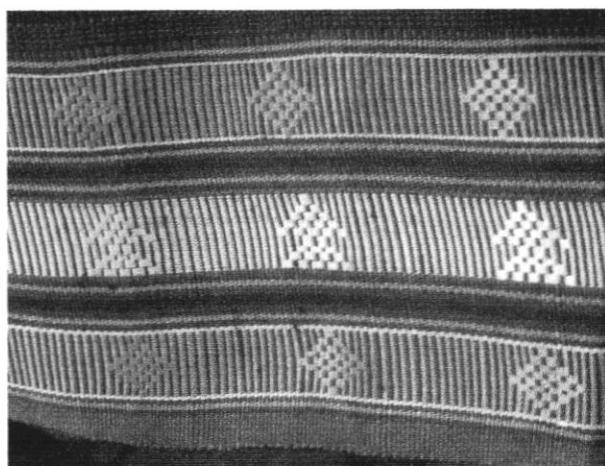
คำว่า ผ้าขิด จึงเป็นการเรียกขานชื่อผ้าตามกระบวนการทอคือผู้ทอใช้ไม้เก็บขิดสะกิดข้อขึ้น เครื่องเส้นยืนขึ้น เป็นจังหวะตามลวดลายตลอดหน้าผ้า และพุ่งกระสวยสอดเส้นพุ่งพิเศษและเส้นพุ่งเข้าไปตลอดแนวเครื่องเส้นยืนที่ถูกรัดข้อขึ้นขึ้น นั้น ช่วงจังหวะของความถี่ห่างที่เครื่องเส้นยืนถูกกำหนดไว้ด้วยไม้เก็บขิดจึงเกิดเป็นลวดลายขิดขึ้น วิธีการทอผ้าแบบ ขิด จึงเป็นรูปแบบการทอผ้าที่สร้างลวดลายขณะทอผ้าบนกี่ (หูก)

ผ้าขิดตีนขึ้น เป็นผ้าที่เก็บลายขิดเพื่อใช้ต่อชายผ้าขึ้นเรียกว่าตีนขึ้น ส่วนใหญ่จะนิยมใช้ฝ้ายเป็นหลัก สมัยก่อนจะใช้วิธีเก็บลายด้วย “ไม้เก็บ” แล้วจึงสอดพุ่งเส้นดำหรือเส้นพุ่งด้วย “กระสวย” แล้วดำให้แน่นโดยการใส่กระสวย “ตี” เส้นฝ้ายแทนการใช้พืมตาอย่างการทอผ้าทั่วไป ต่อมาภายหลังจึงหันมาใช้วิธีการเก็บลายใส่ “เขา” ซึ่งบางครั้งก็เรียกว่า “เก็บเขา” ทำให้ทอได้เร็วขึ้น แต่จะได้ลายเดียวกันทั้งหมดในเขาเดียวกัน

ประโยชน์หลักของทั้งหัวขึ้นและตีนขึ้นที่มองเห็นได้ชัดเจนก็คือช่วยทำให้ผ้าขึ้นที่ทอด้วยพืมหน้าแคบเวลานุ่งแล้วจะสั้นเขินมีความยาวมากขึ้น นอกจากนี้หัวขึ้นซึ่งนิยมใช้ไหมทอก็จะมี ความบางและนิ่มดี เหมาะที่จะนุ่งโดยวิธีการเหน็บพกได้สะดวกเพราะแต่ก่อนไม่มีการใช้เข็มขัดคาด ส่วนตีนขึ้นที่นิยมใช้ฝ้ายนั้นนอกจากจะทำให้สวยงามตามค่านิยมแล้ว ยังมีน้ำหนักถ่วงให้ขึ้นใหม่ทั้งตัวได้สวยงามไม่ปลิวพลิวจนดูไม่งามตามทรรคนะของสังคมด้วย

ภาพที่ 3-14 ผ้าขิดตีนซิ่น ตัวอย่างผ้าจากคลังสะสมของ ดร.บำเพ็ญ ณ อุบล
ที่มาภาพ: สิทธิชัย สมานชาติ, 2553

ภาพที่ 3-15 ตีนซิ่นลายปราสาทผึ้ง ผีมือแม่สมหมาย ช่างทอบ้านหนองบ่อ
ที่มาภาพ: สิทธิชัย สมานชาติ, 2553

ภาพที่ 3-16 ตีนซิ่น ผีมือแม่สมหมาย ช่างทอบ้านหนองบ่อ
ที่มาภาพ: สิทธิชัย สมานชาติ, 2553

3.2.3 เทคนิคการทอ "มัดหมี่"

การทอผ้ามัดหมี่ เป็นศิลปะการทอผ้าพื้นเมืองชนิดหนึ่งที่นิยมทำกันมานานแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

ภาพที่ 3-17 การมัดลวดลายไหมมัดหมี่ เพื่อเตรียมทอเป็นผืนผ้า บ้านคำปุ่น จังหวัดอุบลราชธานี
ที่มาภาพ: สิทธิชัย สมานชาติ, 2553

ผ้ามัดหมี่ คือ ผ้าที่ทอจากด้ายหรือไหมที่ผูกมัดแล้วย้อมโดยการคิดผูกให้เป็นลวดลายแล้ว ย้อมสีก่อนทอ ผ้ามัดหมี่มีทั้งทอด้วยด้ายและไหม (จิรา จงกล, 2525: 282) ในปัจจุบัน นอกจากจะนิยมทอด้วยเส้นใยฝ้าย และเส้นใยไหม ซึ่งเป็นเส้นใยธรรมชาติ แล้วยังทอจากเส้นใยวิทยาศาสตร์ เช่น เส้นใยโพลีเอสเตอร์ด้วย

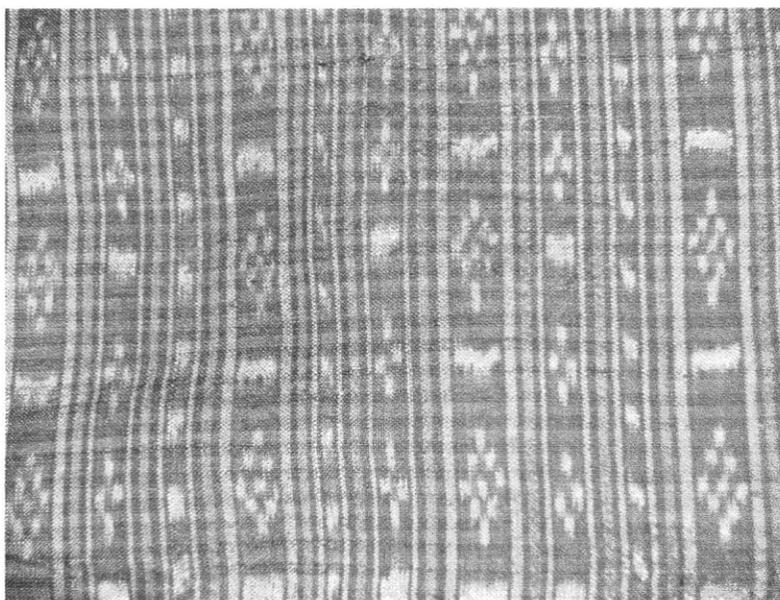

ภาพที่ 3-18 แม่อุษา ศิลปินชาตินิ ช่างฝีมือบ้านหนองบ่อทอผ้ามัดหมี่ (ขวา)
และผ้ามัดหมี่คั่นลายปราสาทผึ้ง (ซ้าย)

ที่มาภาพ: สิทธิชัย สมานชาติ, 2553

ลักษณะเฉพาะของผ้ามัดหมี่ คือ รอยซึมของสีที่วิ่งไปตามบริเวณของลวดลายที่ถูกมัด และการเหลื่อมล้ำในตำแหน่งของเส้นด้าย เมื่อถูกนำขึ้นก็หรือในขณะที่ทอซึ่งจะทำให้เกิดลักษณะลายที่คลาดเคลื่อนต่างจากผ้าทอชนิดอื่น ๆ การใช้ความแม่นยำในการมัดย้อมและการขึ้นด้ายบนกี่ตลอดจนการทอจะช่วยลดความคลาดเคลื่อนนี้ลง หรืออาจใช้ลักษณะเหลื่อมล้ำนี้เป็นส่วนหนึ่งในการออกแบบ ซึ่งนับเป็นเอกลักษณ์ของผ้ามัดหมี่ (เยาวนิจ ทองพาสุสัจจะ และคณะ, 2526 : 1)

การออกแบบลวดลายผ้ามัดหมี่ เป็นการสร้างสรรค์ลวดลายจากช่วงจังหวะการมัดเส้นใยไหมหรือเส้นใยฝ้ายเป็นเปลาะ ๆ ด้วยเส้นเชือก แต่เดิมจะใช้เชือกกล้วยซึ่งหาได้ง่ายเพราะทำได้เองจากปากกล้วย ส่วนในปัจจุบันนิยมใช้เส้นเชือกฟางพลาสติกแทน การมัดด้วยเส้นเชือกนี้ทำให้สีซึมผ่านเข้าไปบริเวณที่ถูกมัดไม่ได้ เมื่อนำเส้นใยไปย้อมสีแล้วแกะเชือกออก จึงเกิดเป็นจังหวะลวดลายตามช่วงของการมัดเส้นเชือก ลวดลายมัดหมี่จะคมชัดสวยงามหากมัดให้แน่นในแต่ละจุด ถ้าไม่แน่นสีจะซึมเลอะ อีกทั้งในขั้นตอนการย้อมสี ต้องตีและทุบเส้นใยเพื่อให้สีซึมทั่วถึงกัน ปมเชือกทุกจุดจึงต้องมัดให้แน่น บางท้องถิ่นที่นิยมลวดลายมัดหมี่หลาย ๆ สีก็ต้องมัดโอบสี ย้อมสีหลาย ๆ ครั้ง

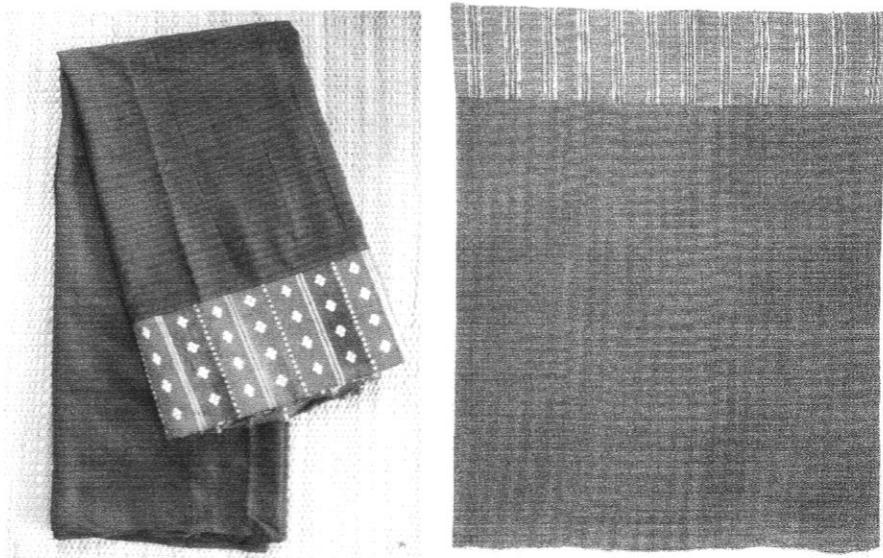

ภาพที่ 3-19 ผ้ามัดหมี่คั่นลายโคมห้า จังหวัดอุบลราชธานี

ที่มาภาพ: สิทธิชัย สมานชาติ, 2553

3.2.4 เทคนิคการทอ "ทอขัด"

การทอขัด เป็นวิธีการเบื้องต้นของการทอผ้าทุกชนิด คือมีเส้นพุ่งและเส้นยืน สีเดียวกันและต่างสีกันถ้าทอเส้นยืนสลับสีก็จะเกิดผ้าลายริ้วทางยาวหรือทำเส้นพุ่งสลับสีก็ได้ผ้าลายขวาง ถ้าทอเส้นยืนและเส้นพุ่งสลับสีจะได้ลายตาราง ผ้าชิ้นที่ต่อหัวจกดาว ที่ทอด้วยเทคนิค "ทอขัด" คือ "ผ้าชิ้นทิว"

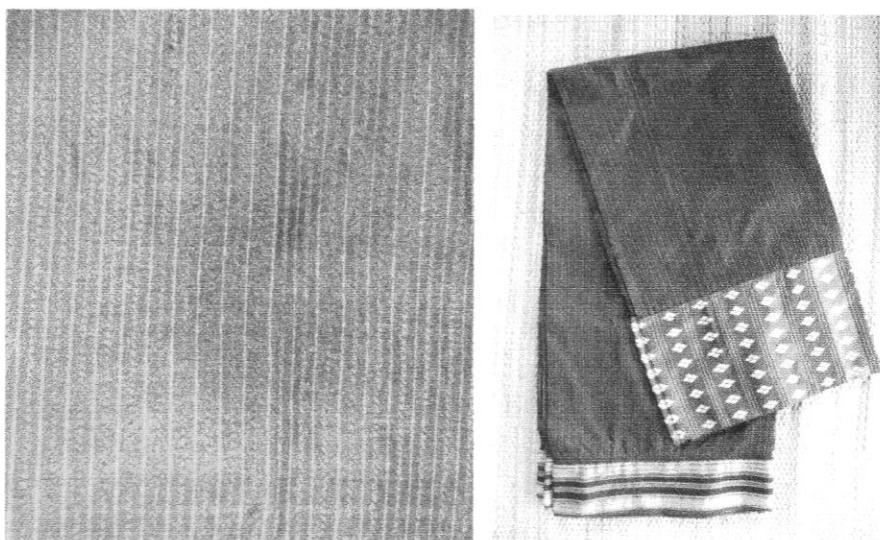
ภาพที่ 3-20 ผ้าซิ่นทิว และผ้าซิ่นทิวหัวจกดาว

ที่มาภาพ: สติธิชัย สมานชาติ, 2553

3.2.5 เทคนิคการทอ “ควบเส้น”

การทอผ้าควบเส้น เป็นศิลปะการทอผ้าพื้นบ้านชนิดหนึ่งที่สืบทอดต่อกันมานานทั่วทุกภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคอีสาน ผ้าควบเส้น นั้นเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่า ผ้าหางกระรอก ซึ่งในจังหวัดอุบลราชธานี ใช้เทคนิค “ควบเส้น” หรือ “หางกระรอก” ทอแทรกสลับกับผ้าพื้นสี ในการทอ “ซิ่นแล้” และยังมีการใช้ทอแทรกในลวดลายมัดหมี่คั่นด้วยเช่นกัน

การควบเส้น เป็นวิธีการที่สร้างลวดลายและเหลี่ยมกันของเส้นใยในผืนผ้าด้วยขั้นตอนก่อนการทอ โดยนำเส้นใยไหมหรือเส้นใยฝ้ายสองสี ที่มีน้ำหนักสีอ่อนแก่แตกต่างกัน เช่น สีเขียวกับสีดำ สีขาวกับสีเขียว สีแดงกับสีเหลือง มาปั่นตีเกลียวรวมเป็นเส้นเดียวกัน มีทั้งการปั่นตีเกลียวซ้ายและการปั่นตีเกลียวขวา เส้นด้ายที่ตีเกลียวแล้วนี้ใช้เป็นเส้นพุ่งหรือเส้นยืนก็ได้

ภาพที่ 3-21 ผ้าซิ่นแล้ และผ้าซิ่นแล้หัวจกดาว

ที่มาภาพ: สติธิชัย สมานชาติ, 2553

3.2.6 เทคนิคการทอ “ยก”

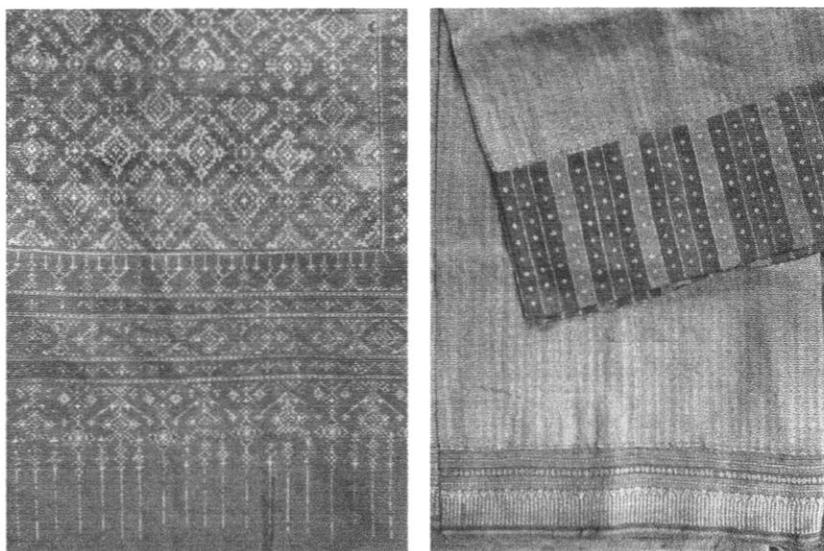
การทอผ้ายก เป็นศิลปะการทอผ้าที่ละเอียดอ่อน วิจิตร ประณีตมาก ในประเทศไทยแหล่งทอผ้ายกที่มีชื่อเสียงในหลายภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือที่จังหวัดลำพูน จังหวัดเชียงใหม่ ในภาคใต้ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่อำเภอพุมเรียง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่อำเภอเกาะยอ จังหวัดสงขลา และที่ตำบลนาหมื่นศรี อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง ในภาคอีสานมีทอที่จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดอุบลราชธานี

ผ้ายก เกิดจากการทอที่ไม่เรียบ มีเส้นด้ายเขิดขึ้นเรียกว่า เส้นยก ด้ายที่จมลงเรียกว่า เส้นข่ม เมื่อทอพุ่งกระสวยไปมาระหว่างเส้นยกและเส้นข่มจะเกิดเป็นลวดลายนูนขึ้นจากพื้นผ้า จะยกด้วยไหมหรือยกด้วยเส้นเงินเส้นทองก็ได้ ถ้าทอยกด้วยไหมก็เรียกว่า ยกไหม ถ้าทอยกด้วยเส้นทองก็เรียกว่า ยกทอง เส้นเงินก็เรียกว่า ยกเงิน (จิรา จงกล, 2525: 280)

การทอผ้ายกคือการเพิ่มลวดลายในเนื้อผ้าให้พิเศษขึ้น มีเทคนิคการทอคล้ายกับผ้าขิดมาก ถ้ามีลวดลายตกแต่งพิเศษมาก ๆ ต้องใช้ความละเอียดประณีตในการทอ (เพยาร์ อุ่นศิริ และคณะ 2531: 31) ผ้ายกมีราคาค่าค่อนข้างสูง จะนำมาใช้ในโอกาสพิเศษที่สำคัญเท่านั้น

จังหวัดอุบลราชธานี มีหลักฐานอ้างอิงในพระราชหัตถเลขา ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) เรียกว่า “ผ้าเยียรบับลาว” มีความงดงามมาก จากการศึกษาค้นคว้าโบราณเมืองอุบล จากคลังของคุณพ่อบำเพ็ญ ณ อุบล พบว่ามีการใช้เทคนิค “มัดหมี่” เพื่อให้สีพื้นทอผ้า และใช้การ “ยก” การ “จก” และการ “ขิด” เส้นไหมอย่างประณีต ในการสร้างลวดลาย โดยเราจะสังเกตได้ว่าผ้ายกเมืองอุบลนี้ จะมีโครงสร้างลวดลายคล้ายผ้าขิดอีสาน ผสานกับลวดลายของราชสำนัก

ผ้ายกเมืองอุบล จึงวิจิตร ชับช้อน ทั้งเชิงเทคนิค สีสันและลวดลาย ที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง บ้านคำปุ่นได้ประสบความสำเร็จในการฟื้นฟูผ้ายกเมืองอุบล

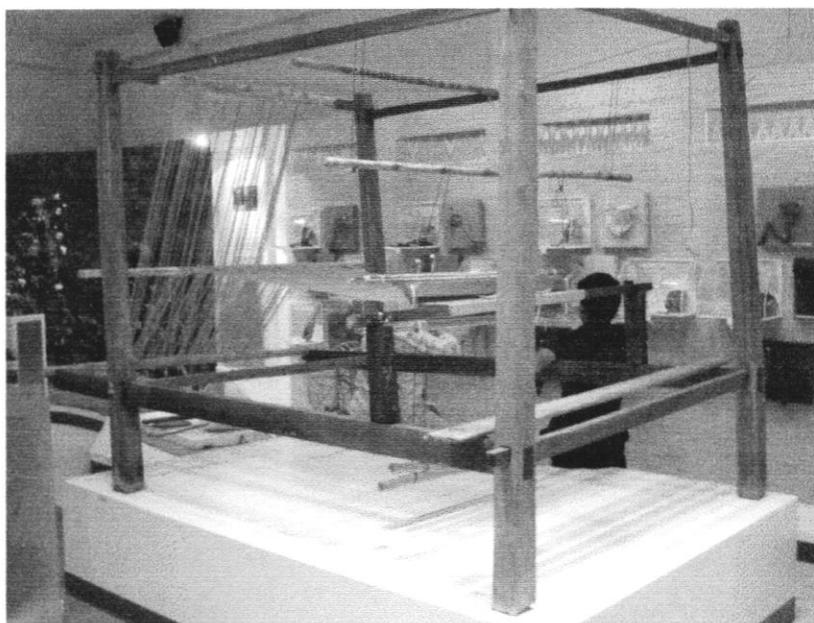
ภาพที่ 3-22 ผ้ายกเมืองอุบล (ศึกษาจากผ้า ดร.บำเพ็ญ ณ อุบล)(ซ้าย) และผ้าขิ้นยกดินเงินต่อหัวจกดาว
ที่มาภาพ: สิทธิชัย สมานชาติ, 2553

3.3 เครื่องทอผ้าและอุปกรณ์

ในภาคอีสานหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยมีกลุ่มวัฒนธรรมที่ทอผ้าอยู่มากมาย แต่ละกลุ่มมีเอกลักษณ์และลักษณะร่วมที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มด้วย

เครื่องทอผ้าและอุปกรณ์ทอผ้าในภาคอีสานของประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน แต่ละกลุ่มวัฒนธรรมมีเอกลักษณ์ของตนเอง และมีลักษณะร่วมที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มที่มีบรรพบุรุษเดียวกัน อุปกรณ์ทอผ้าแต่ละกลุ่มจึงคล้ายกัน แต่มีเอกลักษณ์ที่งดงามของตนเอง

เครื่องทอผ้าแบบชาตังเป็นรูปแบบที่ใช้กันทั่วไป เหมาะสมกับวิถีชีวิตในสังคมเกษตรกรรมที่ตั้งถิ่นฐานทำกินแน่นอน นิยมทำจากไม้เนื้อแข็งซึ่งเป็นวัสดุในท้องถิ่นและหาได้ง่าย ส่วนประกอบที่สำคัญของเครื่องทอผ้าแบบชาตัง ได้แก่

ภาพที่ 3-23 เครื่องทอผ้าแบบชาตัง

ที่มาภาพ: สิริทิชัย สมานชาติ, 2553

1. เสาหลักชาตังหูก เป็นเสาทรงสี่เหลี่ยม ขนาดสูงเท่ากันมี 4 ต้น
2. ไม้คานหูก เป็นคานไม้พาดเชื่อมต่อระหว่างเสาหลักทั้ง 4 ต้น เครือเส้นด้ายยืนพาดบนไม้คาน ด้านหน้าแล้วโยงมาผูกไม้คานด้านหลังดึงเส้นยืนให้ตึง
3. ไม้รองนั่ง เป็นแผ่นไม้ที่พาดไว้บนคานไม้ด้านล่างด้านคนทอ เพื่อให้คนทอนั่งและวางอุปกรณ์การทอ เช่น ตะกร้าใส่ด้าย
4. ไม้ม้วนผ้า เป็นไม้ท่อนสี่เหลี่ยม ที่ปลายทั้งสองข้างเสียบเข้าเดือยที่หลักไม้ด้านใกล้ผู้ทอเพื่อม้วนเก็บผ้าที่ทอเสร็จเรียบร้อยเอาไว้

5. ไม้หาบหูก เป็นไม้ไผ่กระบอกขนาดกลางยาวพาดคานไม้ เพื่อใช้ผูกเชือกโยงฟืมและรอกที่ พยุงตะกอกหรือเขาเอาไว้ไม้หาบหูกนี้หากเสาหลักสูง บางท้องถิ่นก็จะ ผูกห้อยต่ำลงมาจากคานไม้อีกที่ หนึ่ง

6. ไม้เหยียบหูก เป็นไม้ไผ่ลำขนาดเล็ก ยาวประมาณ 1 เมตร ผูกโยงกับตะกอกหรือเขาสำหรับ เหยียบ เพื่อบังคับการสลับขึ้นลงของเครื่องเส้นด้ายยืน โดยปกติจะมี 2 อันสำหรับการทอแบบสองตะกอก แต่ถ้าเป็นการทอผ้าแบบสามตะกอกก็จะมี 3 อัน และถ้าเป็นการทอผ้ายกดอกพื้นฐาน 4-8 ตะกอก จำนวนไม้เหยียบหูกก็จะมีจำนวนเท่ากับจำนวนตะกอกที่ใช้ในการทอผ้า นั้น

7. ตะกอกหรือเขา เป็นแผงเส้นด้ายที่ถักเกี่ยวเครื่องเส้นด้ายยืนเอาไว้ โดยใช้ไม้ไผ่ 2 ซี่เป็นคาน โดยปกติถ้าเป็นผ้าทอแบบสองตะกอกก็จะมีตะกอกหรือเขา 2 อัน ซึ่งจะค้ำเก็บเครื่องเส้นด้ายยืนสลับกัน เส้นต่อเส้น เพื่อยกเส้นด้ายยืนขึ้นลง ให้กระสวยเส้นด้ายพุ่งผ่านไปสถานทอขัดเพื่อให้เกิดลวดลายบนผืน ผ้า

8. ฟืม (พินหวี) เป็นอุปกรณ์การทอที่สำคัญ อยู่หน้าตะกอกหรือเขาที่ใช้กระทบเส้นด้ายพุ่งให้ สถานทอกับเส้นด้ายยืนเป็นผืนผ้า หน้าฟืมจะมีทั้งขนาดยาวและขนาดสั้น ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการ ทอผ้าว่าต้องการจะทอผ้าหน้ากว้างหรือผ้าหน้าแคบ สามารถถอดเปลี่ยนได้

9. รอก เป็นอุปกรณ์ช่วยพยุงตะกอกหรือเขา โดยผูกโยงไว้กับไม้คานหูก รอกมีรูปลักษณะ แตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น (ดูรายละเอียดในเรื่องอุปกรณ์ทอผ้า)

อุปกรณ์การทอผ้า

ฟืม (พินหวี) เป็นอุปกรณ์ในการกระทบเส้นด้ายพุ่งกับเส้นด้ายยืน ประกอบด้วยโครงซึ่งเป็นไม้ เนื้อแข็ง ส่วนพินหวีเดิมทำจากซี่ไม้ไผ่แต่ปัจจุบันนิยมใช้ซี่เหล็ก

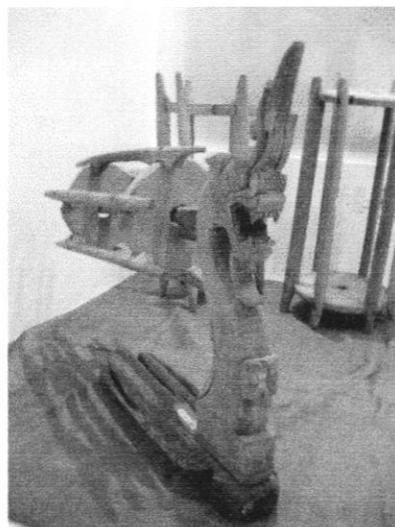
ไม้ค้ำ เป็นอุปกรณ์ค้ำแยกเส้นยืนออกจากกันเพื่อทอเสริมเส้นพุ่งพิเศษได้ง่ายขึ้น ผู้ทอใช้ไม้ค้ำ ในการทอขัดและจก บางท้องถิ่นเรียกว่า ไม้ค้ำขัด (ไม้ค้ำบ) เป็นแผ่นไม้บางเรียบสม่ำเสมอทั้งสองข้างปลายสองข้างเจียนให้โค้งแหลม

ผั่งหรือธนู ทำจากซี่ไม้ไผ่ตัดโค้ง ที่ปลายทั้งสองด้านหุ้มเหล็กปลายแหลมเพื่อเสียบยึดกับริมผืน ผ้าช่วยขยายหน้าผ้าไว้ให้เท่ากันตลอด เป็นอุปกรณ์ที่ช่วยซึ่งกำกับขนาดหน้าผ้าให้สม่ำเสมอ โดยผู้ทอ จะขยับเลื่อนผั่งหรือธนูตามขอบหรือริมผ้าที่ทอเสร็จไปเรื่อย ๆ

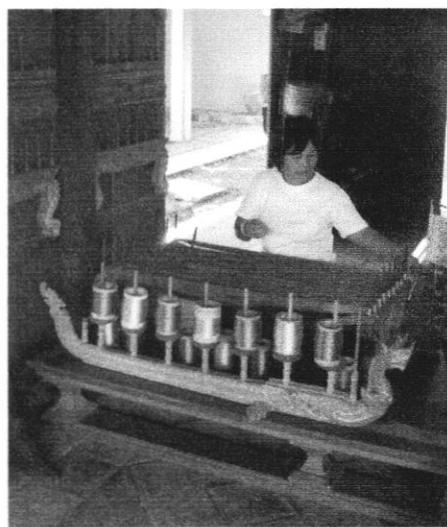
แปรงหวีเครื่องเส้นด้ายยืนหรือแปรงหวีหูก มีทั้งทำจากเส้นใยต้นตาลหรือขนหมูป่า เป็นอุปกรณ์ ในการหวีเครื่องเส้นด้ายยืน เพื่อจัดระเบียบเส้นใยมิให้พันกันยุ่งขณะทอผ้า แต่ให้เรียงตัวเป็นระเบียบ โดยเฉพาะการทอไหมจะทอได้สะดวกขึ้น

รอก เป็นอุปกรณ์ที่ช่วยพยุงฟืมและเขาหรือตะกอกให้อยู่ในตำแหน่งที่พอเหมาะไม้ต่ำหรือสูง จนเกินไป เดิมทำจากไม้เนื้อแข็ง แกะเป็นวงล้อรอกภายใน โครงภายนอก ในอดีตนิยมแกะสลักเป็น

ลวดลายสวยงาม ปัจจุบันจะทำจากวัสดุง่าย ๆ เช่น ใช้ปล้องไม้ไผ่ขนาดสั้น ในปัจจุบันบางท้องถิ่นก็ใช้ รอกเหล็กแทนรอกไม้ไผ่หรือรอกทองเหลือง

ภาพที่ 3-24 อ๊กไหม หัวพญานาค

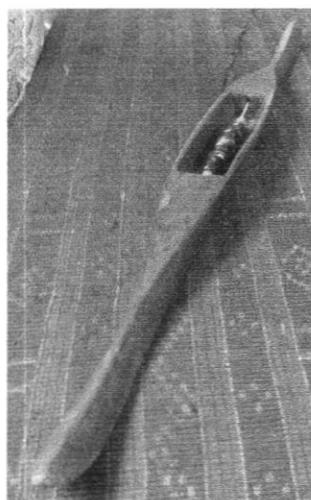
ภาพที่ 3-25 หลักคันเส้นยืน

ที่มาภาพ: สิทธิชัย สมานชาติ, 2553

กระสวย เป็นอุปกรณ์ใส่เส้นด้ายพุ่ง มีหลายลักษณะ ได้แก่

1) กระสวยแบบเรือ 1 หลอด หรือแกนเดี่ยว ทำจากไม้เนื้อแข็งยาวประมาณ 12-14 นิ้ว ถ้าก ไม้ให้เป็นรูปคล้ายลำเรือ ตรงกลางของกระสวยเขาจะบากเป็นร่องลึก 1 ช่อง ไว้สำหรับใส่หลอดด้ายเส้น พุ่งเพียงหลอดเดียว ใช้ทอผ้าเนื้อบาง

2) กระสวยแบบเรือ 2 หลอด หรือแกนคู่ ทำจากไม้เนื้อแข็งยาวประมาณ 14-16 นิ้ว ถ้าก ไม้ให้เป็นรูปคล้ายลำเรือ ช่วงกลางแบ่งเขาจะบากเป็นร่องลึก 2 ช่อง ไว้สำหรับใส่หลอดด้ายเส้นพุ่ง 2 หลอด เพื่อใช้ทอผ้าเนื้อหนา

ภาพที่ 3-26 กระสวยแบบเรือ 1 หลอดและกระสวยแบบเรือ 2 หลอดหรือแกนคู่

ที่มาภาพ: สิทธิชัย สมานชาติ, 2553

บทที่ 4 ผ้าขึ้นจกหัวดาวประเภทต่างๆ

4.1 ขึ้นหมี่หัวจกดาว

“ขึ้นหมี่” จะต้องผ่านกระบวนการ “มัด” แล้วนำไปย้อมสีเพื่อสร้างลวดลายสีเส้นต่างๆ ตามที่ออกแบบไว้ ซึ่งต้องใช้ทักษะและความชำนาญ เรียกเทคนิคนี้ว่า “มัดหมี่”

การทอผ้าขึ้นหมี่จะมีกรรมวิธีการผลิตหลายขั้นตอนที่ค่อนข้างยุ่งยากซับซ้อน การทอผ้าขึ้นหมี่ช่างทอจะต้องมีประสบการณ์ ต้องเข้าใจระบบการทอทุกขั้นตอนตั้งแต่ขั้นตอนในการค้น การมัดย้อม การมัดโอบ เพื่อให้ได้สีเส้นต่างๆ ของลวดลาย ซึ่งต้องสัมพันธ์กับระบบการนับรูขั้วพืม หรือรูฟันพืมแต่ละขนาดความกว้างที่แตกต่างกันว่าจะต้องค้นไหมจำนวนเท่าใดจึงจะได้พอดีกับขนาดลวดลายที่ต้องการ

จากข้อจำกัดในเรื่องระบบกระบวนการในการค้น การมัดย้อมที่ต้องสัมพันธ์กับขนาดและลวดลาย ตลอดจนหน้าพืมดังกล่าวนี้จึงทำให้การทอผ้ามัดหมี่ให้ได้ลวดลายสวยงาม ต้องทอด้วยการใช้วิธีพุ่งกระสวยด้วยมือแล้วขยับลวดลายที่ละเส้นให้ตรงตามทีออกแบบไว้ จะใช้วิธีทอด้วย กระจตุหรือเทคโนโลยีการทอให้รวดเร็วโดยไม่จัดลวดลายไม่ได้ เพราะจะต้องเรียงเรียงจังหวะเส้นใยที่มัดย้อมเรียงถูกต้องตามกำหนดลวดลาย ส่วนเส้นด้ายที่เกิน ช่างทอจะทอแทรกเก็บที่ริมผ้า ด้านที่จะใช้ต่อกับเอวขึ้น เพื่อไม่ให้รอยในเวลาอุ่น เพราะหัวขึ้นจะช่วยบังไว้

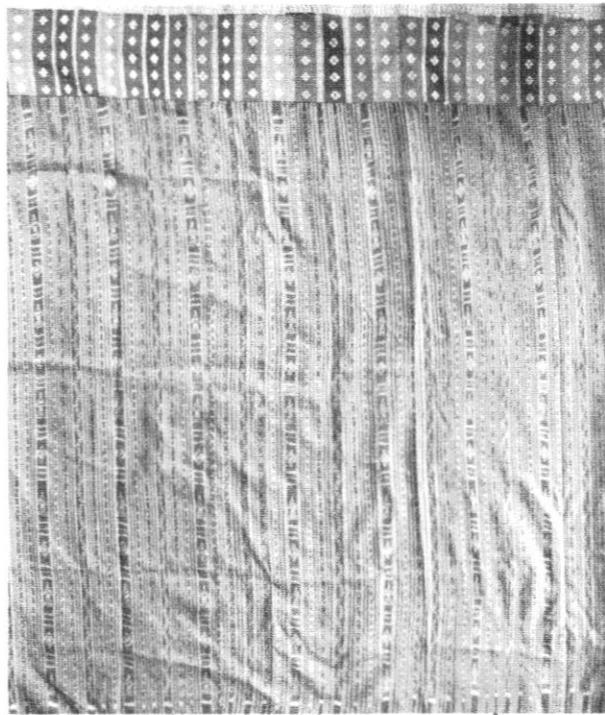
ภาพที่ 4-1 สูปแต้มมัดหมี่ทุ่งศรีเมือง จังหวัดอุบลราชธานี แสดงหลักฐานการนุ่งผ้าขึ้นของผู้หญิงในท้องถิ่นเมืองอุบลฯ ที่นุ่งผ้าขึ้นคล้ายหมี่ค้น

ที่มา: สิทธิชัย สมานชาติ, 2553

ด้วยเหตุนี้จึงพอมองเห็นได้ว่า การทอผ้ามัดหมี่เป็นกระบวนการทอผ้าที่ต้องใช้ทักษะฝีมือในการทอค่อนข้างสูง ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่า มีการทอผ้ามัดหมี่กันอย่างสืบเนื่องกันมาเป็นเวลานานในจังหวัดอุบลราชธานี

การมัดหมี่เส้นไหมแล้วนำไปทอให้เกิดเป็นลวดลายต่างๆ ตามต้องการที่เรียกว่าผ้าซิ่นหมี่นั้น ส่วนใหญ่มักจะเรียกชื่อผ้าซิ่นที่ทอเป็นกลางๆ ว่า "ผ้าซิ่นหมี่" หรือ "ซิ่นหมี่" สามารถแยกลวดลายออกเป็น 2 ประเภทคือ

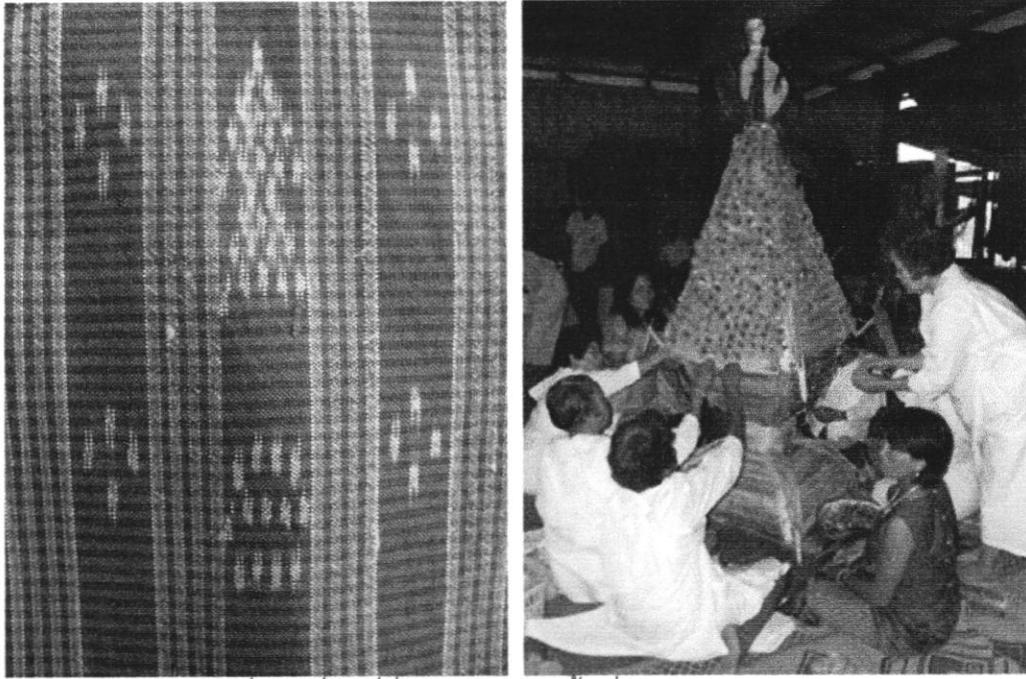
1) "ซิ่นหมี่คั่น" โดยเรียกชื่อเฉพาะตามลักษณะลวดลายมัดหมี่ที่ทอแทรกคั่นเป็นชื่อต่างๆ เช่น หมี่คั่นลายปราสาทผึ้ง หมี่คั่นลายขอนาคน้อย หมี่คั่นลายพังพอน หมี่คั่นลายโคมหัว เป็นต้น

ภาพที่ 4-2 ซิ่นหมี่คั่นลายปราสาทผึ้ง

ที่มา: สิทธิชัย สมานชาติ, 2553

2) ซิ่นหมี่รวด เป็นการมัดหมี่ลายต่างๆ แล้วนำไปทอให้เป็นลวดลายตามที่มัดโดยทอให้เกิดลายต่อเนื่องกันเต็มทั้งผืน โดยไม่มีลายเส้นคั่นแบบหมี่คั่นแล้ว ส่วนใหญ่มักจะเรียกว่า "หมี่รวด" หรือ "หมี่หวาน" คือ เนื้อที่ของผ้าทั้งผืนจะเต็มไปด้วยลวดลายตามที่มัดไว้แต่แรกหวานกระจายเต็มทั้งผืนผ้า ซึ่งอาจจะมัดข้อมแล้วทอให้เป็นลวดลายต่างๆ ตามความสามารถที่ต้องการ เช่น ลายดอกโคมเจ็ด ลายแห ลายนาค ลายหมากจับ ลายผีเสื้อ ลายน้ำพอง เป็นต้น

ภาพที่ 4-3 ชินหมีคั่นลายปราสาทผึ้ง ซึ่งได้รับแรงบันดาลใจ
มาจากปราสาทผึ้งแบบโบราณของเมืองอุบลฯ

ที่มา: สิทธิชัย สมานชาติ, 2553 (ซ้าย)

ที่มา: <http://www.muangboranjournal.com/spaw/upload/phung15.jpg> (ขวา)

ภาพที่ 4-4 ผ้าชินหมีรอด (ซ้าย) และผ้าชินหมีรอด ต่อหัวจกดาว (ขวา)

บ้านลาดสมดี อ.ตระการพืชผล จ.อุบลราชธานี

ที่มา: สิทธิชัย สมานชาติ, 2553

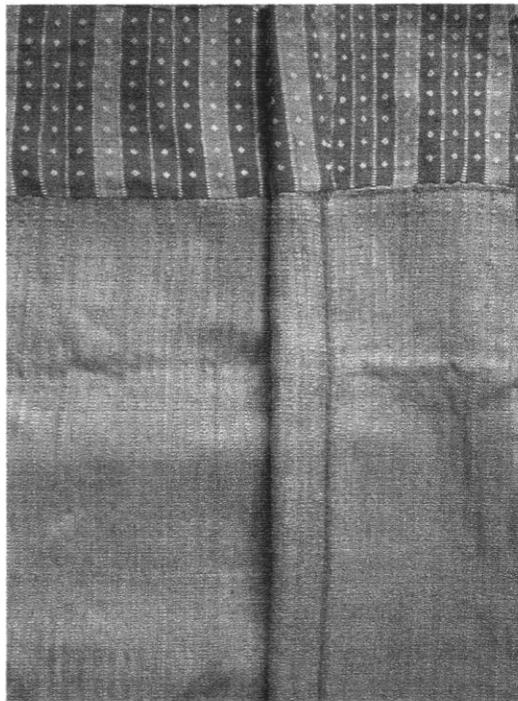
4.2 ซีนคั่นต่อหัวจกดาว

การทอผ้าซินคั่นจะสืบเครื่องเส้นยืนด้วยไหมสีเดียวทั้งหมด แล้วสร้างลวดลายด้วยไหมเส้นพุ่ง 2-3 สี ตามที่ต้องการ และทอขัดสลับให้เป็นลายเส้นตามจังหวะและขนาดเส้นเล็กใหญ่ตามต้องการ แต่เมื่อเริ่มต้นทอแนวลายคั่นขนาดใดและสีใดแล้วจะต้องทอให้เหมือนกันตลอดทั้งผืน

ถ้าเป็นแนวเส้นที่เรียกว่า "ลายคั่น" ขนาดใหญ่ก็จะเรียกกันว่า "ลายคั่นใหญ่" ถ้าขนาดเล็กก็จะเรียกว่า "ลายคั่นน้อย"

เมื่อขณะทออยู่ในเครื่องหูกจะเห็นแนวเส้นลายคั่นตามหน้าผ้าขนานกับหน้าพืม เพราะต้องสร้างลวดลายด้วยเส้นพุ่งเหมือนการทอผ้าซินชนิดอื่นๆ ทัวไป แต่เมื่อตัดออกมาเย็บเป็นผืนผ้าซินตะเข็บเดียวแล้วทิศทางของลวดลายจะสลับมาอยู่ในแนวตั้งขนานลำตัวเรียกกันว่า "ลายแทงน่อง"

ปกติถ้าทอเป็นลายคั่นน้อยมักจะทอเป็นแนวเส้นคั่นสลับสีธรรมดา ซึ่งจะเห็นเป็นแนวเส้นคั่นได้ชัดเจน ส่วนลวดลายภายในแนวเส้นระหว่างคั่นแต่ละเส้นจะเลือกประดิษฐ์สร้างจังหวะการทอและใช้สีอย่างอิสระตามที่เห็นว่าสวยงาม

ภาพที่ 4-5 ตัวอย่างผ้าซินคั่นต่อหัวจกดาว

ที่มา: สิทธิชัย สมานชาติ, 2553

จะเห็นได้ว่าซินคั่นจะมีลักษณะเด่นพิเศษคือการใช้ไหมย้อมสีพื้นธรรมดาทอขัดให้เกิดแนวเส้นคั่นสลับกันตามจังหวะที่ต้องการเหมือนกันทั้งผืนเป็นโครงสร้างหลัก ส่วนลวดลายภายในเส้นคั่นและระหว่างเส้นคั่นจะมีการประดิษฐ์อย่างอิสระมากทั้งในด้านการใช้จังหวะ วิธีการ และสีสีนต่างๆ

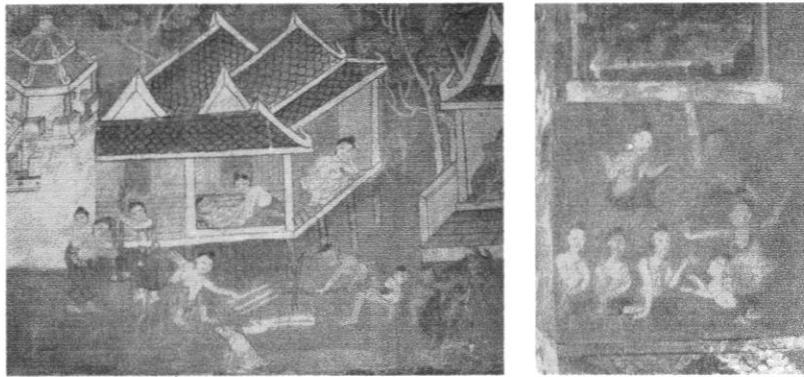
4.3 ผ้าซิ่นทิวต่อหัวจกดาว

“ซิ่นทิว” เป็นชื่อที่ใช้เรียกผ้าซิ่นอย่างหนึ่งของชาวเมืองอุบล เวลานั้นจะเป็นลายเส้นขวางลำตัว ชาวอุบลฯ บางแห่งก็จะเรียกว่า “ซิ่นก่วย” หรือ “ซิ่นเครือก่วย”

ซิ่นทิวของชาวเมืองอุบล ทั้งระดับเจ้านายและชาวบ้านจะเป็นผ้าซิ่นลายขวาง ต่างจากผ้าซิ่นอื่นๆ ในภาคอีสานที่ส่วนใหญ่ จะเป็นลายขนานลำตัว ซิ่นทิวจะเย็บตะเข็บเดียวแบบผ้าซิ่นอีสานทั่วไป

แต่ซิ่นทิวของเมืองอุบล จะสืบลิ้นเครือหรือลิ้นยี่น เพื่อให้เป็นแนวลายซึ่งจะนิยมใช้ไหมย้อมสีเพียง 2 สี คือ สีแดงครั้งกับสีดำมะเกลือหรือสีคราม สืบลูกเป็นลิ้นเครือสลับกันเป็นลิ้นเล็ก ๆ สลับสีกันเป็นกลุ่ม เรียกว่า “หมีลูก” แล้วจึงสืบลิดกลุ่มหมีลูกให้เป็นแนวเส้นขนาดใหญ่ประมาณ 2 เท่าของลิ้นหมีลูกเรียกว่า “หมีแม่”

เมื่อทอเสร็จแล้วจึงตัดผ้าให้ได้ความยาวประมาณ 1.80-2.00 ซม. ซึ่งพอที่จะเย็บเป็นผ้าซิ่นได้ โดยเย็บต่อเป็นซิ่นตะเข็บเดียว

ภาพที่ 4-6 ซุปแต้มวัดทุ่งศรีเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
แสดงหลักฐานผ้าซิ่นทิวที่สตรีชาวอีสานสวมใส่ บันทึกไว้ในซุปแต้ม

ที่มา: สิทธิชัย สมานชาติ, 2553

ภาพที่ 4-7 ตัวอย่างผ้าโบราณ “ซิ่นทิวหัวจกดาว”

ที่มา: สิทธิชัย สมานชาติ, 2553

การสับเส้นเครือ 2 สีสลับกัน โดยให้สีหนึ่งเป็นเหมือนสีพื้น อีกสีหนึ่งเป็นลายนี้ จะสับหมีแม่ ปิดหัวท้าย (ตอนบนและตอนล่างของกลุ่มหมีลูก) แล้วเว้นช่วงเครือสีพื้นขนาดเดียวกันกับหมีแม่ 1 เส้น แล้วจึงสับเครือหมีแม่ปิดก่อน จากนั้นจึงสับเครือกลุ่มหมีลูกสลับกับพื้นต่อไปจนเกือบเต็มหน้าพื้ แล้วทอเส้นพุ่งด้วยไหมสีแดงครั้ง

ด้วยวิธีการที่สับเส้นเครือหรือเส้นยืนต่างสี โดยให้สีหนึ่งเป็นสีพื้นและอีกสีหนึ่งเป็นลายเส้น แล้วทอด้วยเส้นสีเดียวกับพื้นนี้จึงทำให้เกิดเป็นริ้วเส้นลายเป็นทิวๆ ในลักษณะที่เห็นได้ว่าลายผ้าเกิดจากเส้นเครือหรือเส้นยืนซึ่งจะเรียกกันว่า "ลายทางเครือ" เป็นวิธีการที่แตกต่างไปจากการทอผ้าชนิดอื่นๆ ที่ลวดลายผ้าทอจะเกิดจากเส้นพุ่งเป็นหลักสำคัญ

การทอผ้าชิ้นทิวจะยุ่งยากเสียเวลาตอน "สับเส้นเครือ" เพราะจะต้องนับเส้น "หมีแม่", "หมีลูก" และเส้นพื้นระหว่างหมีแม่-หมีลูกให้เป็นระบบเท่าๆ กันทั้งหมดทุกช่วงจนถึงขนาดที่ว่าช่างทอบางคน จะไม่ยอมพูดกับใครเลยในขณะที่สับเส้นเครือชิ้นทิว ซึ่งจะต่างกับการทอชิ้นอื่นๆ ที่ไม่ต้องระมัดระวัง มากนักตอนสับเส้นเครือ แต่จะไปยากในตอนทอเส้นพุ่งมากกว่า

ข้อสังเกตของผ้าชิ้นทิวที่ได้แก่ ชิ้นทิวจะนิยมทอด้วยพื้ยาว 40-42 หลบ (1,600-1,680 ไร่พื้) ซึ่งเป็นพื้ที่ใช้ทอผ้าโสร่งจึงได้ผ้าหน้ากว้างมีความยาวหรือความสูงที่ใช้นุ่งได้โดยไม่ต้องต่อตีนชิ้นเหมือนผ้าชิ้นทั่วไปซึ่งนิยมใช้พื้ยาว ประมาณ 32 หลบ (1,280 ไร่พื้) ทำให้ได้ผ้าชิ้นสั้นชิ้นจริง ต้องตีนชิ้นจึงจะนุ่งได้ความยาวของผ้าชิ้นอย่างเหมาะสม

ในอดีตช่างทอจะสับเครือเส้นยืนลายทิวที่เรียกกันว่า "หมีลูก" และ "หมีแม่" ตั้งแต่ริมด้านหนึ่ง ที่กำหนดให้เป็นส่วนบนหรือส่วนหัวชิ้นอีกด้านหนึ่งที่จะให้เป็นส่วนตีนชิ้น โดยส่วนตีนชิ้นนี้จะไม่สับเครือสลับสีให้เป็นลาย แต่จะสับเครือด้วยสีพื้นทั้งหมด แต่ในปัจจุบันจะสับเครือไร่พื้ 2 เส้นเหมือนกันทั้งหมด และจะสับเครือสร้างลายทางเครือเต็มผืนหน้าพื้โดยไม่เว้นพื้นให้เป็นที่สังเกตว่า ด้านไหนเป็นหัวชิ้นและตีนชิ้น เพราะต้องการจะนำไปประยุกต์ใช้ตัดเสื้อผ้า ไม่ได้ตั้งใจทอเป็นผ้าชิ้นแบบในอดีต

โดยส่วนหัวชิ้นจะใช้ไหมสีหรือไหมชั้นนอก ซึ่งเป็นไหมเส้นใหญ่ที่สุดและเนื้อหยาบทอเป็นหัวชิ้นลายจกดาว ในปัจจุบันยังมีการสับทอดอกการทอหัวชิ้นลายจกดาว ในจังหวัดอุบลราชธานี ที่บ้านหนองบ่อ อำเภอเมืองและบ้านลาดสมมติ อำเภอตระการพืชผล

4.4 ชินทิวมุกจกดาว

ผ้าชินเอกลักษณะเมืองอุบล อีกชนิดที่เป็นลักษณะเฉพาะคือ “ชินทิวมุกจกดาว” ซึ่งพบเฉพาะผ้าจ้าวนายเมืองอุบล ไม่ได้เป็นผ้าที่ชาวบ้านทั่วไปทอใช้ ในปัจจุบันช่างทอที่สามารถทำได้ตามแบบดั้งเดิมคือ “บ้านคำปุ่น” อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ส่วนช่างทอที่สารถทอได้อีกก็คือบ้านลาดสมดี อำเภอตระการพืชผล ซึ่งได้ฟื้นฟูการทอโดยได้รับทุนในการทอผ้าชินทิวมุกจกดาวจากมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เมื่อ 2-3 ปี ที่ผ่านมา

ภาพที่ 4-8 นางคำปุ่น สีใส ผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรมด้านศิลปะผ้าทอ
นุ่งชินทิวมุกจกดาวที่บ้านคำปุ่น ได้ฟื้นฟูมรดกสิ่งทอเมืองอุบลฯ
และ ดร.สิทธิชัย สมานชาติ หัวหน้าโครงการ ร่วมถ่ายภาพ (ซ้าย)
และตัวอย่างผ้าชินทิวมุก บ้านลาดสมดี อ.ตระการพืชผล จ.อุบลราชธานี (ขวา)

ที่มา: สิทธิชัย สมานชาติ, 2553

ผ้าชินทิวมุกจกดาว จะประกอบด้วยโครงสร้างเพียง 2 ส่วนคือ

- 1) ส่วนหัวชิน ซึ่งจะนิยมใช้เทคนิค “จก” ทอตกแต่ง แถบริ้วสีสดใสเป็นลวดลาย “ดาว” จึงเรียกกันว่า “หัวจกดาว”
- 2) ส่วนตัวชิน จะมีความกว้างของหน้าผ้าเท่ากับ “ชินทิว” แต่จะกว้างกว่า “ผ้าชินหมี่” หรือ “ผ้าชินแล้” เพราะผ้าชินทิวมุกไม่นิยมต่อส่วนตีนชิน การทอส่วนตัวชิน ช่างทอจะตั้งเส้นยืนคล้ายกับเครือเส้นยืนของชินทิว ที่ใช้เส้นไหมสีแดง สลับกับไหมสีดำหรือสีครามเข้ม หากแต่ในเวลาการทอจะทอเสริมเส้นพุ่งพิเศษด้วยเทคนิคจกเป็นลาย “ดาว” เป็นแถวตามแนวริ้วของเส้นยืน โดยจะทอแถบริ้วด้วยเส้นไหมสีขาวที่ทบเส้นใย เพื่อให้เกิดรอยนูนเป็นเส้นประมาณ 3 เซนติเมตร เรียวเป็นแถบต่อกันซึ่งจากการได้ไปเก็บข้อมูลผ้าโบราณ “เทคนิคยกมุก” ของชาวมะกอก สปป.ลาว ก็ใช้วิธีการทอแบบ

เดียวกัน อาจสันนิษฐานได้ว่า “ผ้าชิ้นทิวมุกจกดาว” ของเมืองอุบลอาจมีเทคนิคการทอที่มีความเกี่ยวข้องกับ “ผ้าชิ้นมุก” ของชาวมะกอกใน สปป.ลาว หากแต่ “ผ้าชิ้นทิวมุกจกดาว” ของเจ้านายเมืองอุบล จะใช้วัสดุไหมและดินเงินที่มีคุณภาพสูงกว่า ส่วนชาวมะกอกใช้เพียงเส้นด้ายโรงงานที่ไม่มีคุณภาพสูงนัก และใช้สีสังเคราะห์จากตลาด ในขณะที่ยลลิตและสีของผ้าชิ้นทิวมุกจกดาว เมืองอุบล เน้นความกลมกลืนประณีต สวยงามเพราะเป็นทอสำหรับชนชั้นเจ้านายเท่านั้น

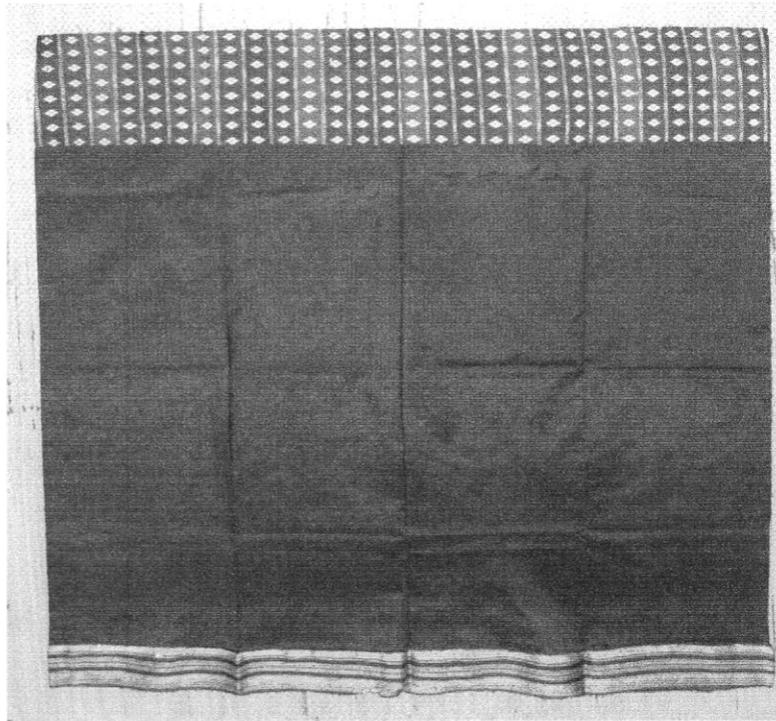
4.5 ผ้าชิ้นมัดไม ต่อหัวจกดาว

ปกติแล้วเวลาชาวบ้าน “สาวไหม” ให้เป็นเส้นที่ชาวอีสานเรียกกันว่า “สาวหลอก” ออกจาก “ฝักหลอก” คือ “รังไหม” นั้น จะได้เส้นไหมเป็นเส้นขนาดต่างๆ ตามลักษณะและวิธีการสาว เช่น ไหมน้อยเป็นไหมชั้นในเส้นเล็กมากเนื้อละเอียด ไหมเลยหรือไหมรวดเป็นไหมเส้นใหญ่ขึ้นกว่าไหมน้อย และไหมดิบหรือไหมชั้นนอก เป็นไหมเส้นใหญ่ที่สุดเนื้อหยาบ เป็นต้น ในขั้นตอนที่ชาวบ้านสาวเส้นไหมหรือเส้นไหมเส้นเดียวดังกล่าวนี้จะเรียกกันว่า “เข็นแกว่ง” เมื่อได้เส้นไหมขนาดต่างๆ แล้วนำไป “ฆ่า” หรือฟอกด้วยต่างจนเป็นเส้นไหมสีขาวดูสะอาดและอ่อนนุ่ม ก็จะไปย้อมสีต่างๆ ตามที่ต้องการ เมื่อย้อมสีแล้ว บางครั้งชาวบ้านก็จะนำเส้นไหมไป “เข็นควบ” เข้าด้วยกันเพื่อให้ได้ เส้นไหมที่มีขนาดใหญ่ขึ้น ก่อนที่จะนำไปตำทุกทอผ้าเป็นลักษณะรูปแบบต่างๆ ตามต้องการ ถ้าเอาเส้นไหมสองเส้นสีเดียวกันจะเรียกวิธีการนี้ว่า “คุบไหม” เมื่อเข็นควบหรือคุบไหมเสร็จแล้วจะเรียกเส้นไหมที่ได้ว่า “ไหมคุบ” แต่ถ้าเอาเส้นไหมสองเส้นแต่ต่างสีกันมาเข็นควบเข้าด้วยกัน จะเรียกวิธีการนี้ว่า “ก่อมไหม” หรือ “เข็นมัดไม” ครั้นเมื่อเข็นมัดไมหรือก่อมไหมเสร็จแล้วจะเรียกเส้นไหมนั้นว่า “ไหมก่อม” หรือ บางครั้งก็จะเรียกว่า “ควบมัดไม” หรือ “เข็นมัดไม” ก็มี (สมชาย นิลอาธิและสุนัย ณ อุบล, 2535:142)

การทอผ้าชิ้นชนิดนี้ จะตั้งเส้นยืนสีพื้น ส่วนเส้นไหมที่ควบมัดไมจะนำมาใช้เป็นเส้นพุ่ง เมื่อทอออกมาเป็นผืนแล้วจึงเรียกชื่อแตกต่างกันออกไปตามลักษณะวิธีการที่ทำเส้นไหม เช่น ผ้ามัดไม ชิ้นมัดไม ชิ้นไหมก่อม ชิ้นไหมควบ เป็นต้น โดยจะนิยมต่อตีนชิ้นและหัวชิ้นจกดาว

4.6 ผ้าชิ้นตาแล้ต่อหัวจกดาว

ผ้าชิ้นไหมที่คล้ายกับผ้าแพเหยียบหรือผ้าไหมเหยียบ ประโยชน์ใช้สอยหลักเป็นผ้าชิ้น ช่างทอผ้าอาวโล ทั้งหมู่บ้านหนองบ่อ และหมู่บ้านลาดสมมติ ให้ข้อมูลตรงกันว่า มูนมั่ง (สมบัติ) ที่แม่จะมอบมรดกให้ลูกสาวนั้น จะมีผ้าชิ้น 3 ชนิด หนึ่งในนั้นคือ “ผ้าชิ้นตาแล้” หรือ “ผ้าชิ้นแล้” ซึ่งนิยมใส่ในสตรีสูงวัย เป็นผ้าชิ้นที่ทอด้วยเครือไหมเส้นยืนสีดำ ส่วนเส้นพุ่งจะใช้เส้นพุ่งสีดำทอสลับกับเส้นไหมหางกระรอก เป็นริ้วเล็กๆ บนพื้นดำ โดยทอเป็นริ้วสม่ำเสมอทั้งผืน เมื่อมองไกลๆ จะคล้ายสีดำทั้งผืน แต่มีแววไหมเหลือบสีสะท้อนอยู่ในเนื้อผ้า

ภาพที่ 4-9 ผ้าซิ่นแฉ้วจกดาว

ที่มา: สิทธิชัย สมนานชาติ, 2553

ผ้าซิ่นแฉ้วจกดาว ที่สมบูรณ์จะประกอบด้วย 3 ส่วนคือ 1) ส่วนหัวซิ่น ที่อยู่ช่วงเอวของผ้าถุง จะนิยมทอเป็นริ้วสีสลับไสสลับกัน อาทิ สีเขียว สีม่วง สีฟ้า สีส้ม เป็นต้น โดยจะมีการทอแถบลายซิดเล็กๆ คั่นระหว่างแถบริ้วสี และจะทอแทรกเส้นพุ่งพิเศษเป็นลวดลาย “ดาว” จึงเรียกหัวผ้าซิ่นนี้ว่า “หัวจกดาว” ทั้งนี้จะมีทั้งดาวขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ แล้วแต่ช่างทอจะเลือกออกแบบ 2) ส่วนตัวซิ่น จะเป็นผ้าไหมสีดำ ที่ทอริ้วทางกระรอก แทรกสม่าเสมอตลอดทั้งผืน 3) ส่วนตีนซิ่น จะทอเป็นแถบขนาดเล็ก ในอดีตนิยมใช้เส้นใยฝ้ายเนื้อแน่น แต่ในปัจจุบันตลาดผู้บริโภคนิยมผ้าไหม ช่างทอจึงเปลี่ยนมาใช้เส้นใยไหมทอ สำหรับเอกลักษณ์ของตีนซิ่นที่สังเกตพบคือ แถบด้านที่ใช้เป็นริมปลายซิ่น จะตั้งแถบเส้นยืน “สีแดง” เสมอ ไม่ว่าจะทอเป็นลายใดก็ตาม

บทที่ 5

สรุปผลการดำเนินงาน

การดำเนินโครงการสำรวจผ้าขึ้นจกหัวดาว เอกลักษณ์เมืองอุบล เพื่อสืบสานและเป็นฐานข้อมูลในการจัดการเรียนการสอนสาขาสิ่งทอและแฟชั่น โดยมีผลสัมฤทธิ์การดำเนินงานตามแผนงานและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ทุกประการ และมีความสอดคล้องกับมาตรการและนโยบายที่มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีกำหนดไว้ดังนี้

5.1 ความสอดคล้องกับมาตรการ

1. เป็นการส่งเสริมการศึกษาและการจัดกิจกรรมที่เน้นการสืบสานวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของชุมชนท้องถิ่น ในเขตอีสานใต้ โดยมีกระบวนการที่รวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านสิ่งทอและมีการเผยแพร่โดยการมีส่วนร่วมการรวบรวมความรู้กับชุมชน
2. เป็นการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาระบบฐานข้อมูลด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมเนื่องจากการศึกษาภูมิปัญญาด้านมรดกสิ่งทอท้องถิ่นของเมืองอุบล
3. เป็นการศึกษาศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น ในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงไว้ ทำให้เกิดการเรียนรู้และรักษาไว้ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของโลก

5.2 ความสอดคล้องกับนโยบาย

การศึกษารวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ สอดคล้องกับนโยบายที่มุ่งเน้นการศึกษา ค้นคว้า วิจัย ภูมิปัญญาด้านต่างๆ จากแหล่งข้อมูลความรู้ทางวัฒนธรรม ในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง เพื่อประโยชน์แก่การอนุรักษ์และฟื้นฟู

5.3 ตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการ

ความสำเร็จของโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมนี้นั้นสามารถพิจารณาได้จาก

1. มีผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติการลงพื้นที่รวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาด้านสิ่งทอในการผลิตผ้าขึ้นจกหัวดาว ที่สามารถนำมาบูรณาการกับการเรียนการสอนในรายวิชามรดกสิ่งทออีสาน
2. มีการบูรณาการการจัดนิทรรศการเข้ากับ งานบริการวิชาการและโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้กับชุมชนและเยาวชนในพื้นที่ จังหวัดอุบลราชธานี ณ โรงเรียนบ้านลำโรง และมีผู้เข้าชมนิทรรศการเกินกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้

5.4 ตัวบ่งชี้ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

โครงการได้มีการดำเนินการสัมฤทธิ์ผลตามตัวบ่งชี้ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีคือ

1. มีการบูรณาการกับพันธกิจอื่น คือ การเรียนการสอนในรายวิชามรดกสิ่งทออีสาน ของแขนงวิชาออกแบบสิ่งทอและแฟชั่น ที่จะได้นำองค์ความรู้ด้านสิ่งทอไปใช้
2. มีการจัดนิทรรศการเผยแพร่โดยมีการบูรณาการ ร่วมกับโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น และมีผู้สนใจเข้าร่วมชมนิทรรศการเกินกว่าที่กำหนดไว้
3. มีผลผลิตของโครงการเชิงวิชาการ คือ ผลงานเชิงบทความและวิจัยเกี่ยวกับองค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านสิ่งทอของชาวภูไทในจังหวัดมุกดาหาร ชาวภูไทและ ชาวมะกอง ในแขวงสะหวันเขต สปป. ลาว ตามที่เขียนไว้ในบทที่ 2 บทที่ 3 และบทที่ 4

ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า โครงการสำรวจผ้าขึ้นจกหัวดาว เอกลักษณ์เมืองอุบล เพื่อสืบสานและเป็นฐานข้อมูลในการจัดการเรียนการสอนสาขาสิ่งทอและแฟชั่น เป็นโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ที่ใช้กระบวนการศึกษาวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ในพื้นที่ และมีการรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาการทอผ้าของชุมชนในท้องถิ่นเมืองอุบล และมีการบูรณาการกับการเรียนการสอน เพื่อต่อยอดภูมิปัญญาในรายวิชามรดกสิ่งทออีสาน มีการจัดเผยแพร่กิจกรรมนิทรรศการสิ่งทอโดยบูรณาการกับโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น และสามารถปฏิบัติงานตามเนื้อหาที่กำหนดไว้ครบถ้วนทุกประการ

บรรณานุกรม

- ข้อมูลทั่วไปจังหวัดอุบลราชธานี. <http://www.ubonratchathani.go.th>. สืบค้นเมื่อ มิถุนายน 2553.
- ข้อมูลทั่วไปบ้านหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี. <http://nongborre.moobanthai.com>. สืบค้นเมื่อ มิถุนายน 2553.
- คณางค์ ช่อชู. กระบวนการเรียนรู้และสืบทอดการทอผ้าไหมของผู้ทรงภูมิปัญญา อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, 2547.
- จิรา จงกล. ศิลปวัฒนธรรมไทย เล่มที่ 5 ศิลปวัตถุกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2525.
- ทรงพันธ์ วรณมาศ. ผ้าไทยลายอีสาน. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2534.
- ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล และ แพทรีเซีย ซีสแมน. ผ้าล้านนา ยวน ลื้อ ลาว. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, อมรินทร์พริ้นติ้ง, 2530.
- ประภัสสร โพธิ์ศรีทอง. "ภูมิปัญญาไทยสานทอเส้นใยสู่ผืนผ้า" ภูมิปัญญาและเทคโนโลยีท้องถิ่น กรุงเทพฯ: หนังสือประกอบนิทรรศการพิเศษเนื่องในวันอนุรักษ์มรดกไทย, สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ, 2542.
- เพยาร์ อุ่นศิริ และคณะ. ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไทยที่ควรอนุรักษ์ ประเภทสิ่งทอ. กรุงเทพฯ: จัดพิมพ์เนื่องในปีหัตถกรรมไทย 2531-2532 คณะอนุกรรมการอนุรักษ์หัตถกรรมไทย กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม, 2531.
- เพียงจิตต์ มาประจง และคณะ. ผ้าทอลายขิด. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม, 2529.
- แพทรีเซีย ซีสแมน แน่นหนา และคณะ. "สายใยแห่งวัฒนธรรมไทยในศิลปะบนผืนผ้า" ผ้าเอเชีย : มรดกร่วมทางวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ, 2536.
- มหาสิลา วีระวงศ์. ประวัติศาสตร์ลาว. กรุงเทพฯ: มติชน, 2540.
- เยาวนิจ ทองพาสัจจะ และคณะ. ผ้ามัดหมี่. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการส่งเสริมสินค้าไหมไทย กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม, 2526.
- ลำไผ่ ทองบุราณ. ความสำคัญของการทำพืมหอผ้ากับวิถีชีวิตของชาวบ้านเชียง ตำบลบ้านเชียง อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2537.

- วิบูลย์ ลิ้มสุวรรณ และคณะ. **ผ้าไทย : พัฒนาการทางอุตสาหกรรมและสังคม**. กรุงเทพฯ: บรรษัท
เงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย อมรินทร์, 2530.
- วิมลพรรณ ปิตะวัชชัย. **ผ้าอีสาน**. ขอนแก่น: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น พิมพ์, 2516.
- วิโรจน์ แก้วเรือง. **หม่อน & ไหม พืชและสัตว์สารพัดประโยชน์**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยหม่อนไหม
กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2539.
- วรรณดา วุฒฑะกุล และ ยุรรัตน์ พันธุ์ยุรา. **ผ้าทอกับวิถีชีวิตชาวไทย**: กรุงเทพฯ. สำนักงาน
คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. ศิลปวัฒนธรรม, 2537.
- วิลาวัลย์ วีรานวัตต์. **มัดหมี่ไหมไทยสายใยชนบท**. กรุงเทพฯ. โรงพิมพ์กรุงเทพ, 2533.
- สิทธิชัย สมานชาติ. **ผ้าไทย สายใยแห่งภูมิปัญญาสู่คุณค่าเศรษฐกิจไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติองค์การการค้าของคุรุสภา, 2545.
- สิทธิชัย สมานชาติ. **ทานตุ่งศรีท้าวของชนเผ่าไท**. นิตยสาร MITSUBISHI, 2539.
- สิทธิชัย สมานชาติ. "วัฒนธรรมเผ่าไท ตอน...ผู้ไท ชนผู้สร้างสรรค์ศิลป์บนผืนไหมและใยฝ้าย"
นิตยสาร SILK. ฉบับที่ 27 หน้า 70-75, เมษายน 2541.
- สิทธิชัย สมานชาติ. "เล่าขานตำนานผ้าไทย ตอน ผ้าแพรวา" **นิตยสาร SILK**. ฉบับที่ 27 หน้า 76,
เมษายน 2541.
- สนิท อารมณดี. **การทอผ้า**. เอกสารประกอบฝึกอบรมเรื่อง การทอผ้าด้วยมือ, 2521.
- สมชาย นิลอาธิ. **บุญข้าชะ-เบิกบ้าน พิธีกรรมสร้างความบริสุทธิ์ เพื่อชีวิตที่สมบูรณ์**. กรุงเทพฯ:
ศิลปวัฒนธรรม, 2537. (109 -111).
- สมชาย นิลอาธิและสุนัย ณ อุบล. **ผ้าทอเมืองอุบล**. กรุงเทพฯ: ศิลปวัฒนธรรม, 2535. (142-156)
- สมศักดิ์ ไกรเดช. **การถ่ายทอดภูมิปัญญาในท้องถิ่นชนบทอีสาน: กรณีการศึกษาผ้าทอมือของ
กลุ่มสตรี บ้านลาดสมมติ หมู่ที่ 3 ตำบลกุศกร อำเภอตระการพืชผล จังหวัด
อุบลราชธานี**. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 2551.
- สุมาลย์ ไทมัส. **รายงานวิจัยผ้าและประเพณีการใช้ผ้าไทย**. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529.
- _____. **ผ้าพื้นเมือง**. กรุงเทพฯ: เอกสารวิชาการหมายเลข 34 สถาบันไทยคดีศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525.
- _____. **ผ้านุ่ง ข้อสังเกตเกี่ยวกับผ้าทอมือในประเทศไทย และประเทศเพื่อนบ้าน**.
กรุงเทพฯ: รายงานการวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงศึกษาธิการ, 2536.

สัมภาษณ์

นางอุษา ศิลาโชติ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิริรัชย์ สมานชาติ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่บ้านหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อเดือนมิถุนายน 2553

นางประคอง บุญขจร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิริรัชย์ สมานชาติ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่บ้านหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อเดือนมิถุนายน 2553

นางคำมี เครือประสาน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิริรัชย์ สมานชาติ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่บ้านหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อเดือนมิถุนายน 2553

นางสมหมาย ทิมา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิริรัชย์ สมานชาติ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่บ้านหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อเดือนมิถุนายน 2553

นางอุไร ส่งเสริม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิริรัชย์ สมานชาติ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่บ้านหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อเดือนมิถุนายน 2553

นางเบ็ญจาค์ ไพธิ์พรม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิริรัชย์ สมานชาติ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่บ้านหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อเดือนมิถุนายน 2553

นางจันทร์เพ็ญ สรรพสาร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิริรัชย์ สมานชาติ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่บ้านหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อเดือนมิถุนายน 2553

นางนาง ศิลาโชติ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิริรัชย์ สมานชาติ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่บ้านหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อเดือนมิถุนายน 2553

นางบุญล้นวัน จันทร์พวง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิริรัชย์ สมานชาติ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่บ้านหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อเดือนมิถุนายน 2553

นางวรรณงาม กองสาร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิริรัชย์ สมานชาติ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่บ้านหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อเดือนมิถุนายน 2553

นางกัณหา พัวชู เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิทธิชัย สมานชาติ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่บ้านลาดสมดี ตำบลกุศกร
อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อเดือนพฤษภาคม 2553

นางคำจันทร์ พัวชู เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิทธิชัย สมานชาติ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่บ้านลาดสมดี ตำบล
กุศกร อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อเดือนพฤษภาคม 2553

นางภูมวรงค์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิทธิชัย สมานชาติ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่บ้านลาดสมดี ตำบลกุศกร
อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อเดือนพฤษภาคม 2553

นางสำราญ เจริญท้าว เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิทธิชัย สมานชาติ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่บ้านลาดสมดี ตำบล
กุศกร อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อเดือนพฤษภาคม 2553

นางทองมี สุธะลา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิทธิชัย สมานชาติ เป็นผู้สัมภาษณ์ ที่บ้านลาดสมดี ตำบล
กุศกร อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อเดือนพฤษภาคม 2553

ภาคผนวก

เอกสารที่เกี่ยวข้องในโครงการ

แบบเสนอโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ประจำปีงบประมาณ 2553
คณะศิลปประยุกต์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ชื่อโครงการ โครงการสำรวจผ้าขึ้นหัวจกดาว เอกลักษณ์เมืองอุบล เพื่อสืบสานและเป็นฐานข้อมูลในการจัดการเรียนการสอนสาขาสิ่งทอและแฟชั่น

ความสอดคล้องกับมาตรการ (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)

ส่งเสริมการศึกษาและการจัดกิจกรรมที่เน้นการสืบสานวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของชุมชนในอีสานใต้และอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง โดยมีกระบวนการที่ต่อเนื่องจนเกิดการสร้างองค์ความรู้และมีการเผยแพร่โดยใช้นักศึกษาและบุคลากรมีส่วนร่วมกับชุมชน

ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและพัฒนากระบวนการด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

สร้างเสริมความแข็งแกร่งของกลุ่มกิจกรรมและบุคลากรด้านศิลปวัฒนธรรม

ศึกษาศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของภูมิภาคอื่นให้เกิดการเรียนรู้ รับรู้และรักษาไว้ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของโลก

ความสอดคล้องกับนโยบาย

มุ่งเน้นการศึกษา ค้นคว้า วิจัย ภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ จากแหล่งข้อมูลความรู้ทางวัฒนธรรม ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างและภูมิภาคลุ่มน้ำโขงเพื่อประโยชน์แก่การอนุรักษ์ ฟื้นฟู

ตัวบ่งชี้ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

นักศึกษา ประชาชน ชุมชน มีส่วนร่วมในกิจกรรมทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม (ระบุชั้นปี สาขา จำนวน)

มีการบูรณาการกับพันธกิจอื่น คือ

การเรียนการสอน วิชา 2007 109 มรดกสิ่งทออีสาน

การวิจัย เรื่อง .....

การบริการวิชาการ เรื่อง .....

มีผลผลิตของโครงการเชิงวิชาการ : งานวิจัย และหนังสือ

หัวหน้าโครงการ ดร. สิริชัย สมานชาติ

ผู้ร่วมรับผิดชอบ นายอิศรา ทองทิพย์

นายกฤษดา นุสันรัมย์

นายวรินทร์ ดวงศรี

หลักการและเหตุผล

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ดั้งเดิมที่บรรพบุรุษสั่งสมไว้ถือว่าเป็นรากฐานสำคัญของสรรพความรู้ต่าง ๆ ดังที่ปรากฏอยู่ในงานศิลปหัตถกรรมหลากหลายสาขา โดยเฉพาะ "ผ้าทอ" ที่เกี่ยวข้องกับทั้งภูมิปัญญาการทำเส้นใย การย้อมสี เทคนิคการทอ การสร้างลวดลายผ้า เป็นต้น

ชาวเมืองอุบล ส่วนใหญ่สืบเชื้อสายมาจากกลุ่มไท-ลาว ข้ามฝั่งแม่น้ำโขง ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ทางภาคอีสานของไทย และนำความรู้ในการทอผ้าคิดค้นมา และพัฒนาให้ดีขึ้นกว่าเดิมโดยการสนับสนุนของกลุ่มเจ้านาย ผ้าทอจังหวัดอุบลราชธานีเป็นแหล่งผลิตผ้าทอมือที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งของประเทศไทย คังมีหลักฐานลายพระราชหัตถเลขาของรัชกาลที่๕ กล่าวชื่นชมผ้าเมืองอุบล ว่างดงามกว่าที่อื่นๆ โดยมีการผลิตผ้าในหมู่บ้านชายเมืองอุบลและพื้นที่ใกล้เคียง

จากหลักฐานภาพถ่ายโบราณ เราจะเห็นถึงการแต่งกายในอดีตของชาวเมืองอุบล หญิงทุกคนไม่ว่าสาวหรือแก่ ไว้ผมยาวเกล้ามวยสูงเอียงซ้ายเล็กน้อย มีปิ่นหรือลูกประคำประดับที่มวยผม นุ่งซิ่นไหมลวดลายทางยาวแนวตั้งงดงามเรียบร้อยตามแบบฉบับชาวอีสาน นอกจากนี้หลักฐานผ้าโบราณในพิพิธภัณฑ์จังหวัดอุบลราชธานี และคลังสะสมส่วนบุคคล ได้แสดงรายละเอียดให้เราเห็นว่า ผ้าซิ่นไหมที่เป็นเอกลักษณ์ของเมืองอุบล จะนิยมต่อหัวซิ่นด้วยแถบผ้าไหมสลับบัสดิสไลโดยมีการทอตกแต่งด้วยเทคนิค “จก” เป็นลาย “ดาว” ซึ่งเรียกว่า “หัวจกดาว” และเรียกผ้าซิ่นที่ต่อส่วนเอวซิ่นหรือหัวซิ่นนี้ว่า “ผ้าซิ่นหัวจกดาว”

ปัจจุบันวิถีสังคมเปลี่ยนแปลงไป การแต่งกายของชาวเมืองอุบลมีการเปลี่ยนแปลงไปมาก จนไม่มีคนแต่งกายแบบดั้งเดิมในวิถีชีวิตให้เห็นกันแล้ว ยกเว้นจะมีพิธีกรรมหรืองานประเพณี อีกทั้งในปัจจุบันนี้หญิงสาวไปทำงานต่างถิ่นไม่มีเวลาทอผ้านั้นหมายถึง อนาคตข้างหน้าภูมิปัญญาผ้าทอของเมืองอุบลอาจเลือนหายไปจากวิถีชีวิตของคนในยุคปัจจุบัน

ดังนั้นทางคณะศิลปประยุกต์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี จึงมีแผนให้จัดรายวิชามรดกสิ่งทออีสาน และก่อตั้งสาขาสิ่งทอและแฟชั่น โดยมีแนวคิดจะสอดแทรกเนื้อหาของมรดกสิ่งทอที่เป็นเอกลักษณ์พื้นถิ่น ทั้งด้านเทคนิคการทอและลวดลายเอกลักษณ์ของเมืองอุบล จึงจำเป็นต้องมีการเก็บข้อมูล“ผ้าซิ่นหัวจกดาว”โดยละเอียดอย่างเร่งด่วนจากช่างทอผ้าอาวุโสในพื้นที่ซึ่งเหลือน้อยมาก เพื่อจัดทำฐานความรู้ที่จะนำไปใช้ในการเรียนการสอน อีกทั้งเพื่อต่อยอดในการพัฒนาสิ่งทอจากรากฐานภูมิปัญญาสิ่งทอพื้นถิ่นให้คงอยู่ตลอดไป

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับผ้าซิ่นหัวจกดาวในด้านกระบวนการผลิต เทคนิควิธีการทอ การย้อมสี และลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของเมืองอุบล
2. เผยแพร่ภูมิปัญญาผ้าซิ่นเมืองอุบล ในรูปแบบของเอกสารสิ่งพิมพ์ ให้ผู้สนใจสามารถนำข้อมูลไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

ขอบเขตการศึกษา (สำหรับโครงการศึกษาวิจัย รวบรวมองค์ความรู้ เลือก 1 ข้อ)

เป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลด้าน

- ด้านสุขภาพ ยา สมุนไพร แพทย์ทางเลือก
- เกษตร ประมงและอาหารพื้นเมือง
- การอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ
- ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม หัตถกรรม สิ่งทอ เครื่องจักสาน
- ภาษา วรรณกรรม ดนตรี นิทาน ตำนาน ผญา สุภาษิต
- ความเชื่อ พิธีกรรม งานบุญและประเพณี

พื้นที่ / กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา ... ชาวไท-ลาว ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เมืองอุบล ซึ่งปัจจุบันได้แก่ จังหวัดอุบลราชธานี และ จังหวัดยโสธร

การดำเนินโครงการ (ขั้นตอนหรือวิธีการดำเนินงานโครงการ)

1. กิจกรรมและวิธีดำเนินการ

กิจกรรม	2552			2553									รวมเงิน (บาท)	
	ไตรมาสที่ 1			ไตรมาสที่ 2			ไตรมาสที่ 3			ไตรมาสที่ 4				
	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.		
กิจกรรม/วิธีการ														
1. รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาของชาติพันธุ์ วิถีชีวิต และภูมิปัญญาการทอผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวเมืองอุบล จากเอกสาร งานวิจัย ผู้รู้ อินเทอร์เน็ต และอื่นๆ			→											
2. ลงพื้นที่ศึกษา และรวบรวมข้อมูลในพื้นที่จริงที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในจังหวัดอุบลราชธานี และจังหวัดยโสธร					→									40,000
3. ประมวลข้อมูลที่ศึกษาทั้งหมด เพื่อจัดทำเอกสารสิ่งพิมพ์เผยแพร่									→					50,000
4. สรุปและรายงานผลการดำเนินงาน													→	10,000
แผนเงิน (บอกจำนวนเงินที่มีแผนจะใช้ในแต่ละไตรมาส)					30,000			40,000				30,000		100,000

2. ระยะเวลาดำเนินงาน : เดือนธันวาคม 2552-กันยายน 2553

ผลที่คาดว่าจะได้รับในการดำเนินโครงการ :

1. ภูมิปัญญาผ้าขึ้นเมืองอุบล ได้รับการศึกษาวิจัยเพื่อประโยชน์แก่การอนุรักษ์ ฟื้นฟู บูรณนาการเข้ากับการเรียนการสอนวิชามรดกสิ่งทออีสาน
2. ได้เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมอีสาน ด้านสิ่งทอให้ผู้สนใจสามารถนำข้อมูลไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

2. วิธีการในการดำเนินโครงการฯ การใช้เครื่องมือ สื่อ ในการดำเนินโครงการฯ

- 1.1) สํารวจรวบรวมหลักฐาน “ซูปแด้ม”
- 1.2) เตรียมข้อมูลเพื่อเผยแพร่ผ่าน website
- 1.3) สรุปผลการดำเนินงาน

กำหนดการจัดอบรม/สัมมนา (หากเป็นโครงการลักษณะการเผยแพร่)

จัดเผยแพร่ข้อมูลโครงการผ่าน website คณะศิลปประยุกต์และการออกแบบ ในเดือนสิงหาคม 2554
ผลที่คาดว่าจะได้รับในการดำเนินโครงการฯ :

1. ได้มีฐานข้อมูลในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมการแต่งกายของอีสานโบราณ
2. ได้สร้างฐานองค์ความรู้เพื่อการวิจัยของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา และได้รวบรวมหลักฐาน
ลวดลายผ้าชั้นอีสาน ที่ปรากฏใน “ซูปแด้มอีสาน” เพื่อเก็บฐานข้อมูลทางวัฒนธรรมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้า
3. ได้มีฐานข้อมูลในการอนุรักษ์ “ซูปแด้มอีสาน” ในอนาคต

ประมาณการงบประมาณค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานโครงการฯ (แยกตามหมวดค่าใช้จ่าย)

งบประมาณที่ได้รับการจัดสรร (โดยบอกรายละเอียดอัตราค่อนหน่วย)

รายการ	จำนวนเงิน
ค่าใช้จ่าย ๖๕,๐๐๐	70,000
ค่าจ้างเหมาช่วยเก็บข้อมูลภาคสนาม	15,000
ซูปแด้มวัดหน้าพระธาตุ จังหวัดนครราชสีมา	
ค่าจ้างเหมาช่วยเก็บข้อมูลภาคสนาม	15,000
ซูปแด้มวัดสระบัวแก้ว จังหวัดขอนแก่น	
ค่าจ้างเหมาช่วยเก็บข้อมูลภาคสนาม	15,000
ซูปแด้มวัดไชยศรี จังหวัดขอนแก่น	
ค่าจ้างเหมาช่วยเก็บข้อมูลภาคสนาม	15,000
ซูปแด้มวัดทุ่งศรีเมือง จังหวัดอุบลราชธานี	
× ค่าจ้างเหมาพิมพ์เอกสารและรายงาน	10,000
หมวดค่าตอบแทน ๓๕,๐๐๐	24,400
ค่าตอบแทนผู้ปฏิบัติงานนอกเวลาราชการ (วันละ 240 x 60 วัน)	14,400
ค่าธรรมเนียมการอุดหนุนสถาบัน (10%)	10,000
หมวดวัสดุ	5,600
หนังสือ เอกสาร ภาพถ่าย หมึกพิมพ์ กระดาษและวัสดุอื่นๆ	5,600
รวมทั้งสิ้น	100,000

(หนึ่งแสนบาทถ้วน)

หมายเหตุ ถัดเจดีย์ทุกรายการ

ตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการ

ด้านปริมาณ

จำนวนตัวอย่างสวดลายที่เกี่ยวกับผ้าชิ้นหัวจกดาวเมืองอุบล ไม่น้อยกว่า 10 สวดลาย
มีผู้เข้าชมนิทรรศการไม่น้อยกว่า 200 คน

ด้านคุณภาพ

ผู้เข้าชมจากโครงการ มีความพึงพอใจต่อประโยชน์ที่ได้รับ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80

งบประมาณ (แยกตามหมวดค่าใช้จ่าย)

งบประมาณที่เสนอขอ : 100,000 บาท (หนึ่งแสนบาทถ้วน)

1.1	หมวดค่าตอบแทน รวม 19,840 บาท	
	- ค่าปฏิบัติงานนอกเวลาราชการวันราชการ 4 คน* 200 บาท * 8 วัน	6,400 บาท
	- ค่าปฏิบัติงานนอกเวลาราชการวันหยุดราชการ 4 คน* 420 บาท * 8 วัน	13,440 บาท
1.2	หมวดค่าใช้สอย รวม 70,000 บาท	
	- ค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปราชการ	30,000 บาท
	- ค่าจ้างเหมาจัดพิมพ์เอกสารเผยแพร่	20,000 บาท
	- ค่าจ้างเหมาจัดนิทรรศการ	20,000
1.3	หมวดค่าวัสดุ รวม 10160 บาท	
	- ค่าวัสดุสำนักงาน	2,160 บาท
	- ค่าวัสดุอื่นๆ	8,000

รวมงบประมาณ 100,000 บาท (หนึ่งแสนบาทถ้วน)

หมายเหตุ : ขอถ่ายจ่ายทุกรายการ

ลงชื่อ

ผู้เสนอโครงการ

(ดร. สิทธิชัย สมานชาติ)

ตุลาคม 2552

ลงชื่อ

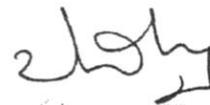

ผู้เห็นชอบโครงการ

(..... (ดร. ศักดิ์ชัย สীগาม).....)

.....รองคณบดีฝ่ายวิจัยและวางแผน.....

รักษาราชการแทนคณบดีคณะศิลปประยุกต์และการออกแบบ / 2552

(ศาสตราจารย์ประภรณ์ จิโรจนกุล)

อธิการบดีมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

๐ ๓๗ ๕๖

ลงชื่อ..... ผู้เสนอโครงการฯ

(...ดร.สิทธิชัย สมานชาติ...)

หัวหน้าโครงการฯ

วันที่ 21 เดือน 12 พ.ศ. 2552

ลงชื่อ..... ผู้เห็นชอบโครงการฯ

(..... (ดร.กัญญา อังวิมลพันธ์).....)

* รองคณบดีฝ่ายวิชาการ.....

อธิการบดีมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ลงชื่อ..... ผู้อนุมัติโครงการ

(..... (ดร.สุวิทย์ ประสงค์).....)

อธิการบดีมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

หมายเหตุ : * ระบุตำแหน่งของผู้เห็นชอบโครงการ เช่น คณบดีหรือรองคณบดีฝ่าย...รักษาราชการแทนการคณบดี

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ คณะศิลปประยุกต์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี โทร. 5604
 ที่ ศธ 0529.15.1/ 09๖๙ วันที่ ๑ มี.ค. 2553
 เรื่อง ขออนุมัติยืมเงินอุดหนุนโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ประจำปีงบประมาณ 2553

เรียน คณบดี

ตามหนังสือ ที่ ศธ 0529.1.4/ ว 291 โครงการจัดตั้งกองส่งเสริมการวิจัย แจ่งเรื่อง ส่งคืนโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ประจำปีงบประมาณ 2553 ที่ลงนามแล้ว ซึ่งคณะศิลปประยุกต์และการออกแบบ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินโครงการสำรวจผ้าขึ้นห้วงกดาว เอกลักษณ์เมืองอุบล เพื่อสืบสานและเป็นฐานข้อมูลในการจัดการเรียนการสอนสาขาสิ่งทอและแฟชั่น โดยมี ดร.สิทธิชัย สมานชาติ เป็นหัวหน้าโครงการนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังนั้น จึงใคร่ขออนุมัติและยืมเงินอุดหนุนโครงการดังกล่าว เป็นเงินจำนวนทั้งสิ้น 100,000 บาท (หนึ่งแสนบาทถ้วน) ทั้งนี้ ได้แนบสำเนาโครงการ เอกสารสัญญาขืมเงิน และบันทึกขืมเงิน จำนวน 1 ชุด มาพร้อมนี้ด้วยแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

(ดร.สิทธิชัย สมานชาติ)

หัวหน้าโครงการฯ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ธรรมา สุทธิธรรม)
 คณบดีคณะศิลปประยุกต์และการออกแบบ

ด่วนที่สุด บันทึกข้อความ

กองคลัง
เลขที่รับ 4354
รับที่ 2 ส.ค. 2553
1640 น.

ส่วนราชการ คณะศิลปประยุกต์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี โทร. 5604
 ที่ ศธ 0529.15.1/ 0964 วันที่ 9 มี.ค. 2553
 เรื่อง ขออนุมัติยืมเงินอุดหนุนโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ประจำปีงบประมาณ 2553

เรียน อธิการบดี

ตามหนังสือ ที่ ศธ 0529.1.4/ ว 291 โครงการจัดตั้งกองส่งเสริมการวิจัย แจ้งเรื่อง ส่งคืนโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ประจำปีงบประมาณ 2553 ที่ลงนามแล้ว ซึ่งคณะศิลปประยุกต์และการออกแบบ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินโครงการสำรวจคำขวัญจังหวัดลาว เอกอัครราชทูตเมืองอุบล เพื่อสืบสานและเป็นฐานข้อมูลในการจัดการเรียนการสอนสาขาสิ่งทอและแฟชั่น โดยมี ดร.สิทธิชัย สมานชาติ เป็นหัวหน้าโครงการนั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังนั้น จึงใคร่ขออนุมัติและยืมเงินอุดหนุนโครงการดังกล่าว เป็นเงินจำนวนทั้งสิ้น 100,000 บาท (หนึ่งแสนบาทถ้วน) ทั้งนี้ ได้แนบสำเนาโครงการ เอกสารสัญญายืมเงิน และบันทึกยืมเงิน จำนวน 1 ชุด มาพร้อมนี้ด้วยแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ดร. สิทธิชัย สมานชาติ ฐ. 1145/53
 ยืมเงินตามโครงการจากเงินอุดหนุน
 มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ...
 ๑๖-167/53 ฐ. 206/53 = 100,000.-

(ดร.ศักดิ์ชาย สิกขา)

รองคณบดีฝ่ายวิจัยและวางแผน

รักษาราชการแทนคณบดีคณะศิลปประยุกต์และการออกแบบ

เรียน อธิการบดี

-1เพื่อไปสอนฟรีเงินยืมอุดหนุน
 โครงการสอนที่ ๑3 โครงการสอน
 หน้าที่สอนที่ ๑๓๐๖ ๑๓ ๑๕.๑๓๒๕๖
 สอน ๑๓๐๖ ๑๓๐๖ ๑๓๐๖๑๓

Amaly

9 มี.ค. ๕๓

เรียน อธิการบดี สำนักบริหารกองคลัง

งานงบประมาณตรวจสอบเอกสารแล้ว เห็นควร
 ให้ยืมเงินอุดหนุน มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เนื่องจากเงิน
 ยืมเงินอุดหนุนมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เรียงลำดับ
 ปีงบประมาณ 100,000 บาท
 จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

นางสาววิมลทิพย์ ชัยวาทิต
 ผู้อำนวยการกองคลัง
 29 มี.ค. 2553

(นายศักดิ์ชาย สิกขา)

รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร
 อธิการบดีมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

30/3/53

KB-๑.๑๓๐๖ # 00๗๕๒๘๘ = 100,000 บาท (๑๓ มี.ค. ๕๓)

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ คณะศิลปประยุกต์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี โทร. 3743

ที่ ศธ 0529.15.1/ ๒๕๖๔

วันที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๖๒

เรื่อง ขออนุมัติเดินทางไปราชการโดยใช้ยานพาหนะส่วนตัว

เรียน คณบดี

ตามที่ ดร.สิทธิชัย สมานชาติ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม
งบประมาณแผ่นดิน หมวดเงินอุดหนุนทั่วไป ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๓ โครงการสำรวจผ้าขึ้นห้วงดาว
เอกลักษณ์เมืองอุบล เพื่อสืบสานและเป็นฐานข้อมูลในการจัดการเรียนการสอนสาขาสิ่งทอและแฟชั่น
ระหว่างเดือน ตุลาคม ๒๕๖๒ – กันยายน ๒๕๖๓ ซึ่งในการดำเนินการ โครงการดังกล่าว ต้องเดินทางไปเก็บ
รวบรวมข้อมูลในพื้นที่ที่กำหนด นั้น เพื่อความคล่องตัวในการดำเนินการ โครงการ จึงใคร่ขออนุมัติใช้
รถยนต์ส่วนบุคคล ทะเบียน บล 5799 นครราชสีมา, ย 2099 นครราชสีมา, 3ข 6263 กรุงเทพมหานคร
ในการดำเนินโครงการดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

(ดร.สิทธิชัย สมานชาติ)

หัวหน้าโครงการ

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ คณะศิลปประยุกต์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี โทร. 3743

ที่ ศช 0529.15.1 / 2559

วันที่ 23 ต.ย. 2559

เรื่อง ขออนุมัติปฏิบัติงานนอกเวลาราชการ

เรียน คณบดี

ด้วย คณะศิลปประยุกต์และการออกแบบ มีราชการในการดำเนินงาน โครงการสำรวจผ้าขึ้นห้วงกวาด เอกลักษณ์เมืองอุบล เพื่อสืบสานและเป็นฐานข้อมูลในการจัดการเรียนการสอนสาขาสิ่งทอและแฟชั่น ระหว่างเดือนตุลาคม 2552 – กันยายน 2553 ในการดำเนินการโครงการดังกล่าวจำเป็นต้องปฏิบัติโดยเร่งด่วนพิเศษ ถ้าไม่ปฏิบัติงานราชการปกติอาจก่อให้เกิดผลเสียหายแก่การดำเนินโครงการ จึงเห็นควรให้ผู้มีรายชื่อต่อไปนี้

ลำดับที่	ชื่อ - นามสกุล	ตำแหน่ง
1	ดร.สิทธิชัย สมานชาติ	อาจารย์
2	นายชาติ เมืองแก้ว	อาจารย์
3	นายประกาศิต แก้วรามุข	อาจารย์
4	นายปราโมทย์ จรุงทวีเวทย์	ผู้ช่วยสอน
5	นางสาวสุวิษา ผิวทอง	นักวิชาการศึกษา
6	นายสมโชค หอมจันทร์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผน
7	นางอโนชา สุวรรณสาร	นักวิชาการพัสดุ
8	นางอัญชิสตา ทะนอก	นักวิชาการเงินและพัสดุ
9	นายคุณ จันทวงศ์	พจร.
10	นายพลศักดิ์ พงวรรณ	พจร.
11	นายประทีน กุลทะโสสม	คนงาน

ปฏิบัติงานนอกเวลาราชการ ระหว่างเดือนตุลาคม 2552 – กันยายน 2553 งบประมาณ 25,000 บาท (สองหมื่นห้าพันบาทถ้วน)

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

(ดร.สิทธิชัย สมานชาติ)

หัวหน้าโครงการ

บันทึกข้อความ

แบบ.ม.อบ.กง.-17

นราชากร คณะศิลปประยุกต์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

โทร. 5604

ศอ 0529.15.1/ 2552

วันที่ 29 มิ.ย 2552

อง ขออนุมัติปฏิบัติงานนอกเวลาราชการ

) เรียน คณบดี

(ระบุตำแหน่งผู้รับมอบอำนาจ)

ด้วยมีราชการเกี่ยวกับ (ระบุงานที่ต้องปฏิบัติให้ชัดเจน) ปฏิบัติงานราชการในการดำเนินโครงการสำรวจผ้าขึ้นหัจจดาว เอกลักษณ์ โองอุบล เพื่อสืบสานและเป็นฐานข้อมูลในการจัดการเรียนการสอนสาขาสิ่งทอและแฟชั่น

เป็นงานที่มีความจำเป็นต้องปฏิบัติโดยเร่งด่วนพิเศษ ถ้าไม่ปฏิบัติงานนอกเวลาราชการปกติจะเกิดผลเสียแก่ราชการและเป็นงานในหน้าที่ข้าราชการ/ ว่างที่ปฏิบัติอยู่ในเวลาราชการตามปกติและหรือมีความสามารถเหมาะสมที่จะปฏิบัติงานนั้นได้ จึงเห็นสมควรให้ ดร.สิทธิชัย สมานชาติ

ายประกาศิต แก้วรากมุข, นายธาศรี เมืองแก้ว, นายปราโมทย์ จรุงทวีเวทย์, นางสาวสุวิษา มิวทอง, นายสมโชค หอมจันทร์, นางอโนชา สุวรรณสาร, วงอัญชิสรา ทะนอก, นายคุณ จันทร์วงศ์, นายประทีป กลุ่หะโสม, นายพลศักดิ์ พงวรรณ

ปฏิบัติงานนอกเวลาราชการ วันที่	1 ต.ค 52	ถึงวันที่	30 ก.ย 53	ระหว่างเวลา	08.30 น.	ถึง	16.30 น.
				ระหว่างเวลา	16.30 น.	ถึง	20.30 น.
				ระหว่างเวลา	น.	ถึง	น.

ผู้มีสิทธิเบิกค่าอาหารทำการนอกเวลาราชการได้ตามระเบียบ ภายในวงเงิน 25,000 บาท

แผนงาน หมวดเงินอุดหนุนทั่วไป งานโครงการ สำรวจสำรวจผ้าขึ้นหัจจดาว เอกลักษณ์เมืองอุบลฯ รหัส

หมวดรายจ่าย ค่าตอบแทน เงินงบประมาณแผ่นดิน

เงินรายได้มหาวิทยาลัย

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาอนุมัติให้ปฏิบัติงานนอกเวลาราชการปกติตามเสนอ

มขอคุณผู้ให้ลำดับที่.....	เจ้าของเรื่อง	
	สุวิษา มิวทอง	ตำแหน่ง (ดร.สิทธิชัย สมานชาติ) หัวหน้าโครงการ
) เรียน คณบดี	(3)	อนุมัติตามเสนอ
ตรวจสอบแล้ว เห็นควรอนุมัติให้ปฏิบัติงานนอกเวลาราชการ กติตามวันเวลาที่เสนอ โดยมีสิทธิเบิกค่าอาหารทำการนอกเวลาได้ ามระเบียบ		(รศ.ธาดา สุทธิธรรม)
วันที่	วันที่	ตำแหน่ง คณบดีคณะศิลปประยุกต์ฯ
) ที่ ศอ 0529.15.1/	(7) สำหรับคณะ/สถาบัน/สำนัก/ศูนย์ที่ส่งเอกสารเพื่อวางฎีกาทักองคลัง	
ยน คณบดี	ที่ ศอ 0529.10.3/	วันที่
พร้อมนี้ได้แนบบัญชีรายละเอียดการปฏิบัติงานนอกเวลา ราชการปกติ ซึ่งได้ปฏิบัติหน้าที่ราชการเรียบร้อยแล้ว โดยขอเบิก อาหารทำการนอกเวลาราชการปกติ จำนวน.....บาท	เรียน ผู้อำนวยการกองคลัง	
	พร้อมนี้ได้แนบบัญชีรายละเอียดการปฏิบัติงานนอกเวลา ราชการปกติมาด้วยแล้วโดยขอเบิกจ่ายเงินค่าอาหารทำการนอกเวลา ราชการปกติ จำนวน.....บาท เพื่อชำระแก่ผู้มีสิทธิต่อไป	

ภาพกิจกรรมลงพื้นที่เก็บข้อมูล

ภาพกิจกรรมลงพื้นที่เก็บข้อมูล
บ้านหนองบ่อ ตำบลหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

ภาพกิจกรรมลงพื้นที่เก็บข้อมูล
บ้านหนองบ่อ ตำบลหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

ช่างทอ
บ้านหนองบ่อ ตำบลหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

ภาพกิจกรรมลงพื้นที่เก็บข้อมูล
บ้านลาดสมมติ ตำบลลฤศกร อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี

ช่างทอ

บ้านลาดสมดี ตำบลกุศกร อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี

ใบลงทะเบียนเข้าชมนิทรรศการ

โครงการ “สำรวจผ้าขึ้นหมี่หัวจกดาว เอกลักษณ์เมืองอุบล เพื่อสืบสานและเป็นฐานข้อมูล

ในการจัดการเรียนการสอนสาขาสิ่งทอและแฟชั่น”

บูรณาการเข้ากับงานฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการฯโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

โครงการ “รูปแบบการเรียนการสอนศิลปะด้วยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเขียนภาพผ้าผะเหวด

โดยการมีส่วนร่วมของโรงเรียนและชุมชน”

ณ โรงเรียนบ้านลำโรง อ.ตาลชุม จ.อุบลราชธานี ระหว่างวันที่ 11-12 กันยายน 2553

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	อาชีพ	ลายเซ็น	โทรศัพท์
1	ท.ช. นีรพัทธ์ ดาวโด้	นักศึกษาศึกษา	นีรพัทธ์	
2	ท.ญ. สุภาวรินทร์ ศรีศรีรัตน์	นักศึกษา	สุภาวรินทร์	
3	ท.ช. อภินันท์	นักศึกษา	อภินันท์	
4	ท.ญ. นริศดา	นักศึกษา	นริศดา	
5	ท.ญ. อรพรรณ	นักศึกษา	อรพรรณ	
6	ท.ญ. รุ่งทิพย์	นักศึกษา	รุ่งทิพย์	
7	ท.ญ. นริศรา	นักศึกษา	นริศรา	
8	ท.ญ. ยุกมาดา	นักศึกษา	ยุกมาดา	
9	ท.ญ. มะลิสา	นักศึกษา	มะลิสา	
10	ท.ญ. มณีวรรณ	นักศึกษา	มณีวรรณ	
11	ท.ญ. มลิดา	นักศึกษา	มลิดา	
12	ท.ญ. รุ่งอรุณ	นักศึกษา	รุ่งอรุณ	
13	ท.ญ. นริศวรรณ	นักศึกษา	นริศวรรณ	
14	ท.ญ. กุศลศรี	นักศึกษา	กุศลศรี	
15	ท.ญ. นริศพัทธ์	นักศึกษา	นริศพัทธ์	
16	ท.ญ. นริศกัญญา	นักศึกษา	นริศกัญญา	
17	ท.ช. นริศพงษ์	นักศึกษา	นริศพงษ์	
18	ท.ญ. นริศกานต์	นักศึกษา	นริศกานต์	
19	ท.ญ. นริศพัทธ์	นักศึกษา	นริศพัทธ์	
20	ท.ญ. นริศกัญญา	นักศึกษา	นริศกัญญา	
21	ท.ญ. นริศพัทธ์	นักศึกษา	นริศพัทธ์	
22	ท.ญ. นริศกานต์	นักศึกษา	นริศกานต์	
23	ท.ญ. นริศพัทธ์	นักศึกษา	นริศพัทธ์	0923706056
24	ท.ญ. นริศกานต์	นักศึกษา	นริศกานต์	0864745344
25	ท.ญ. นริศพัทธ์	นักศึกษา	นริศพัทธ์	089-940-7098
26	ท.ญ. นริศกานต์	นักศึกษา	นริศกานต์	086-878-8895
27	ท.ญ. นริศพัทธ์	นักศึกษา	นริศพัทธ์	
28	ท.ญ. นริศกานต์	นักศึกษา	นริศกานต์	085-374454
29	ท.ญ. นริศพัทธ์	นักศึกษา	นริศพัทธ์	089-7169788

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	อาชีพ	ลายเซ็น	โทรศัพท์
30	อ.ภ. ช่างสีดา ภาวาว	ช่างสีดา	ช่างสีดา	
31	น.อ. วิชาญ วิชาญ	นักศึกษ	วิชาญ	0805591749
32	อ.อ. แพทพนท สีลาแดง	ช่างสีดา	แพทพนท	043-965663
33	อ.น. สัจฉิรา ไรชยมาศ	ช่างสีดา	อ.อ. น	0
34	อ.อ. สัจฉิรา สีลาแดง	ช่างสีดา	อ.อ. น	049304779
35	อ.อ. สัจฉิรา สีลาแดง	ช่างสีดา	อ.อ. น	088034217
36	อ.อ. สัจฉิรา สีลาแดง	ช่างสีดา	อ.อ. น	086-893100
37	อ.อ. สัจฉิรา สีลาแดง	ช่างสีดา	อ.อ. น	0428745231
38	อ.อ. สัจฉิรา สีลาแดง	ช่างสีดา	อ.อ. น	-
39	อ.อ. สัจฉิรา สีลาแดง	ช่างสีดา	อ.อ. น	0824749058
40	อ.อ. สัจฉิรา สีลาแดง	ช่างสีดา	อ.อ. น	0837317971
41	อ.อ. สัจฉิรา สีลาแดง	ช่างสีดา	อ.อ. น	0815488310
42	อ.อ. สัจฉิรา สีลาแดง	ช่างสีดา	อ.อ. น	046664096
43	อ.อ. สัจฉิรา สีลาแดง	ช่างสีดา	อ.อ. น	-
44	อ.อ. สัจฉิรา สีลาแดง	ช่างสีดา	อ.อ. น	043-9656582
45	อ.อ. สัจฉิรา สีลาแดง	ช่างสีดา	อ.อ. น	
46	อ.อ. สัจฉิรา สีลาแดง	ช่างสีดา	อ.อ. น	-
47	อ.อ. สัจฉิรา สีลาแดง	ช่างสีดา	อ.อ. น	-
48	อ.อ. สัจฉิรา สีลาแดง	ช่างสีดา	อ.อ. น	-
49	อ.อ. สัจฉิรา สีลาแดง	ช่างสีดา	อ.อ. น	-
50	อ.อ. สัจฉิรา สีลาแดง	ช่างสีดา	อ.อ. น	-
51	อ.อ. สัจฉิรา สีลาแดง	ช่างสีดา	อ.อ. น	-
52	อ.อ. สัจฉิรา สีลาแดง	ช่างสีดา	อ.อ. น	-
53	อ.อ. สัจฉิรา สีลาแดง	ช่างสีดา	อ.อ. น	0880749205
54	อ.อ. สัจฉิรา สีลาแดง	ช่างสีดา	อ.อ. น	0823314792
55	อ.อ. สัจฉิรา สีลาแดง	ช่างสีดา	อ.อ. น	-
56	อ.อ. สัจฉิรา สีลาแดง	ช่างสีดา	อ.อ. น	-
57	อ.อ. สัจฉิรา สีลาแดง	ช่างสีดา	อ.อ. น	-
58	อ.อ. สัจฉิรา สีลาแดง	ช่างสีดา	อ.อ. น	-
59	อ.อ. สัจฉิรา สีลาแดง	ช่างสีดา	อ.อ. น	-
60	อ.อ. สัจฉิรา สีลาแดง	ช่างสีดา	อ.อ. น	-
61	อ.อ. สัจฉิรา สีลาแดง	ช่างสีดา	อ.อ. น	-
62	อ.อ. สัจฉิรา สีลาแดง	ช่างสีดา	อ.อ. น	-
63	อ.อ. สัจฉิรา สีลาแดง	ช่างสีดา	อ.อ. น	-
64	อ.อ. สัจฉิรา สีลาแดง	ช่างสีดา	อ.อ. น	-
65	อ.อ. สัจฉิรา สีลาแดง	ช่างสีดา	อ.อ. น	-
66	อ.อ. สัจฉิรา สีลาแดง	ช่างสีดา	อ.อ. น	-
67	อ.อ. สัจฉิรา สีลาแดง	ช่างสีดา	อ.อ. น	-
68	อ.อ. สัจฉิรา สีลาแดง	ช่างสีดา	อ.อ. น	-
69	อ.อ. สัจฉิรา สีลาแดง	ช่างสีดา	อ.อ. น	-
70	อ.อ. สัจฉิรา สีลาแดง	ช่างสีดา	อ.อ. น	-

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	อาชีพ	ลายเซ็น	โทรศัพท์
71	ด.ช. มิ่งขวัญ ตาแก้ว	นักวิ่ง	มิ่งขวัญ	-
72	ด.ช. ทิพนันท์ ทอดมาก	นักวิ่ง	ทิพนันท์	-
73	ด.ช. สุวิภา ศตาทาน	นักวิ่ง	สุวิภา	-
74	ด.ช. พงษ์ พงษ์นรชาติ	นักวิ่ง	พงษ์	-
75	ด.ช. อรุณิก ไสยพันธ์	นักวิ่ง	อรุณิก	-
76	ด.ช. สิทธิศักดิ์ พันธุ์ดำ	นักวิ่ง	สิทธิศักดิ์	-
77	ด.ช. ลุคส์ธนา มีกลิ่น	นักวิ่ง	ลุคส์ธนา	-
78	ด.ช. มนต์ชัย คำงาม	นักวิ่ง	มนต์ชัย	-
79	ด.ช. ช่าง เพ็ญพร	ช่างเขียน	ช่าง	-
80	ด.ช. วิจิตรศักดิ์ สดุดะ	นักวิ่ง	วิจิตรศักดิ์	-
81	ด.ช. ณัฐวิภา สมจิตต์	นักวิ่ง	ณัฐวิภา	-
82	ด.ช. สิทธิศักดิ์ ทอดมาก	นักวิ่ง	สิทธิศักดิ์	086-8988845
83	ด.ช. อธิวัฒน์ อธิวัฒน์	นักวิ่ง	อธิวัฒน์	096-1244438
84	ด.ช. สิทธิพร ดิเรก	นักวิ่ง	สิทธิพร	088-0475610
85	ด.ช. วิภากร กุมา	นักวิ่ง	วิภากร	097-2518024
86	ด.ช. วิจิตร ธรรมะ	นักวิ่ง	วิจิตร	090-496465
87	ด.ช. มิ่งขวัญ อดิเรก	นักวิ่ง	มิ่งขวัญ	0961639130
88	ด.ช. ณัฐวิภา สมจิตต์	นักวิ่ง	ณัฐวิภา	-
89	ด.ช. อธิวัฒน์ อธิวัฒน์	นักวิ่ง	อธิวัฒน์	-
90	ด.ช. ณัฐวิภา สมจิตต์	นักวิ่ง	ณัฐวิภา	-
91	ด.ช. ณัฐวิภา สมจิตต์	นักวิ่ง	ณัฐวิภา	092-7476319
92	ด.ช. ณัฐวิภา สมจิตต์	นักวิ่ง	ณัฐวิภา	-
93	ด.ช. ณัฐวิภา สมจิตต์	นักวิ่ง	ณัฐวิภา	-
94	ด.ช. ณัฐวิภา สมจิตต์	นักวิ่ง	ณัฐวิภา	082-8562427
95	ด.ช. ณัฐวิภา สมจิตต์	นักวิ่ง	ณัฐวิภา	-
96	ด.ช. ณัฐวิภา สมจิตต์	นักวิ่ง	ณัฐวิภา	-
97	ด.ช. ณัฐวิภา สมจิตต์	นักวิ่ง	ณัฐวิภา	085-3089649
98	ด.ช. ณัฐวิภา สมจิตต์	นักวิ่ง	ณัฐวิภา	-
99	ด.ช. ณัฐวิภา สมจิตต์	นักวิ่ง	ณัฐวิภา	081-9554314
100	ด.ช. ณัฐวิภา สมจิตต์	นักวิ่ง	ณัฐวิภา	-
101	ด.ช. ณัฐวิภา สมจิตต์	นักวิ่ง	ณัฐวิภา	-
102	ด.ช. ณัฐวิภา สมจิตต์	นักวิ่ง	ณัฐวิภา	081-0731506
103	ด.ช. ณัฐวิภา สมจิตต์	นักวิ่ง	ณัฐวิภา	-
104	ด.ช. ณัฐวิภา สมจิตต์	นักวิ่ง	ณัฐวิภา	-
105	ด.ช. ณัฐวิภา สมจิตต์	นักวิ่ง	ณัฐวิภา	-
106	ด.ช. ณัฐวิภา สมจิตต์	นักวิ่ง	ณัฐวิภา	-
107	ด.ช. ณัฐวิภา สมจิตต์	นักวิ่ง	ณัฐวิภา	-
108	ด.ช. ณัฐวิภา สมจิตต์	นักวิ่ง	ณัฐวิภา	-
109	ด.ช. ณัฐวิภา สมจิตต์	นักวิ่ง	ณัฐวิภา	-
110	ด.ช. ณัฐวิภา สมจิตต์	นักวิ่ง	ณัฐวิภา	-
111	ด.ช. ณัฐวิภา สมจิตต์	นักวิ่ง	ณัฐวิภา	-

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	อาชีพ	ลายเซ็น	โทรศัพท์
112	ด.ช. ชนเชษฐ์ ปิยะน	นักเรียน	ชนเชษฐ์	-
113	ด.ช. ไพบุณย์ ทาภักดิ์	นักเรียน	ไพบุณย์	-
114	ด.ช. วัชรยุทธ พิลานน	นักเรียน	วัชรยุทธ	-
115	ด.ญ. ศิริลักษณ์ ปิยะน	นักเรียน	ศิริลักษณ์	-
116	ด.ญ. อาสนา แสนทวีสุข	นักเรียน	อาสนา	-
117	ด.ญ. สิริวรรณ ยืนนาน	นักเรียน	สิริวรรณ	-
118	ด.ญ. ธิลา อินสิน	นร.	ธิลา	-
119	ด.ญ. สิริพันธ์ คงดี	นักเรียน	ศิริพันธ์	-
120	ด.ญ. สิริพร แสนอาจ	นักเรียน	ศิริพร	-
121	ด.ญ. นรินทิพย์ บุญคง	นักเรียน	นรินทิพย์	-
122	ด.ญ. ทัศนา จันทร์ศรี	นักเรียน	ทัศนา	-
123	ด.ญ. ภาสกร แสนคำ	นักเรียน	ภาสกร	-
124	ด.ญ. ชุภาวดี อังศรีเย็น	นักเรียน	ชุภาวดี	-
125	ด.ญ. นริศรา สันทรัพย์	นักเรียน	นริศรา	-
126	ด.ญ. พิษญา ทองพ	นักเรียน	พิษญา	-
127	ด.ญ. นันตญา พรหมละอาน	นักเรียน	นันตญา	-
128	ด.ญ. ชีรพงษ์ ตวีดี	นักเรียน	ชีรพงษ์	-
129	ด.ช. วิริยะ ศรีทะพา	นักเรียน	วิริยะ	-
130	ด.ญ. ศศิธร น้อยคงดี	นักเรียน	ศศิธร	-
131	ด.ช. อภิลักษณ์ ทองเทพ	นักเรียน	อภิลักษณ์	-
132	ด.ช. ชีระพันธ์ สุปศิริ	นักเรียน	ชีระพันธ์	-
133	ด.ช. ศุภวรัณณ์ บุตรศรีวรรณ	นักเรียน	ศุภวรัณณ์	-
134	ด.ช. อนุชา สิงาม	นักเรียน	อนุชา	-
135	ด.ช. ภาณุ สิงหนาน	นักเรียน	ภาณุ	-
136	ด.ช. สรสิทธิ์ เกษยก	นักเรียน	สรสิทธิ์	-
137	ด.ช. สุวิพันธ์ ชัยพรหม	นักเรียน	สุวิพันธ์	-
138	ด.ช. จีระศักดิ์ น้าทอง	นักเรียน	จีระศักดิ์	-
139	ด.ช. ชนินทร์ กอนทองแดง	นักเรียน	ชนินทร์	-
140	ด.ช. อธิปไตย พรหมสอาด	นักเรียน	อธิปไตย	-
141	ด.ช. แสนสุริย์ พวงจรัส	นักเรียน	แสนสุริย์	-
142	ด.ช. สิริพันธ์ คงดี	น	ศิริพันธ์	-
143	ด.ช. สุทัศน์ เปลี่ยนสินอันต์	น	สุทัศน์	-
144	ด.ช. นิตย รัชชปรี	น	นิตย	-
145	ด.ช. จิตพงษ์ แก้วบุญสง	น	จิตพงษ์	-
146	ด.ญ. สุพรรณิษา เบ็ญงาม	น	สุพรรณิษา	-
147	ด.ญ. พรรณีการ์ น้าทอง	น	พรรณีการ์	-
148	ด.ญ. ชุภมา ภิราม	นักเรียน	ชุภมา	-
149	ด.ญ. ปรางมณี ภิราม	น	ปรางมณี	-
150	ด.ญ. มุชิตา แสนทวีสุข	น	มุชิตา	-
151	ด.ญ. พรชภา มิ่งสิน	น	พรชภา	-
152	ด.ช. ทรงยศ สัยสิน	น	ทรงยศ	-

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	อาชีพ	ลายเซ็น	โทรศัพท์
153	อ.ช. ปิ่นชาน รูปแก้ว	นักเขียน	ปิ่นชาน	-
154	อ.ช. ราชนันท์ ทองจันทร์	"	ราชนันท์	-
155	อ.ญ. สร้อยบุญญา ป้อมสุข	"	สร้อยบุญญา	-
156	อ.ญ. สร้อยบุญญา ชื่องสุข	นักเขียน	สร้อยบุญญา	-
157	อ.ญ. ชูดาพร อดงงาม	"	ชูดาพร	-
158	อ.ญ. สมิตตา ทานเสวี	"	สมิตตา	-
159	อ.ช. ศรจันทร์ เกษน	"	ศรจันทร์	-
160	อ.ญ. ศิราพร อุปพงษ์	"	ศิราพร	-
161	อ.ญ. ฟ้าฝน ทองเต๋ม	"	ฟ้าฝน	-
162	อ.ญ. สัตถาวรรณ เบ้งงาม	นักเขียน	สัตถาวรรณ	-
163	อ.ญ. ปิยะรัตน์ บุญช่วย	"	ปิยะรัตน์	-
164	อ.ญ. ปรียาพรรณ ทองจันทร์	"	ปรียาพรรณ	-
165	อ.ญ. อมรรัตนา สายมอ	"	อมรรัตนา	-
166	อ.ญ. วิไลพร มิ่งมูล	"	วิไลพร	-
167	อ.ญ. นงนุช รัตนกุล	"	นงนุช	-
168	อ.ญ. สุกานทรรัตน์ ปิ่นกลาง	"	สุกานทรรัตน์	-
169	อ.ญ. เมวดี อุดมแก้ว	"	เมวดี	-
170	อ.ญ. มนัส ศรีนพเดช	"	มนัส	-
171	อ.ญ. พงษ์พร พรมสะอาด	"	พงษ์พร	-
172	อ.ช. ทศพร ขยายวงศ์	"	ทศพร	-
173	อ.ช. อาทิตย์ ชัยพรหม	"	อาทิตย์	-
174	อ.ช. ทศพล ขยายวงศ์	"	ทศพล	-
175	อ.ช. ศราวุธ ชินทศกษา	"	ศราวุธ	-
176	อ.ญ. มุกดา สายมอ	"	มุกดา	-
177	อ.ญ. ชลดา สาลีเกียรติกุล	"	ชลดา	-
178	อ.ญ. อัญญา สายใส	"	อัญญา	-
179	อ.ญ. ศรีเพชร สิงหา	"	ศรีเพชร	-
180	อ.ญ. วิมลสิน เกื้อนเป็ว	"	วิมลสิน	-
181	อ.ญ. กาญญา ชาติศรี	"	กาญญา	-
182	อ.ญ. สิริลักษณ์ ทองเต๋ม	"	สิริลักษณ์	-
183	อ.ญ. วิภากรัตน์ ฆะวันบุญคำ	"	วิภากรัตน์	-
184	อ.ญ. พงษ์วิภา วัฒนวิชัย	"	พงษ์วิภา	-
185	อ.ญ. สุนทรวรรณ ขวัญสง	"	สุนทรวรรณ	-
186	อ.ญ. สันตนา เบ้งงาม	"	สันตนา	-
187	อ.ญ. สิริพรสุดา ไชยผล	"	สิริพรสุดา	-
188	อ.ช. ทรงยศ สายใส	นักเขียน	ทรงยศ	-
189	อ.ช. ปิ่นชาน รูปแก้ว	"	ปิ่นชาน	-
190	อ.ช. ราชนันท์ ทองจันทร์	"	ราชนันท์	-
191	อ.ญ. สร้อยบุญญา ป้อมสุข	"	สร้อยบุญญา	-
192	อ.ญ. ชูดาพร อดงงาม	"	ชูดาพร	-
193	อ.ญ. สมิตตา ทานเสวี	"	สมิตตา	-

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	อาชีพ	ลายเซ็น	โทรศัพท์
194	อ.ญ. สีวาท คุปพงษ์	ทว.	สีวาท	-
195	อ.บ. ศรีอ่อน ทองเต็ม	ช่างเขียน	ศรีอ่อน	-
196	อ.ญ. สัตติดาธรรม เป็งงาม	"	สัตติดาธรรม	-
197	อ.ญ. ปิยะรัตน์ บุญช่วย	"	ปิยะรัตน์	-
198	อ.ญ. ประภาพรรณ ทองจันทร์	"	ประภาพรรณ	-
199	อ.ญ. อรรณง สิมขจร	"	อรรณง	-
200	อ.ญ. สิริไพพร มีงมูล	"	สิริไพพร	-
201	อ.ญ. นฤมล นอปล	"	นฤมล	-
202	อ.ญ. สุกดาธรรม นิ่งกลาง	"	สุกดาธรรม	-
203	อ.ญ. เมอดี ออมแก้ว	"	เมอดี	-
204	อ.ศ. พพล กลิ่นจำปา	ช่างเขียน	พพล	-
205	อ.ช. วิระพล ขอมบุญ	"	วิระพล	-
206	อ.ศ. เสกสรรค์ ทองมูล	"	เสกสรรค์	-
207	อ.ศ. สมรินทร์ สันพันธ์เทพ	"	สมรินทร์	-
208	อ.ช. ลีปสิษฐ์ มุ่งสิน	"	ลีปสิษฐ์	-
209	อ.ศ. นลินา นอปล	"	นลินา	-
210	อ.ศ. กฤษณา ไชยมงคล	"	กฤษณา	-
211	อ.ช. ชวิศ เป็งงาม	"	ชวิศ	-
212	อ.ช. ไชยภาพ ผ่องงาม	"	ไชยภาพ	-
213	อ.ช. นีระ ตรีไธ	"	นีระ	-
214	อ.ช. สุวิชัย สันทรภษา	"	สุวิชัย	-
215	อ.ช. อรุณรัตน์ อานนิตย์	"	อรุณรัตน์	-
216	อ.ศ. วิระศักดิ์ นอปล	"	วิระศักดิ์	-
217	อ.ศ. วิระพล คำศรี	"	วิระพล	-
218	อ.ญ. สุวรรณ งาม	"	สุวรรณ	-
219	อ.ญ. พรสุดา งาม	"	พรสุดา	-
220	อ.ญ. ปิ่นธิดา สายสีระ	"	ปิ่นธิดา	-
221	อ.ญ. ลำไย คำสิน	"	ลำไย	-
222	อ.ญ. กมลวรรณ ทองจันทร์	"	กมลวรรณ	-
223	อ.ญ. กสิกริณี มุ่งสิน	"	กสิกริณี	-
224	อ.ญ. นันทนา ออมเต็ม	"	นันทนา	-
225	อ.ญ. ชไมพร กิ่งแดง	"	ชไมพร	-
226	อ.ญ. สุทธิดา ยงแก้ว	"	สุทธิดา	-
227	อ.ศ. รัตติยา พิลาแดง	"	รัตติยา	-
228	อ.ศ. นิต นินธุรงค์	"	นิต	-
229	อ.ศ. สัตติษิณี นิมขจร	"	สัตติษิณี	-
230	อ.ช. นันทนุณี คำทอง	"	นันทนุณี	-
231	อ.ศ. วิชา มชาติ	"	วิชา	-
232	อ.ศ. รัตติยา คำสิน	"	รัตติยา	-
233	อ.ศ. นพพร กลิ่นจำปา	"	นพพร	-
234	อ.ศ. วิระพล ขอมบุญ	"	วิระพล	-

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	อาชีพ	ลายเซ็น	โทรศัพท์
235	ดร. สนิทสิทธิ์ พันธุ์สี	นักเขียน	สนิทสิทธิ์	-
236	ดร.ช. ใสแก้ว ทองมูล	น	ใสแก้ว	-
237	ดร. สมรักษ์ คันธประทีป	นักเขียน	สมรักษ์	-
238	ดร. พรพนา เป้างาม	น	พรพนา	-
239	ดร. กฤษณา ไชยวงษ์	น	กฤษณา	-
240	ดร. อนุสรณ์ อนุสรณ์	น	อนุสรณ์	-
241	ดร. อนุสรณ์ อนุสรณ์	น	อนุสรณ์	-
242	ดร. มณฑิลา อนุสรณ์	น	มณฑิลา	-
243	ดร. วิษุตา อนุสรณ์	น	วิษุตา	-
244	ดร. อนุสรณ์ อนุสรณ์	น	อนุสรณ์	-
245	ดร. สุวิมล อนุสรณ์	น	สุวิมล	-
246	ดร. สุวิมล อนุสรณ์	น	สุวิมล	-
247	ดร.ช. นาวิน ปุณฺณ	นักเขียน	นาวิน	-
248	ดร. อนันต์ อนุสรณ์	น	อนันต์	-
249	ดร. อนันต์ อนุสรณ์	น	อนันต์	-
250	ดร. นันทยา ศรีมงคล	น	นันทยา	-
251	ดร. นันทยา ศรีมงคล	น	นันทยา	-
252	ดร. สมฤดี ศรีมงคล	น	สมฤดี	-
253	ดร. อรุณ อนุสรณ์	น	อรุณ	-
254	ดร. สมฤดี อนุสรณ์	น	สมฤดี	-
255	ดร.ช. ปุณฺณ อนุสรณ์	น	ปุณฺณ	-
256	ดร. พงษ์วิมล อนุสรณ์	น	พงษ์วิมล	-
257	ดร. กัญญา อนุสรณ์	น	กัญญา	-
258	ดร. สุวิมล อนุสรณ์	น	สุวิมล	-
259	ดร. สนิทสิทธิ์ อนุสรณ์	น	สนิทสิทธิ์	-
260	ดร. สุวรรณี อนุสรณ์	น	สุวรรณี	-
261	ดร. พรสุตา อนุสรณ์	น	พรสุตา	-
262	ดร. ปณิตา อนุสรณ์	น	ปณิตา	-
263	ดร. สวิไล อนุสรณ์	น	สวิไล	-
264	ดร. กัญญา อนุสรณ์	น	กัญญา	-
265	ดร. วรรณิศา อนุสรณ์	น	วรรณิศา	-
266	ดร. นันทยา อนุสรณ์	น	นันทยา	-
267	ดร. สนิทสิทธิ์ อนุสรณ์	น	สนิทสิทธิ์	-
268	ดร. สนิทสิทธิ์ อนุสรณ์	น	สนิทสิทธิ์	-
269	ดร. ชลิต อนุสรณ์	น	ชลิต	-
270	ดร. อนุสรณ์ อนุสรณ์	น	อนุสรณ์	-
271	ดร. นันทยา อนุสรณ์	น	นันทยา	-
272	ดร. สุวิมล อนุสรณ์	น	สุวิมล	-
273	ดร. สนิทสิทธิ์ อนุสรณ์	น	สนิทสิทธิ์	-
274	ดร. สนิทสิทธิ์ อนุสรณ์	น	สนิทสิทธิ์	-
275	ดร. นันทยา อนุสรณ์	น	นันทยา	-

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	อาชีพ	ลายเซ็น	โทรศัพท์
276	เด็กชาย วันทา ศรีพันธ์	นักเรียน	วันทา	-
277	อ.ช. วีระศักดิ์ อนุบาล	น	วีระศักดิ์	-
278	อ.ช. วิมล อนุบาล	น	วิมล	-
279	อ.ช. เกียรติศักดิ์ มีองสิงห์	น	เกียรติศักดิ์	-
280	อ.ช. สิริวัฒน์ อนุบาล	น	สิริวัฒน์	-
281	อ.ช. บุญจันทร์ งามพันธ์	น	บุญจันทร์	-
282	อ.ช. สวัสดิ์ มีตรึง	น	สวัสดิ์	-
283	อ.ช. อรุณี อนุบาล	น	อรุณี	-
284	เด็กชาย ภูวนัศรา คำงาม	น	ภูวนัศรา	-
285	อ.ช. อรพรรณ สมบัติ	น	อรพรรณ	-
286	อ.ช. อติพร อนุบาล	น	อติพร	-
287	อ.ช. ไพรัช อนุบาล	น	ไพรัช	-
288	อ.ช. สมวิทย์ อนุบาล	น	สมวิทย์	-
289	อ.ช. อานนท์ คำงาม	น	อานนท์	-
290	อ.ช. อนันต์ วัฒนคำ	น	อนันต์	-
291	อ.ช. สวัสดิ์ อนุบาล	น	สวัสดิ์	-
292	อ.ช. สุวิภา อนุบาล	น	สุวิภา	-
293	อ.ช. วิวัฒน์ อนุบาล	น	วิวัฒน์	-
294	เด็กชาย สุวิทย์ อนุบาล	น	สุวิทย์	-
295	อ.ช. วนิดา อนุบาล	น	วนิดา	-
296	อ.ช. วิมล อนุบาล	น	วิมล	-
297	อ.ช. สุวิวัฒน์ อนุบาล	น	สุวิวัฒน์	-
298	อ.ช. สุวิวัฒน์ อนุบาล	น	สุวิวัฒน์	-
299	อ.ช. นิตพงษ์ มีวงศ์	น	นิตพงษ์	-
300	อ.ช. ภาณุเกียรติ น้อยอ่อน	น	ภาณุเกียรติ	-